ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

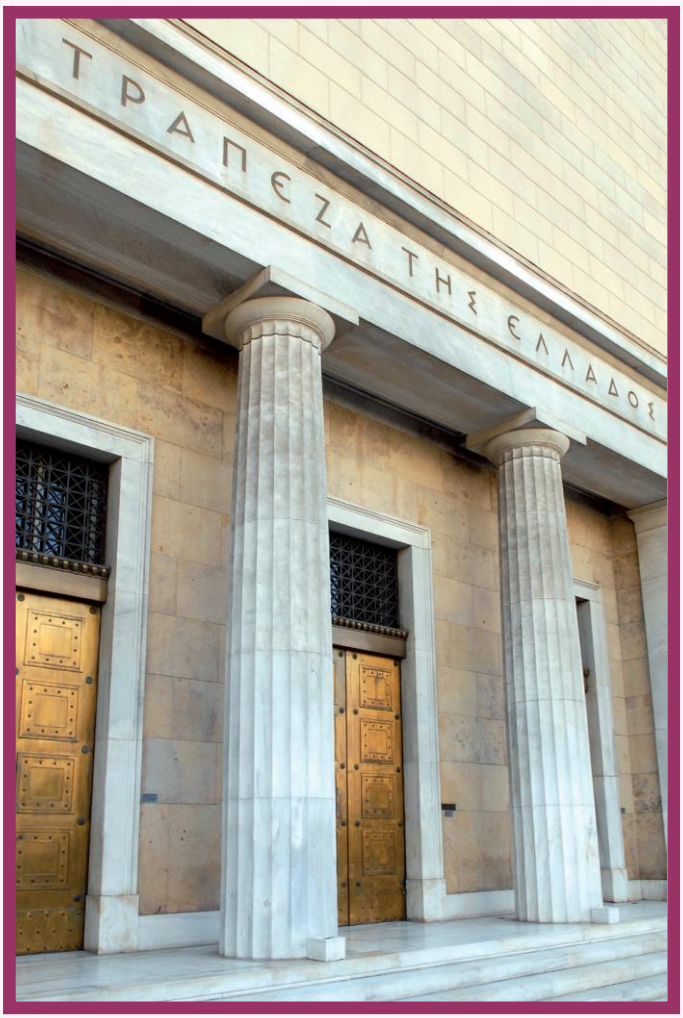

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ
2017

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ
2017

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ελευθ. Βενιζέλου 21

102 50 Αθήνα

www.bankofgreece.gr

Διεύθυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας

Τηλ. +30 210 320 5103

Fax +30 210 320 5419

ISSN 2529-0681

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ανάλυση που παρατίθεται στις επόμενες σελίδες αποτελεί τη δεύτερη έκδοση της Επισκόπησης του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος, η οποία έχει προγραμματισθεί να δημοσιεύεται δύο φορές το χρόνο από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Συμμετοχή στη συγγραφή της παρούσας έκδοσης είχε σημαντικός αριθμός στελεχών της Τράπεζας, όμως ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στους Ηλία Βελούδο, Ελευθερία Γεωργουλέα, Κωνσταντίνο Ζαβαντή, Αλέξανδρο Καλιοντζόγλου, Αντιγόνη Καλλέργη, Κωνσταντίνο Κανελλόπουλο, Ευαγγελία Καρδαρά, Ελένη Λουκίδου, Αλέξανδρο Μπράχο, Βασιλική Νυδριώτη, Σοφία Σαββίδου, Βασίλειο Σιάκουλη, Δημήτριο Σιδέρη, Νικόλαο Σταυριανού, Σταύρο Σταυρίτη και Ιωάννη Τσικριπή.

Επίσης, πρέπει να σημειωθεί η συνεισφορά με σχόλια και διορθώσεις επί των σχεδίων και των κειμένων της Διοίκησης της Τράπεζας, της Διεύθυνσης Οικονομικής Ανάλυσης και Μελετών, της Διεύθυνσης Χρηματοοικονομικών Δραστηριοτήτων και της Διεύθυνσης Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος.

Τέλος είναι αναγκαίο να τονισθεί η άψογη συνεργασία με το Τμήμα Υποστήριξης Δικτύων και Επικοινωνιών και το Τμήμα Στρατηγικού Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Πληροφοριακών Συστημάτων της Διεύθυνσης Πληροφορικής, το Τμήμα Επικοινωνίας της Διεύθυνσης Ανθρώπινου Δυναμικού και Οργάνωσης και το Τμήμα Εκδόσεων και Μεταφράσεων της Διεύθυνσης Οικονομικής Ανάλυσης και Μελετών. Η ολοκλήρωση της παρούσας έκδοσης δεν θα ήταν δυνατή χωρίς τη βοήθεια των παραπάνω. Εννοείται βεβαίως ότι την ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις διατηρεί κατ΄ αποκλειστικότητα η Διεύθυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ 6

I. ΣΥΝΟΨΗ 8

II. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ 11

1. Εξελίξεις και προοπτικές της οικονομικής δραστηριότητας 11

2. Δημοσιονομικές εξελίξεις 13

III. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ - ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ 17

1. Διάρθρωση ενεργητικού – παθητικού 17

2. Τραπεζικοί κινδυνοι 18

2.1 Πιστωτικός κίνδυνος 18

2.2 Κίνδυνος ρευστότητας 32

2.3 Κίνδυνος αγοράς 35

2.4 Εκθεση του Τραπεζικού Συστήματος σε Ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου (Ο.Ε.Δ.) 37

2.5 Κίνδυνοι και προοπτικές από τη δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη 38

2.6 Ανθεκτικότητα 40

IV. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΑ ΑΝΟΙΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ 43

1. Επιχειρησιακοί Στόχοι 43

2. Αποτελέσματα Ανάλυσης Ευαισθησίας 44

3. Συμπέρασμα 46

V. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΠΛΗΡΩΜΗΣ 47

1. Κάρτες πληρωμών 47

1.1 Αριθμός καρτών πληρωμών 47

1.2 Συναλλαγές με κάρτες πληρωμών 47

1.3 Απάτη στις συναλλαγές με κάρτες πληρωμών 49

2. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ 50

2.1 Συναλλαγές με μεταφορές πιστώσεων 50

2.2 Απάτη στις συναλλαγές με μεταφορές πιστώσεων 51

3. ΑΜΕΣΕΣ ΧΡΕΩΣΕΙΣ 52

3.1 Συναλλαγές με άμεσες χρεώσεις 52

3.2 Απάτη στις συναλλαγές άμεσων χρεώσεων 52

4. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ 52

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ Ι 54

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥΣ ΣΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ 54

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ ΙΙ 57

ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΑΝΟΙΓΜΑΤΩΝ (ΜΕΑ) ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ 57

I. ΣΥΝΟΨΗ

Κατά τη διάρκεια του 2016, η κατάσταση του χρηματοπιστωτικού συστήματος παρουσιάζει σημάδια σταθεροποίησης σε ό,τι αφορά τους βασικούς κινδύνους, ενώ οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές θα εξαρτηθούν κυρίως από τη διαμόρφωση ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την οικονομική ανάπτυξη. Ωστόσο, σημαντικές προκλήσεις παραμένουν, τόσο στο εσωτερικό λόγω αφενός ενδεχόμενων καθυστερήσεων στην ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης της Νέας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης και αφετέρου των διαρθρωτικών παραγόντων (π.χ. υψηλό απόθεμα μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων - ΜΕΑ, χαμηλό επίπεδο τραπεζικών καταθέσεων), όσο και στο εξωτερικό λόγω της πολιτικής αβεβαιότητας στις αναπτυγμένες χώρες και των κινδύνων από τις αναδυόμενες οικονομίες. Οι προαναφερθείσες προκλήσεις θα μπορούσαν δυνητικά να ανακόψουν την ανοδική πορεία της οικονομίας και να οδηγήσουν σε αναζωπύρωση της αβεβαιότητας, επηρεάζοντας και το χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Η περίοδος αναφοράς της παρούσας επισκόπησης αφορά το α΄ εξάμηνο του 2016. Σε ορισμένα βασικά μεγέθη που αφορούν τις οικονομικές και δημοσιονομικές εξελίξεις, τους τραπεζικούς κινδύνους και ειδικότερα την ενότητα του πιστωτικού κινδύνου, του κινδύνου ρευστότητας και την ανθεκτικότητα του συστήματος, καθώς και τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων υπάρχει επικαιροποίηση με στοιχεία τέλους Σεπτεμβρίου. Η απεικόνιση σε ορισμένα διαγράμματα επεκτείνεται μέχρι τις 30.9.2016, ενώ σε ορισμένα διαγράμματα του κινδύνου αγοράς μέχρι το Νοέμβριο του 2016.

Διεθνείς και εγχώριες μακροοικονομικές εξελίξεις και στοιχεία των αγορών.

Η επιτυχής ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης της Νέας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης και η υιοθέτηση σημαντικών θεσμικών μεταρρυθμίσεων, συμπεριλαμβανόμενης της θέσπισης ενός πλαισίου για την αποτελεσματική διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (ΜΕΑ), υποβοηθούν τη σταδιακή αποκατάσταση των συνθηκών χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας. Επιπλέον, η έγκαιρη ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης θα ανοίξει το δρόμο για να ξεκινήσει η συζήτηση σχετικά με τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους. Η λήψη μέτρων προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι ανάγκες για την εξυπηρέτησή του θα παραμένουν σε διατηρήσιμο επίπεδο αναμένεται να ενισχύσει περαιτέρω την εμπιστοσύνη των αγορών στις προοπτικές ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και να συμβάλει στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων, τροφοδοτώντας την οικονομική μεγέθυνση.

Το εννεάμηνο Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου 2016 το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) αυξήθηκε, γεγονός που οφείλεται στην ανάκαμψη της κατανάλωσης και την αύξηση των ακαθάριστων επενδύσεων, ενώ αρνητικά επέδρασαν οι καθαρές εισαγωγές. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, η οικονομική δραστηριότητα αυξήθηκε οριακά το 2016, χάρη στην ανάκαμψη που παρατηρήθηκε το β΄ εξάμηνο του έτους. Για το 2017, το 2018 και το 2019 προβλέπονται ρυθμοί ανάπτυξης της τάξεως του 2,5%, 3% και 3% αντίστοιχα.

Η σημαντικότερη πηγή αστάθειας για το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα εξακολουθεί να είναι ο πιστωτικός κίνδυνος. Το υψηλό

ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων περιορίζει τόσο τη δυνατότητα παροχής πιστώσεων στην πραγματική οικονομία, όσο και τις προοπτικές κερδοφορίας των τραπεζών. Ωστόσο, το 2016 παρατηρείται μία σταθεροποίηση στο απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, καθώς οι ροές προς τη διαμόρφωση νέων επισφαλειών παρουσιάζουν μείωση, γεγονός που οδηγεί σε αντίστοιχη μείωση στο σχηματισμό προβλέψεων από τα πιστωτικά ιδρύματα.

Για την αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου, τόσο η Τράπεζα της Ελλάδος όσο και τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν εστιάσει στο πεδίο της διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων. Συγκεκριμένα, η Τράπεζα της Ελλάδος ενίσχυσε το εποπτικό και ρυθμιστικό πλαίσιο με σκοπό τη βελτίωση της διαφάνειας και πληροφόρησης από τα πιστωτικά ιδρύματα, την αποτελεσματικότερη διαχείριση των ΜΕΑ, αλλά και το διαχωρισμό των οφειλετών σε συνεργάσιμους και μη, μέσω της αναθεώρησης του Κώδικα Δεοντολογίας. Επιπροσθέτως, η Τράπεζα της Ελλάδος μαζί με τον Ευρωπαϊκό Εποπτικό Μηχανισμό (Single Supervisory Mechanism - SSM), σε συνεργασία με τις τράπεζες, προχώρησαν στον καθορισμό Επιχειρησιακών Στόχων με σκοπό τη διαμόρφωση ενός οδικού χάρτη για τη μείωση του συνόλου των ΜΕΑ μέχρι το 2019 με την επίτευξη επιμέρους στόχων σε τριμηνιαία βάση. Με βάση τα συμφωνηθέντα, προβλέπεται η μείωση του συνολικού αποθέματος των ΜΕΑ κατά περίπου 40% μέχρι το τέλος του 2019 ή 38 δισεκ. ευρώ σε απόλυτα μεγέθη.

Επίσης, σε εξέλιξη βρίσκεται η πρωτοβουλία για τη θέσπιση ενός ευέλικτου πλαισίου για την εξωδικαστική ρύθμιση χρεών με στόχο την ταχεία και διαφανή ρύθμιση χρεών προς ιδιώτες και φορείς του Ελληνικού Δημοσίου, ενώ προχωρά και η δημιουργία δευτερογενούς αγοράς μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ταυτόχρονα, η Τράπεζα της Ελλάδος αξιολογεί τις αιτήσεις από τις εν δυνάμει εταιρίες διαχείρισης και απόκτησης απαιτήσεων, ώστε να χορηγηθούν άδειες σε όσες από αυτές πληρούν τα κριτήρια καταλληλότητας. Ήδη μία εταιρία έχει λάβει τη σχετική έγκριση. Παράλληλα, εξετάζεται η προώθηση άλλων εργαλείων ενεργητικής διαχείρισης απαιτήσεων, όπως η τιτλοποίηση, με παρεμβάσεις - όπου αυτό κριθεί απαραίτητο - στο εποπτικό ή ρυθμιστικό πλαίσιο.

Οι συνθήκες ρευστότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος βελτιώθηκαν κατά το επισκοπούμενο χρονικό διάστημα, γεγονός που αντανακλάται στη συνεχιζόμενη μείωση της παροχής έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα (ELA) προς τις ελληνικές τράπεζες μετά και την επανένταξη των ελληνικών κρατικών τίτλων στις αποδεκτές για τις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος εξασφαλίσεις («waiver»). Στη βελτίωση συνετέλεσε και η σταδιακή ενίσχυση της άντλησης ρευστότητας μέσω των διατραπεζικών τοποθετήσεων σε συμφωνίες επαναγοράς (repos) με χρήση περισσοτέρων ειδών εξασφαλίσεων. Περαιτέρω εξελίξεις στις συνθήκες ρευστότητας θα εξαρτηθούν από την έγκαιρη και επιτυχή έκβαση της δεύτερης αξιολόγησης και την εξεύρεση λύσης για τη βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους.

Η επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων συνέβαλε στη σταθεροποίηση της ρευστότητας του τραπεζικού συστήματος μέσω της συγκράτησης της εκροής καταθέσεων και της φυγής των κεφαλαίων στο εξωτερικό. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαπέντε μηνών, οι εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα, με κύριες την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών το Δεκέμβριο του 2015 και την

επανένταξη των ελληνικών κρατικών τίτλων στις αποδεκτές για τις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος εξασφαλίσεις, σε συνδυασμό με τη σταθεροποίηση της οικονομίας, επέτρεψαν τη σταδιακή χαλάρωση των αρχικών περιορισμών. Ωστόσο, η διατήρηση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων έχει αρνητικές επιδράσεις στα μακροοικονομικά μεγέθη, ενώ οι προϋποθέσεις για την πλήρη άρση τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τις οικονομικές εξελίξεις και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταθετών.

Οι περιορισμοί στις τραπεζικές συναλλαγές και στην κίνηση κεφαλαίων είχαν και παράπλευρες θετικές συνέπειες, με τη στροφή των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων στην ευρεία χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής. Η εκτενής χρήση τους όμως συνεπάγεται και αυξανόμενο κίνδυνο εκδήλωσης περιστατικών απάτης στις επιμέρους πληρωμές, γεγονός που καταδεικνύει την ανάγκη για την ενίσχυση των μηχανισμών ασφάλειας των ηλεκτρονικών συναλλαγών από τους φορείς παροχής υπηρεσιών πληρωμών της χώρας, ώστε να λειτουργήσουν αποτρεπτικά, τόσο στις απόπειρες διενέργειας απάτης, όσο και στο ποσοστό επιτυχίας αυτών.

Εξετάζοντας τις προοπτικές για την κερδοφορία και την ποιότητα χαρτοφυλακίου των ελληνικών τραπεζών από τις δραστηριότητές τους στη ΝΑ Ευρώπη, αυτές προδιαγράφονται θετικές, λαμβάνοντας υπόψη τη βελτίωση των προοπτικών ανάπτυξης των χωρών της περιοχής και την επιτυχή έξοδο της Κύπρου από το Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής. Επιπροσθέτως, οι εξελίξεις αυτές διευκολύνουν την εφαρμογή των εγκεκριμένων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχεδίων αναδιάρθρωσης (restructuring plans) των ελληνικών τραπεζών, όσον αφορά στις διεθνείς τους δραστηριότητες.

Συμπερασματικά, οι κίνδυνοι στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα παρουσίασαν τάση σταθεροποίησης – χωρίς να παραγνωρίζεται το υψηλό τους επίπεδο – ενώ οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές διαφαίνονται θετικές υπό τις προϋποθέσεις της βελτίωσης του μακροοικονομικού περιβάλλοντος, της ολοκλήρωσης της δεύτερης αξιολόγησης της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης, της επιτυχούς διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων και της εδραίωσης της εμπιστοσύνης των καταθετών με την ολοκλήρωση των προϋποθέσεων για την ένταξη των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ.

II. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

1. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Η αύξηση του ΑΕΠ το εννεάμηνο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου 2016 οφείλεται στην ανάκαμψη της κατανάλωσης και την αύξηση των ακαθάριστων επενδύσεων, ενώ αρνητικά επέδρασαν οι καθαρές εξαγωγές (βλ. Πίνακα ΙΙ.1). Η επιτυχής ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης της Νέας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης και η υιοθέτηση σημαντικών θεσμικών μεταρρυθμίσεων, συμπεριλαμβανόμενης της θέσπισης ενός πλαισίου για την αποτελεσματική διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (ΜΕΑ), υποβοηθούν τη σταδιακή αποκατάσταση των συνθηκών χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας. Προς αυτή την κατεύθυνση εκτιμάται ότι συνέβαλε και η απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ τον Ιούνιο του 2016 για την επαναφορά του «waiver», δηλαδή της αποδοχής ελληνικών κρατικών τίτλων ως εξασφαλίσεων για την άντληση ρευστότητας εκ μέρους των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα. Ταυτόχρονα, η επίλυση εκκρεμοτήτων από προηγούμενες αξιολογήσεις –όπως π.χ. η ολοκλήρωση των ιδιωτικοποιήσεων των περιφερειακών αεροδρομίων και του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού – βοήθησε στη σταδιακή αποκατάσταση του κλίματος εμπιστοσύνης.

Η ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας αναμένεται να υποστηριχθεί και από τις ενθαρρυντικές εξελίξεις των τελευταίων ετών, που δείχνουν ότι η ελληνική οικονομία κινείται στην κατεύθυνση ενός νέου, εξωστρεφούς προτύπου, το οποίο βασίζεται στους τομείς των εμπορεύσιμων αγαθών και

Πίνακας ΙΙ.1 Το ΑΕΠ και οι κύριες συνιστώσες του (2014 – γ΄τρίμηνο 2016)

Ποσοστιαίες μεταβολές (σταθερές αγοραίες τιμές 2010)

	2014	2015	α΄τρίμ. 2015	β΄τρίμ. 2015	γ΄τρίμ. 2015	δ΄τρίμ. 2015	α΄τρίμ. 2016	β΄τρίμ. 2016	γ΄τρίμ. 2016
Ιδιωτική κατανάλωση	0,6	-0,3	1,3	1,9	-4,1	-0,4	-0,8	-1,2	5,1
Δημόσια Δαπάνη	-1,2	0,0	-0,1	-3,1	0,8	2,5	-2,1	-0,9	-0,6
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	-4,6	-0,1	4,9	-13,0	-4,4	12,2	-9,5	17,9	12,6
Κατοικίες	-53,1	-26,0	-33,4	-11,7	-36,4	-18,5	-17,0	-23,3	-3,7
Άλλες κατασκευές	-3,9	4,2	-12,6	-4,8	1,5	40,9	13,6	19,1	20,1
Εξοπλισμός	21,4	-2,8	51,8	-18,9	-12,4	-17,0	-23,2	40,3	17,0
Εγχώρια ζήτηση	-0,4	-0,2	1,4	-0,9	-3,1	1,6	-2,1	0,7	4,7
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	7,7	3,1	12,5	10,3	-7,0	-2,2	-10,5	-3,2	10,2
Εξαγωγές αγαθών	4,1	8,6	10,1	7,4	7,0	10,0	2,4	20,5	9,5
Εξαγωγές υπηρεσιών	12,2	-2,7	15,0	14,8	-21,8	-14,9	-22,8	-24,6	10,5
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	7,6	0,3	15,1	4,0	-14,1	-2,7	-8,7	4,9	12,0
Εισαγωγές αγαθών	8,1	3,4	14,7	4,1	-7,7	3,5	-2,1	14,7	7,5
Εισαγωγές υπηρεσιών	5,6	-11,7	16,8	3,8	-39,2	-26,7	-31,6	-29,9	38,1
Πραγματικό ΑΕΠ σε τιμές αγοράς	**0,4**	**-0,3**	**0,1**	**0,5**	**-2,2**	**0,4**	**-0,8**	**-0,5**	**1,8**

Πηγές: Ελληνική Στατιστική Αρχή και Τράπεζα της Ελλάδος.

υπηρεσιών. Η τάση προς ένα εξωστρεφές πρότυπο καταγράφεται και από τη μεγέθυνση του μεριδίου των εξαγωγών στο ΑΕΠ σε ονομαστικούς όρους, το οποίο από 19% το 2009 αυξήθηκε σε 31,9% το 2015. Σημειώνεται επιπλέον ότι η αύξηση των εξαγωγών αγαθών υπερκέρασε την αύξηση της εξωτερικής ζήτησης τα έτη 2014 - 2015, δείχνοντας αύξηση των μεριδίων αγοράς των ελληνικών αγαθών στην παγκόσμια οικονομία.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, η οικονομική δραστηριότητα αυξήθηκε ορικά το 2016, χάρη στην ανάκαμψη που παρατηρήθηκε το β΄ εξάμηνο του έτους. Για το 2017, το 2018 και το 2019 προβλέπονται ρυθμοί ανάπτυξης της τάξεως του 2,5%, 3% και 3% αντίστοιχα (βλ. Πίνακα ΙΙ.2).

Για το 2016, η ιδιωτική κατανάλωση εκτιμάται ότι θα μειωθεί ελαφρά, ενώ η συμβολή των επενδύσεων αναμένεται θετική, λόγω της αύξησης των επιχειρηματικών επενδύσεων η οποία αντισταθμίζει τη μείωση των επενδύσεων σε κατοικίες και των δημόσιων επενδύσεων. Το 2017, το 2018 και το 2019 η ανάπτυξη θα βασίζεται κυρίως στην ανάκαμψη των βασικών συνιστωσών της εγχώριας ζήτησης – της κατανάλωσης και κυρίως των επενδύσεων. Αναμένεται αποκατάσταση θετικών ρυθμών μεταβολής της ιδιωτικής κατανάλωσης, ως αποτέλεσμα της αύξησης του εισοδήματος – λόγω και της αύξησης της απασχόλησης, της βελτίωσης των πιστωτικών συνθηκών και της αύξησης της εμπιστοσύνης.

Η ανάκαμψη των επενδύσεων θα στηριχθεί στην ανάκαμψη των επιχειρηματικών επενδύσεων εκτός κατοικιών. Υποθέτουμε ότι η σταδιακή χαλάρωση των κεφαλαιακών περιορισμών και η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης θα έχουν θετικό αντίκτυπο στον εγχώριο δανεισμό προς τον ιδιωτικό τομέα.

Η μείωση των εξαγωγών που αναμένεται για το 2016 αντανακλά πρωτίστως την πτώση των εσόδων από τη ναυτιλία, λόγω της επιβολής των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, και δευτερευόντως τη μείωση των τουριστικών εσόδων. Αντιθέτως, οι εξαγωγές αγαθών αναμένεται να συνεχίσουν τη θετική πορεία της περιόδου 2014 - 2015, που ακολουθεί την εξέλιξη της εξωτερικής ζήτησης ελληνικών αγαθών. Οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών εκτιμάται ότι θα μειωθούν, ακο-

Πίνακας ΙΙ.2 Μακροοικονομικές εκτιμήσεις για την Ελλάδα (μεταβολές έναντι της προηγούμενης περιόδου)

	2015	2016	2017	2018	2019
ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές)	***-0,2***	***0,1***	***2,5***	***3,0***	***3,0***
Ιδιωτική κατανάλωση	-0,2	-0,8	1,3	1,7	1,7
Δημόσια κατανάλωση	0,0	1,8	1,1	0,0	1,9
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	-0,3	2,3	10,2	12,2	9,3
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	3,4	-4,3	3,2	4,2	4,3
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	0,3	-3,5	2,8	3,1	3,5
Μεταβολή αποθεμάτων	-1,0	0,2	0,1	0,0	0,0
Εν. ΔΤΚ	-1,1	0,1	1,1	1,0	1,2
Εν. ΔΤΚ εκτός της ενέργειας	0,2	0,6	0,6	0,8	1,1
Σύνολο απασχολουμένων	2,1	2,0	2,1	2,2	2,2
Ποσοστό ανεργίας (% του εργατικού δυναμικού)	24,9	23,5	22,0	20,5	19,0
Ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών (% του ΑΕΠ)	0,1	0,5	0,7	0,3	0,2

Πηγές: Ελληνική Στατιστική Αρχή και Τράπεζα της Ελλάδος.

λουθώντας τις εξελίξεις στην εγχώρια ζήτηση.

Όσον αφορά την αγορά εργασίας, αναμένεται ότι η τάση αποκλιμάκωσης της ανεργίας θα συνεχιστεί και το 2017, υποβοηθούμενη από την επιστροφή της οικονομίας σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, τη σταθεροποίηση του οικονομικού κλίματος, αλλά και τις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί στην αγορά εργασίας, αλλά και αυτές που προβλέπονται στη δεύτερη αξιολόγηση, και η συνεπής εφαρμογή του σχεδίου δράσης για την αδήλωτη εργασία αναμένεται να ενισχύσουν την απασχόληση. Πάντως, το επίμονα υψηλό επίπεδο μακροχρόνιας ανεργίας δεν αναμένεται να θεραπευθεί με αυτόματο τρόπο, ακόμη και εντός ενός νέου ενάρετου κύκλου της οικονομίας, και γι' αυτό χρήζει συντονισμένης και αποτελεσματικής αντιμετώπισης.

Η εξέλιξη του πληθωρισμού στη διάρκεια του έτους κατέγραψε έντονες διακυμάνσεις, καθώς οι αποπληθωριστικές πιέσεις παρέμειναν ισχυρές, λόγω των χαμηλών τιμών των καυσίμων, αλλά και της ασθενικής εγχώριας ζήτησης. Οι νέες φορολογικές αυξήσεις σε προϊόντα και υπηρεσίες, η αύξηση της τιμής του πετρελαίου, αλλά και η άνοδος της εγχώριας ζήτησης οδήγησαν τον εναρμονισμένο γενικό πληθωρισμό σε θετικό έδαφος ήδη από τα τέλη του 2016.

Οι κίνδυνοι που περιβάλλουν το βασικό σενάριο προβλέψεων της Τράπεζας της Ελλάδος είναι ισορροπημένοι. Η πιο θετική του αναμενόμενου έκβαση σχετίζεται με την πιο θετική από το αναμενόμενο επίδραση της μείωσης των ληξιπρόθεσμων οφειλών του Δημοσίου στην επιχειρηματική δραστηριότητα, την ταχύτερη αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και των προσδοκιών και την ταχύτερη βελτίωση της ρευστότητας σε σχέση με ό,τι αναμένεται. Μια λιγότερο θετική έκβαση σχετίζεται με τις επιπτώσεις της υψηλής φορολογίας, με καθυστερήσεις στο πρόγραμμα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και ιδιωτικοποιήσεων και στην ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης.

2. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Το πρώτο εξάμηνο του 2016 χαρακτηρίστηκε από έντονες διαπραγματεύσεις με τους εταίρους στο πλαίσιο της πρώτης αξιολόγησης της Νέας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης, που καθυστέρησαν την ολοκλήρωσή της. Όπως συνέβη και το αντίστοιχο διάστημα του 2015, η χρηματοδότηση στο πλαίσιο του προγράμματος πάγωσε και οι υποχρεώσεις πληρωμών αντιμετωπίστηκαν μέσω αύξησης του βραχυπρόθεσμου δανεισμού διαθέσιμων πόρων από φορείς της γενικής κυβέρνησης, ενώ ταυτόχρονα παρατηρήθηκαν αναβολές πληρωμών προς τους προμηθευτές των φορέων της γενικής κυβέρνησης, οι οποίες οδήγησαν σε αύξηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών του Δημοσίου με αρνητικές συνέπειες στην οικονομική δραστηριότητα και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των αγορών στην ελληνική οικονομία.

Η αρνητική συγκυρία αποκλιμακώθηκε με την επίτευξη συμφωνίας όσον αφορά τη φορολογική και ασφαλιστική μεταρρύθμιση, η οποία οδήγησε σε θετική αξιολόγηση της εφαρμογής του προγράμματος το Μάιο του 2016, γεγονός που επέδρασε ευνοϊκά στο κλίμα εμπιστοσύνης και στις προοπτικές ανάκαμψης της οικονομίας. Η θετική αξιολόγηση συνοδεύθηκε από την έγκριση της δεύτερης δόσης του προγράμματος ύψους 10,3 δισεκ. ευρώ, εκ των οποίων εκταμιεύθηκαν τον Ιούνιο τα 7,5 δισεκ. ευρώ. Από αυτά, τα 1,8 δισεκ. ευρώ αφορούσαν την αποπληρωμή ληξι-

πρόθεσμων οφειλών και διοχετεύθηκαν τους επόμενους μήνες στην πραγματική οικονομία. Η εκταμίευση του υπολοίπου της δεύτερης δόσης (2,8 δισεκ. ευρώ, εκ των οποίων 1,7 δισεκ. ευρώ αφορούσαν την αποπληρωμή ληξιπρόθεσμων οφειλών) συνδέθηκε εν μέρει με την υλοποίηση προαπαιτούμενων δράσεων, κυρίως στους τομείς της ενέργειας και των αποκρατικοποιήσεων, καθώς και με την πορεία εκκαθάρισης των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του Δημοσίου, και εγκρίθηκε τον Οκτώβριο του 2016 μετά τη διαπίστωση της σχετικής προόδου. Στον τομέα των αποκρατικοποιήσεων σημαντική δράση αποτέλεσε ο ορισμός των μελών του εποπτικού συμβουλίου του νέου Ταμείου Αποκρατικοποιήσεων (Ελληνική Εταιρία Συμμετοχών και Περιουσίας Α.Ε.) και η μεταφορά φορέων σε αυτό. Επιμέρους δράσεις που αφορούσαν το δημοσιονομικό τομέα σχετίζονταν με την πλήρη εναρμόνιση των ασφαλιστικών εισφορών και τη λειτουργία της νέας Ανεξάρτητης Αρχής Εσόδων.

Η επιτυχής ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης της Νέας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης επηρέασε θετικά τη δημοσιονομική διαχείριση, καθώς και την πραγματική οικονομία. Ένα άμεσο όφελος ήταν η τόνωση της ρευστότητας του Δημοσίου μέσω της εκταμίευσης της δεύτερης δόσης, που διευκόλυνε την ταμειακή διαχείριση του Κράτους. Επιπλέον, η διοχέτευση ρευστότητας προς την πραγματική οικονομία μέσω της μείωσης του αποθέματος των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς τους προμηθευτές της γενικής κυβέρνησης εκτιμάται ότι ενίσχυσε την οικονομική δραστηριότητα.

Παράλληλα, η προσήλωση στις μεταρρυθμίσεις του προγράμματος και η επίτευξη των επιμέρους στόχων του συνέβαλαν στη βελτίωση του επενδυτικού κλίματος απέναντι στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Ειδικότερα, η απόδοση του δεκαετούς ομολόγου του Ελληνικού Δημοσίου περιορίστηκε στο 7,2% (30.12.2016) από 9,1% στις αρχές Μαΐου (2.5.2016).

Αμέσως μετά την ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης ξεκίνησε η δεύτερη, με στόχο να ολοκληρωθεί, όσο το δυνατόν νωρίτερα. Οι προαπαιτούμενες δράσεις αφορούν ως επί το πλείστον τους τομείς της αγοράς εργασίας, της ενέργειας και των αποκρατικοποιήσεων, ενώ όσον αφορά το δημοσιονομικό τομέα σχετίζονται μεταξύ άλλων με τη δημοσίευση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) 2017 - 2020, την παρουσίαση μεσοπρόθεσμων δράσεων για την έγκαιρη πληρωμή των προμηθευτών του Δημοσίου, την ολοκλήρωση των αλλαγών στα ειδικά μισθολόγια και τη νομοθέτηση μόνιμου πλαισίου κινητικότητας των δημοσίων υπαλλήλων.

Η αποφυγή καθυστερήσεων όσον αφορά την ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης είναι καίριας σημασίας προκειμένου να διαφυλαχθούν τα οφέλη της έως τώρα μεταρρυθμιστικής και δημοσιονομικής προσπάθειας και να συνεχιστεί απρόσκοπτα η πορεία της οικονομίας προς την επίτευξη διατηρήσιμης ανάπτυξης. Επιπλέον, η έγκαιρη ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης θα ανοίξει το δρόμο για να ξεκινήσει η συζήτηση σχετικά με τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους. Η λήψη μέτρων προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι ανάγκες για την εξυπηρέτησή του θα παραμένουν σε διατηρήσιμο επίπεδο, στο πλαίσιο και των σχετικών ανακοινώσεων του Συμβουλίου των Υπουργών Οικονομικών της ευρωζώνης (Eurogroup) στις 9 και 24 Μαΐου

2016[1] αναμένεται να ενισχύσει περαιτέρω την εμπιστοσύνη των αγορών στις προοπτικές ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και να συμβάλει στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων, τροφοδοτώντας την οικονομική μεγέθυνση. Παράλληλα, για τους ίδιους λόγους και προς την ίδια κατεύθυνση είναι δυνατόν να συμβάλει και η ένταξη των ελληνικών ομολόγων στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), που τελεί υπό την προϋπόθεση της απαρέγκλιτης εφαρμογής του προγράμματος και της ολοκλήρωσης της ανάλυσης της βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους από την ΕΚΤ.

Οι προαναφερθείσες εξελίξεις αποτυπώνονται στα φορολογικά έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού (ΤΠ), τα οποία παρουσίασαν υστέρηση έναντι του στόχου τους το πρώτο τετράμηνο του έτους και αισθητή βελτίωση έκτοτε. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία Ιανουαρίου - Νοεμβρίου 2016, τα έσοδα του ΤΠ εμφάνισαν αξιοσημείωτη αύξηση έναντι της αντίστοιχης περυσινής περιόδου, αλλά και σημαντική υπέρβαση του στόχου τους λόγω της καλύτερης απόδοσης των εσόδων της άμεσης, αλλά κυρίως της έμμεσης φορολογίας. Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλε, εκτός από τα νέα μέτρα, και η διευρυμένη χρήση των ηλεκτρονικών συναλλαγών εξαιτίας της επιβολής περιορισμών στην ανάληψη μετρητών τον Ιούλιο του 2015.

Ενδεικτικά, καθ' όλη τη διάρκεια του 2016, οι εισπράξεις από ΦΠΑ σημείωσαν έντονα αυξητική πορεία παρά τη συνεχιζόμενη συρρίκνωση της φορολογικής βάσης κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα και πριν από την αύξηση του βασικού συντελεστή στο 24% τον Ιούνιο, γεγονός που μπορεί να αποδοθεί και στη θετική επίδραση από την αυξημένη χρήση πιστωτικών και χρεωστικών καρτών. Αντίστοιχα υψηλούς θετικούς ρυθμούς μεταβολής κατέγραψαν τα έσοδα παρελθόντων οικονομικών ετών, εξέλιξη που οφείλεται, πέραν των νέων ρυθμίσεων για τις ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο, και στην εντατικοποίηση των ελέγχων.

Δεδομένης της καλής πορείας των φορολογικών εσόδων, τόσο σε ταμειακή βάση (στοιχεία ενδεκαμήνου), όσο και σε εθνικολογιστική βάση (στοιχεία πρώτου εξαμήνου), η Τράπεζα της Ελλάδος εκτιμά ότι το δημοσιονομικό αποτέλεσμα το 2016 θα υπερβεί το στόχο του προγράμματος. Για το 2017 το δημοσιονομικό αποτέλεσμα, αν και εκτιμάται επιτεύξιμο, υπόκειται σε επισφάλειες, που σχετίζονται με τις μακροοικονομικές εξελίξεις, τη διατήρηση της καλής πορείας των εσόδων και τη συγκράτηση των μη παραγωγικών δαπανών. Οι επισφάλειες αυτές θα μπορούσαν να αναχαιτιστούν μέσω της προώθησης δράσεων σχετικών με: α) την υποχρεωτική χρήση των ηλεκτρονικών συναλλαγών ως μέσου περιορισμού της φοροδιαφυγής και βελτίωσης της φορολογικής συμμόρφωσης, β) την εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων, γ) την άμεση εφαρμογή του ηλεκτρονικού περιουσιολογίου και δ) την αποτελεσματικότερη λειτουργία του Κράτους.

Το επόμενο διάστημα είναι κρίσιμο για την επιτυχή ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης. Στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης των προαπαιτούμενων δράσεων, η ψήφιση του ΜΠΔΣ 2017 - 2020 θα αποτελέσει σημαντικό βήμα χάραξης της δημοσιονομικής πολιτικής και γενικότερα της οικονομικής πολιτικής για τα επόμενα έτη, καθώς ορίζει τους δημοσιονομικούς στόχους και περιγράφει το μακροοικονομικό πλαίσιο και τη δημοσιονομική

[1] Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική 2015-2016, Ιούνιος 2016, Ειδικό θέμα V.1, σελ. 133

πορεία προς την επίτευξή τους. Σύμφωνα με τη Νέα Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης, οι δημοσιονομικοί στόχοι είναι σαφώς ορισμένοι για τα έτη 2018 και μετέπειτα και αφορούν επίτευξη πρωτογενών πλεονασμάτων ύψους 3,5% του ΑΕΠ κατ' έτος. Εντούτοις, ο στόχος αυτός κρίνεται πολύ υψηλός για να είναι διατηρήσιμος σε βάθος χρόνου. Ιστορικά προκύπτει ότι ελάχιστες χώρες έχουν κατορθώσει να παρουσιάσουν πρωτογενή πλεονάσματα τέτοιου ύψους επί σειρά ετών. Η μείωση του δημοσιονομικού στόχου σε πρωτογενές πλεόνασμα 2,0% του ΑΕΠ αποτελεί περισσότερο ρεαλιστική προσέγγιση της απαραίτητης δημοσιονομικής προσαρμογής χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους. Η μείωση αυτή, σε συνδυασμό με την προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που προαναφέρθηκαν, είναι δυνατόν να δημιουργήσει τις απαραίτητες προϋποθέσεις για τη σταδιακή μείωση της φορολογίας και την περαιτέρω ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας και των επενδύσεων, που θα οδηγήσουν σε διατηρήσιμη ανάπτυξη την ελληνική οικονομία.

III. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ - ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

1. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ – ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ

Δύο ήταν οι σημαντικές μεταβολές στα μεγέθη του τραπεζικού συστήματος κατά το α΄ εξάμηνο του 2016, ήτοι η μείωση των λοιπών στοιχείων ενεργητικού λόγω πώλησης της θυγατρικής Finansbank από την Εθνική Τράπεζα και η μείωση του δανεισμού από το Ευρωσύστημα. Πιο συγκεκριμένα, το ενεργητικό των ελληνικών εμπορικών τραπεζικών ομίλων μειώθηκε στο α΄ εξάμηνο του 2016 κατά 33 δισεκ. ευρώ και ανήλθε σε 312 δισεκ. ευρώ στις 30.6.2016 από 345 δισεκ. ευρώ στις 31.12.2015 (βλ. Πίνακα III.1). Η μείωση αυτή προέκυψε ως συνισταμένη των εξής εξελίξεων: α) τη μείωση του υπολοίπου των καθαρών δανείων κατά 3 δισεκ. ευρώ, β) τη μείωση της αξίας των ομολόγων και μετοχών κατά 3 δισεκ. ευρώ και γ) τη μείωση των λοιπών στοιχείων κατά 27 δισεκ. ευρώ λόγω πώλησης θυγατρικών στο εξωτερικό και κυρίως της Finansbank από την Εθνική Τράπεζα.

Δύο ήταν οι σημαντικότερες μεταβολές και στη διάρθρωση του ενεργητικού κατά την υπό εξέταση περίοδο: α) τα δάνεια αν και ως ποσό μειώθηκαν οριακά, ως ποσοστό του ενεργητικού αυξήθηκαν και ανήλθαν σε 58,2% στις 30.6.2016 από 53,5% στις 31.12.2015 λόγω της προαναφερθείσας μείωσης του ενεργητικού και β) τα λοιπά στοιχεία μειώθηκαν ως ποσοστό του ενεργητικού και διαμορφώθηκαν σε 14% στις 30.6.2016 από 20,6% στις 31.12.2015 (βλ. Διάγραμμα III.1).

Πίνακας III.1 Διάρθρωση του ενεργητικού και του παθητικού των ελληνικών εμπορικών τραπεζικών ομίλων

(ποσά σε εκατ. ευρώ)

Ενεργητικό	2015	%	α΄ εξάμηνο 2016	%	Μεταβολή
Δάνεια	185.094	53,5	181.950	58,2	-3.144
Ομόλογα και μετοχές	72.262	20,9	63.306	22,2	-2.955
Συμμετοχές, πάγια και λοιπά	71.123	20,6	43.680	14,0	-27.443
Απαιτήσεις έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων	7.830	2,3	8.432	2,7	602
Ταμείο και διαθέσιμα στην κεντρική τράπεζα	9.460	2,7	9.042	2,9	-418
Σύνολο	**345.769**	**100,0**	**312.411**	**100**	**-33.358**

Παθητικό	2015	%	α΄εξάμηνο 2016	%	Μεταβολή
Καταθέσεις πελατών	147.073	42,5	147.374	47,2	301
Υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα	115.442	33,4	103.554	33,1	-11.889
Ίδια κεφάλαια	36.925	10,7	36.699	11,7	-226
Ομόλογα έκδοσης των τραπεζών	1.905	0,6	1.782	0,6	-123
Λοιπά	44.424	12,8	23.002	7,4	-21.421
Σύνολο	**345.769**	**100,0**	**312.411**	**100**	**-33.358**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα ΙΙΙ.1 Διάρθρωση του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζικών ομίλων

(ποσοστά %)

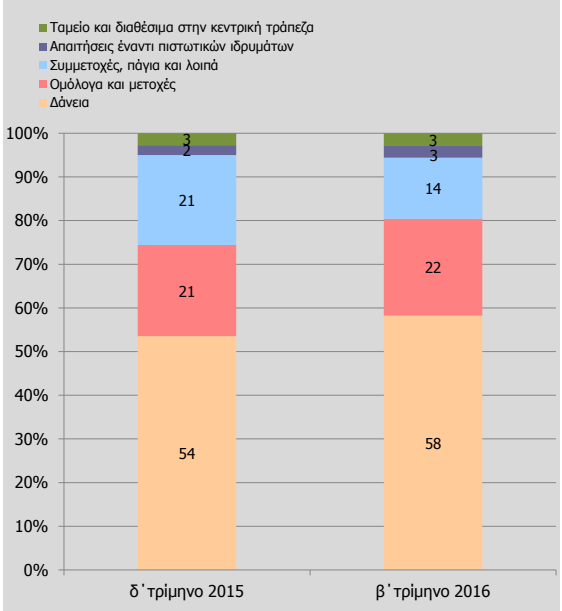

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Στην πλευρά του παθητικού, το οποίο κατά το επισκοπούμενο εξάμηνο μειώθηκε κατά 33 δισεκ. ευρώ, ξεχωρίζει η μείωση των υποχρεώσεων προς πιστωτικά ιδρύματα κατά 12 δισεκ. ευρώ, η οποία ήταν αποτέλεσμα α) της μείωσης του δανεισμού από το Ευρωσύστημα κατά 20 δισεκ. ευρώ (6 δισεκ. ευρώ μείωση του δανεισμού μέσω των πράξεων νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος και 14 δισεκ. ευρώ μείωση του ELA) και β) της αύξησης των άλλων υποχρεώσεων προς πιστωτικά ιδρύματα κατά 8 δισεκ. ευρώ. Περαιτέρω μείωση στο παθητικό επήλθε με τη μείωση των λοιπών στοιχείων κατά 21 δισεκ. ευρώ λόγω της προαναφερθείσας πώλησης της Finansbank. Οι παραπάνω εξελίξεις επέφεραν και μεταβολές στη διάρθρωση του παθητικού και συγκεκριμένα: α) οι καταθέσεις πελατών, αν και ως ποσό παρέμειναν στο ίδιο επίπεδο (147 δισεκ ευρώ), ως ποσοστό του παθητικού αυξήθηκαν και ανήλθαν σε 47,2% στις 30.6.2016 από 42,5% στις 31.12.2015 λόγω της μείωσης του παθητικού και β) τα λοιπά στοιχεία ως ποσοστό του παθητικού μειώθηκαν και διαμορφώθηκαν σε 7,4% στις 30.6.2016 από 12,8% στις 31.12.2015 (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.2).

Διάγραμμα ΙΙΙ.2 Διάρθρωση του παθητικού των ελληνικών τραπεζικών ομίλων

(ποσοστά %)

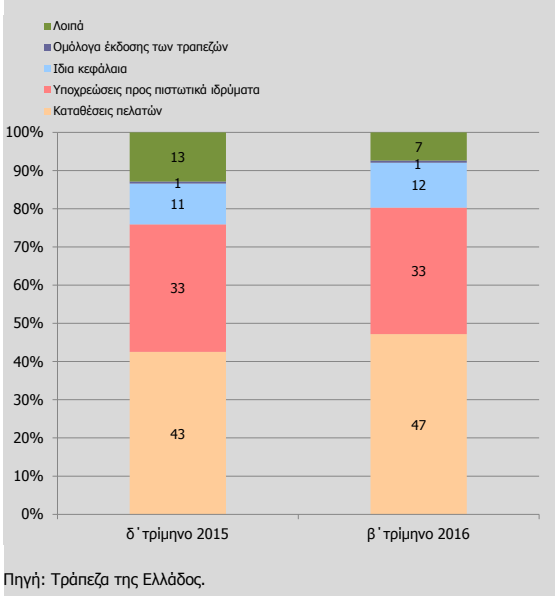

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Τέλος, σημειώνεται ότι η κερδοφορία του τραπεζικού συστήματος βελτιώθηκε το α΄ εξάμηνο του 2016 σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2015 και ανήλθε σε οριακά κέρδη προ φόρων 90 εκατ. ευρώ στις 30.6.2016, έναντι ζημιών 7,5 δισεκ. ευρώ στις 30.6.2015, ως αποτέλεσμα της σημαντικής μείωσης των προβλέψεων χρήσης από 9 δισεκ. ευρώ σε 1,9 δισεκ. ευρώ μεταξύ των δύο εξαμήνων.

Τα υπόλοιπα μεγέθη εσόδων και εξόδων των αποτελεσμάτων παρέμειναν περίπου στα ίδια επίπεδα μεταξύ των δύο εξαμήνων.

2. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

2.1 ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Γενική αποτίμηση

Η απομείωση της αξίας των στοιχείων ενεργητικού συνεχίστηκε και το 2016, με μειούμενο όμως ρυθμό σε σχέση με το 2015, με αποτέλεσμα ο πιστωτικός κίνδυνος να εξακο-

λουθεί να αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή αστάθειας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Το γεγονός αυτό αποτελεί τροχοπέδη για τη διεκπεραίωση του διαμεσολαβητικού ρόλου των τραπεζών, δηλαδή την παροχή πιστώσεων στην πραγματική οικονομία. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια του εννεάμηνου του 2016 παρατηρείται μία σταθεροποίηση σε ότι αφορά το απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (non-performing exposures – NPEs), με μείωση και των σωρευμένων προβλέψεων για την κάλυψή τους. Κατά συνέπεια, δεν αναμένεται επιδείνωση του πιστωτικού κινδύνου στο επόμενο χρονικό διάστημα εφόσον η προαναφερθείσα τάση συνεχιστεί.

Η διαχείριση του όγκου των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων αποτελεί τη σημαντικότερη πρόκληση για το τραπεζικό σύστημα το προσεχές διάστημα.

Από τη μια πλευρά, οι μακροοικονομικοί παράγοντες γίνονται όλο και πιο καθοριστικοί στη μείωση της ζήτησης για χρηματοδότηση εκ μέρους των επιχειρήσεων, ακόμη και των «βιώσιμων», λόγω της αύξησης των επιχειρηματικών τους κινδύνων, ενώ οι διαρθρωτικοί παράγοντες (π.χ. το κληροδότημα ενός υψηλού αποθέματος μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων) περιορίζουν τη δυνατότητα χορήγησης πιστώσεων και επίτευξης κερδοφορίας. Επιπροσθέτως, τα νοικοκυριά έχουν μειώσει δραστικά τις καταναλωτικές δαπάνες τους λόγω της συνεχιζόμενης αβεβαιότητας για τις οικονομικές δυνατότητές τους στο μέλλον. Η περιορισμένη δυνατότητα παραγωγής εσωτερικού κεφαλαίου μέσω των αδιανέμητων κερδών, σε συνδυασμό με τους αυξημένους περιορισμούς στη χρηματοδότηση των τραπεζών, μειώνουν την ικανότητά τους να παρέχουν πιστώσεις στην πραγματική οικονομία, συντηρώντας με τον τρόπο αυτό ένα περιβάλλον χαμηλής οικονομικής ανάπτυξης.

Από την άλλη πλευρά, το περιβάλλον χαμηλής οικονομικής ανάπτυξης επηρεάζει άμεσα το μέγεθος των ισολογισμών των τραπεζών, καθώς οι τράπεζες περιορίζουν την προσφορά πιστώσεων, ειδικότερα αυτών που σχετίζονται με υψηλό επίπεδο κινδύνων, προκειμένου να προστατευθεί η κεφαλαιακή τους βάση. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των δραστηριοτήτων που αποφέρουν υψηλό εισόδημα στις τράπεζες, μειώνοντας με τον τρόπο αυτό και τις προοπτικές κερδοφορίας τους.

Η εκτεταμένη ύφεση στην Ελλάδα έχει επηρεάσει την ποιότητα ενεργητικού των τραπεζών, με αποτέλεσμα το σωρευμένο υπόλοιπο των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων να διατηρείται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα και ο δείκτης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων να διαμορφώνεται στο τέλος του Σεπτεμβρίου 2016 στο επίπεδο του 45,2%.

Στο πλαίσιο αυτό, οι τράπεζες έχουν ήδη διαμορφώσει ένα πλαίσιο δραστικής αντιμετώπισης του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, προσφέροντας λύσεις αναδιάρθρωσης προς τους πελάτες τους, ενώ λειτουργούν και εσωτερικές ειδικές μονάδες για την ορθή διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων. Παράλληλα, οι τράπεζες έχουν αναγνωρίσει ένα υψηλό, αν και μειούμενο, επίπεδο προβλέψεων για την κάλυψη των ενδεχόμενων ζημιών από τον αυξημένο πιστωτικό κίνδυνο με αποτέλεσμα την επίτευξη επαρκούς κάλυψης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων από προβλέψεις στο επίπεδο του 49,5% το Σεπτέμβριο του 2016.

Ακόμη, η απομόχλευση των ελληνικών τραπεζών συνεχίστηκε το εννεάμηνο του 2016, αν και με μειωμένους ρυθμούς σε σχέση με το 2015, λόγω των διαγραφών που διενεργήθηκαν στα δάνεια των τραπεζών, τις πωλή-

σεις τραπεζικών μονάδων στο εξωτερικό, αλλά και τον εξορθολογισμό των υφιστάμενων δραστηριοτήτων τους, μέσω της πώλησης συγκεκριμένων χαρτοφυλακίων, η οποία θα συνεχιστεί εντός της τριετίας 2017-2019, τηρώντας τις δεσμεύσεις που προβλέπονται στα σχέδια αναδιοργάνωσης των τραπεζών. Υπενθυμίζεται ότι η διαδικασία απομόχλευσης σε διεθνές επίπεδο είναι μια διαδικασία που υλοποιείται βάσει της συνεχούς αξιολόγησης των τραπεζικών μονάδων στο εξωτερικό.

Ως αποτέλεσμα των ενεργειών εκ μέρους των τραπεζών, ο σχηματισμός νέων μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων μειώνεται σταδιακά ήδη από το 2015, ενώ περιορίστηκε το α΄, β΄ και γ΄ τρίμηνο του 2016, όπου το επίπεδο της δημιουργίας νέων ληξιπρόθεσμων οφειλών κατέστη μικρότερο σε σχέση με τις προηγούμενες περιόδους (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.3).

Διάγραμμα ΙΙΙ.3 Εξέλιξη του σχηματισμού νέων μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων ανά τρίμηνο

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Περαιτέρω εξελίξεις που θα συγκρατούσαν σε οριακά επίπεδα το σχηματισμό νέων καθυστερήσεων εξαρτώνται και από τη σταθεροποίηση της οικονομίας, έτσι ώστε η εξέλιξη στην ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών να εισέλθει σε μια ενάρετη πορεία μείωσης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων στο άμεσο μέλλον. Το γεγονός αυτό θα καθιστά πιο εύκολη την υλοποίηση των επιχειρησιακών στόχων των τραπεζών σε ό,τι αφορά τη μείωση του αποθέματος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων κατά την επόμενη τριετία.

Χρηματοπιστωτική κατάσταση νοικοκυριών και επιχειρήσεων

Τα δάνεια προς τα νοικοκυριά αποτελούσαν το Σεπτέμβριο του 2016 το 46,2% της συνολικής χρηματοδότησης των τραπεζών προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα, με τα 2/3 αυτών να αφορούν στεγαστικά δάνεια. Όπως προκύπτει από την Έρευνα Τραπεζικών Χορηγήσεων[2] που διενεργεί η Τράπεζα της Ελλάδος σε τριμηνιαία βάση, το γ΄ τρίμηνο του 2016 τα κριτήρια χορήγησης δανείων προς νοικοκυριά, οι όροι χορήγησης δανείων, καθώς και η ζήτηση για στεγαστικά και για καταναλωτικά δάνεια, παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητα σε σχέση με το β΄ τρίμηνο του 2016 σύμφωνα με τις προσδοκίες, ενώ δεν αναμένεται κάποια μεταβολή το δ΄ τρίμηνο του 2016.

Ο πιστωτικός κίνδυνος που σχετίζεται με τα νοικοκυριά παρέμεινε σε σχετικά υψηλά επίπεδα κατά το εννεάμηνο του 2016, δεδομένης της μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών τόσο από μισθωτές υπηρεσίες όσο και από παροχή υπηρεσιών, ενώ παρατηρήθηκε μείωση και στην καθαρή αξία της περιουσίας των νοικοκυριών σε σχέση με τα αντίστοιχα τρίμηνα του 2015, ως αποτέλεσμα τόσο της πτώσης των τιμών των μετοχών όσο και της μείωσης στις τιμές των ακινήτων. Ο γενικός δείκτης του χρηματιστηρίου Αθηνών μειώθηκε κατά 10,4% κατά το εννεάμηνο του 2016, ενώ ο ρυθμός μεταβολής του Δείκτη των Τιμών Διαμερισμάτων της Τράπεζας της

[2] http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/monetary/BankLendingSurvey.aspx

Ελλάδος[3] είναι αρνητικός σε ετήσια βάση, αν και ο ρυθμός της μείωσης αυτής ελαττώνεται τα τελευταία τρίμηνα (2016: γ΄ τρίμηνο -1,5%, β΄ τρίμηνο -2,6%, α΄ τρίμηνο -4,3%). Η χρηματοοικονομική κατάσταση των νοικοκυριών μπορεί να ανακάμψει μόνο όταν εδραιωθούν συνθήκες εμπιστοσύνης στην πραγματική οικονομία με την αύξηση των θέσεων εργασίας και τη σταδιακή μείωση του υψηλού επιπέδου της ανεργίας, σε συνδυασμό με τη βελτίωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας, που μπορεί μακροπρόθεσμα να δημιουργήσει και τις προοπτικές βελτίωσης του εισοδήματος των νοικοκυριών.

Τα δάνεια προς τις επιχειρήσεις αποτελούσαν το 53,8% της συνολικής χρηματοδότησης των τραπεζών προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα στην Ελλάδα το Σεπτέμβριο του 2016.

Όπως προκύπτει και από την Έρευνα Τραπεζικών Χορηγήσεων, το γ΄ τρίμηνο του 2016 τόσο τα κριτήρια χορήγησης δανείων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις όσο και οι όροι χορήγησης δανείων καθώς και η ζήτηση για δάνεια παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητα σε σχέση με το β΄ τρίμηνο του 2016, σύμφωνα με τις προσδοκίες που είχαν διατυπωθεί στην έρευνα του προηγούμενου τριμήνου, ενώ δεν αναμένεται κάποια μεταβολή το δ΄ τρίμηνο του 2016.

Τα εταιρικά κέρδη κατέστησαν αρνητικά το α΄ και το β΄ τρίμηνο του 2016 παρά την κερδοφορία ορισμένων εισηγμένων εταιριών του εμποροβιομηχανικού κλάδου. Οι κίνδυνοι που σχετίζονται με τους μη χρηματοπιστωτικούς εταιρικούς ισολογισμούς παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα.

Διάρθρωση και μεταβολή μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων

Ως αποτέλεσμα των προαναφερθεισών εξελίξεων, οριακή αύξηση εμφανίζει ο λόγος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων προς το σύνολο των ανοιγμάτων κατά τη διάρκεια του α΄ εξαμήνου του 2016 (45,1%, έναντι 44,2% στο τέλος του 2015), γεγονός που αποδίδεται κυρίως στη μείωση των εξυπηρετούμενων δανείων. Συγκεκριμένα, ενώ το σύνολο των τραπεζικών πιστώσεων συρρικνώθηκε με ρυθμό μόλις 1,6% το α΄ εξάμηνο του 2016, το σύνολο των εξυπηρετούμενων δανείων υποχώρησε σε μεγαλύτερο βαθμό κατά 3,2% σε σχέση με το τέλος του 2015. Το σύνολο των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων διαμορφώθηκε σε 108,4 δισεκ. ευρώ, σε σύνολο ανοιγμάτων 240,3 δισεκ. ευρώ, σημειώνοντας οριακή αύξηση κατά 0,4% σε σχέση με το τέλος του 2015. Παρόμοια εικόνα (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.4) καταγράφουν και τα επιμέρους χαρτοφυλάκια με εξαίρεση το καταναλωτικό χαρτοφυλάκιο, το οποίο εμφανίζει χαμηλότερα ποσοστά μείωσης τραπεζικών πιστώσεων και εξυπηρετούμενων δανείων (2,2% και 0,8%, αντίστοιχα).

Επισημαίνεται ότι το γ΄ τρίμηνο του 2016, το σύνολο των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων διαμορφώθηκε σε 107,6 δισεκ. ευρώ και το σύνολο των ανοιγμάτων ανήλθε σε 238 δισεκ. ευρώ, με τον λόγο μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων προς το σύνολο των ανοιγμάτων να διαμορφώνεται σε 45,2%.

[3] http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/Μεθοδολογία_Τιμών_Κατοικιών.pdf

Διάγραμμα ΙΙΙ.4 Ποσοστιαία μεταβολή των συνολικών ανοιγμάτων, των εξυπηρετούμενων και μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων των ελληνικών τραπεζών ανά χαρτοφυλάκιο κατά το α΄ εξάμηνο του 2016

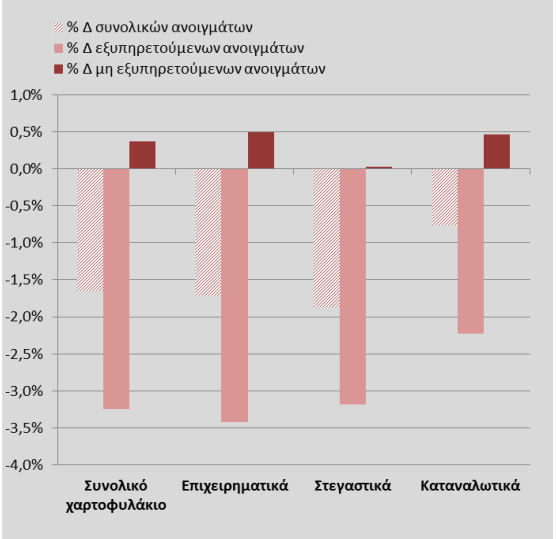

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Μεγαλύτερη ανάλυση για τη διάρθρωση και τη μεταβολή των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων ανά χαρτοφυλάκιο κατά το α΄ εξάμηνο του 2016 παρουσιάζεται στο Διάγραμμα ΙΙΙ.5. Ενδείξεις για την περαιτέρω πορεία του πιστωτικού κινδύνου απεικονίζονται στο ύψος των ανοιγμάτων αβέβαιης είσπραξης[4], χωρίς καθυστέρηση ή σε καθυστέρηση μικρότερης των 90 ημερών, όπως επίσης και στο σύνολο των εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων τα οποία είναι σε καθυστέρηση από 1 έως 90 ημέρες. Ο λόγος των ανοιγμάτων αβέβαιης είσπραξης ως προς το σύνολο των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων διευρύνθηκε οριακά το α΄ εξάμηνο του 2016 και ανήλθε στο 27,6%, έναντι 26,2% στο τέλος του 2015, ενώ ο λόγος των εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων τα οποία είναι σε καθυστέρηση από 1 έως 90 ημέρες ως προς το σύνολο των εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (πρώιμες ληξιπρόθεσμες οφειλές) ανήλθε στο 12,2% το α΄ εξάμηνο του 2016, σε επίπεδα χαμηλότερα του τέλους του 2015 (12,7%). Σημειώνεται ότι τα ανοίγματα σε καθυστέρηση μεγαλύτερης των 90 ημερών και οι καταγγελμένες απαιτήσεις αποτελούν το 28,3% και 44,2% αντίστοιχα των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων.

Οι ενδείξεις αυτές αποτελούν ένα στοιχείο έγκαιρης προειδοποίησης για την εξέλιξη του πιστωτικού κινδύνου στις τράπεζες, ενώ απαιτείται ένα ολοκληρωμένο σχέδιο, με συγκεκριμένα εργαλεία για τη διαχείριση των πρώιμων ληξιπρόθεσμων οφειλών.

Επισημαίνεται ότι το 70% του συνόλου των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων που εμπίπτουν στην κατηγορία καθυστέρησης μεγαλύτερης των 90 ημερών (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι καταγγελμένες απαιτήσεις) έχουν καθυστέρηση μεγαλύτερη του ενός έτους. Το αντίστοιχο ποσοστό για τα στεγαστικά διαμορφώνεται στο 75%, τα επιχειρηματικά σε 68%, ενώ για τα καταναλωτικά στο 81%, τα οποία έχουν καθυστέρηση μεγαλύτερη του εξαμήνου.

[4] Σύμφωνα με το υφιστάμενο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Αρχής (European Banking Authority – EBA) και τις κανονιστικές διατάξεις της Τράπεζας της Ελλάδος, τα ανοίγματα «Αβέβαιης Είσπραξης» (Unlikely To Pay) θεωρούνται «Μη Εξυπηρετούμενα» με ποιοτικά κριτήρια, παρόλο που είναι είτε ενήμερα, είτε παρουσιάζουν μικρή καθυστέρηση <90dpd

Διάγραμμα ΙΙΙ.5 Διάρθρωση και μεταβολή των συνολικών ανοιγμάτων και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων των ελληνικών εμπορικών τραπεζών ανά κατηγορία δανείων

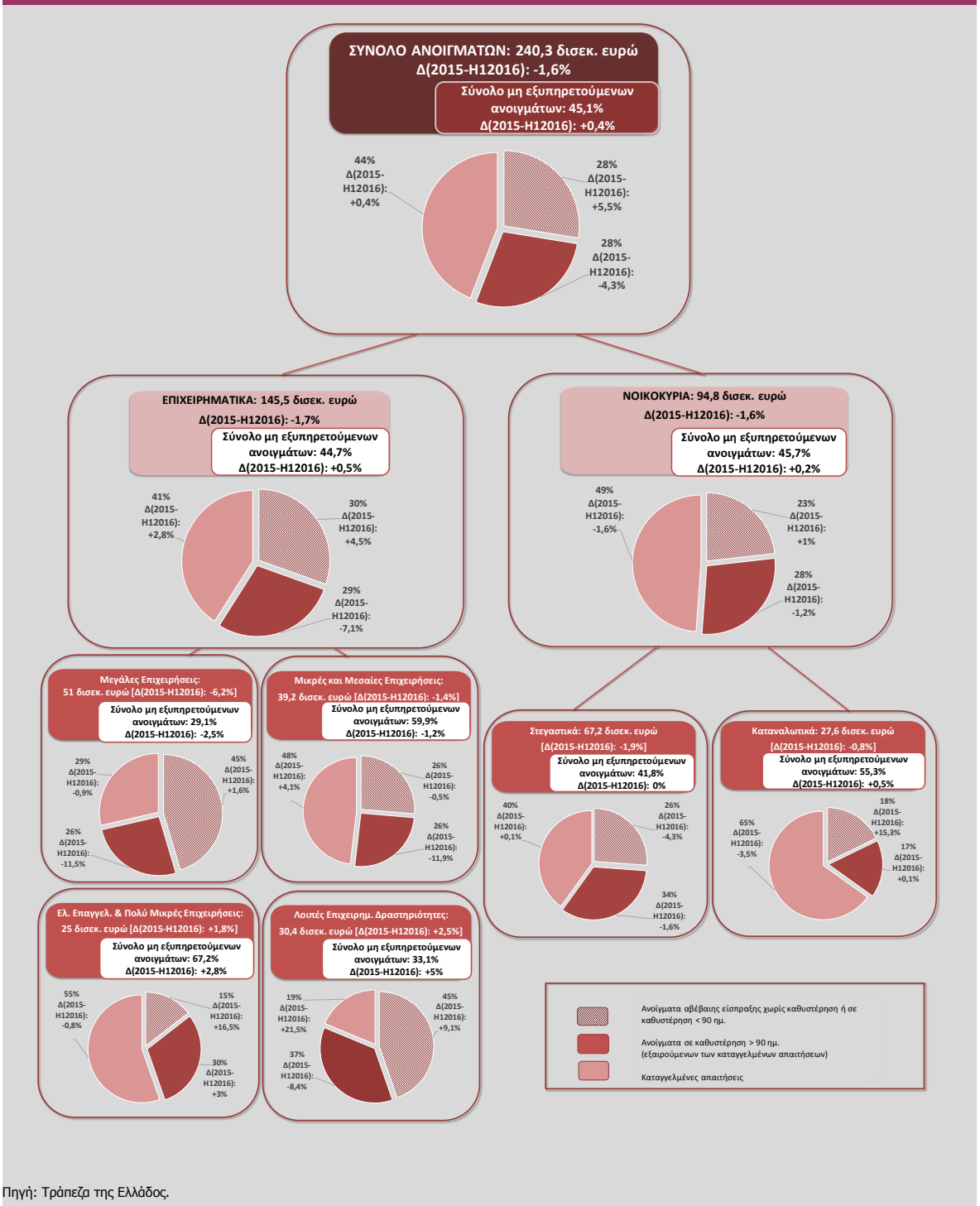

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Στο ίδιο πλαίσιο, προβληματίζει ιδιαίτερα το γεγονός ότι το 48% των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων που εμπίπτουν στην κατηγορία καθυστέρησης μεγαλύτερης των 90 ημερών (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι καταγγελμένες απαιτήσεις) έχουν καθυστέρηση μεγαλύτερη των 720 ημερών, με αυξητικές τάσεις, καθώς το εν λόγω εύρημα υποδηλώνει υψηλό βαθμό παγίωσης της κατάστασης και αναδει-

κνύει τις δυσκολίες αποτελεσματικής διαχείρισης (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.6).

Διάγραμμα ΙΙΙ.6 Διάρθρωση των υπολοίπων των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων στην κατηγορία καθυστέρησης μεγαλύτερης των 90 ημερών (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται καταγγελμένες απαιτήσεις)

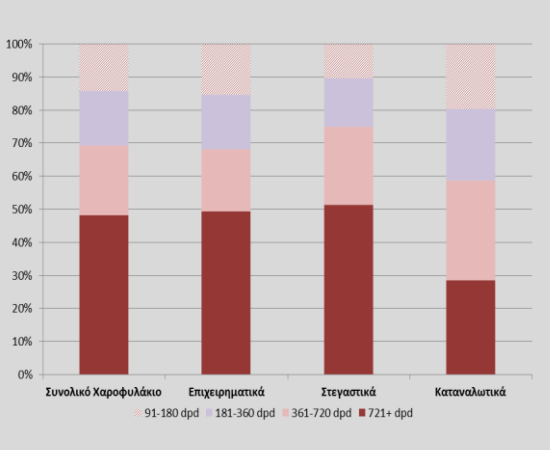

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Ωστόσο, με δεδομένο ότι τα δάνεια που εντάσσονται στην κατηγορία καθυστέρησης μεγαλύτερης των 90 ημερών (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι καταγγελμένες απαιτήσεις) αποτελούν το 28% των συνολικών μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, θετικά αξιολογείται η μείωση της εν λόγω κατηγορίας κατά 4,3%.

Παράλληλα, επισημαίνονται τα ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά (91%) των καταγγελμένων απαιτήσεων για τις οποίες δεν έχει γίνει κάποια μορφή οριστικού διακανονισμού.

Δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων

Σχετικά με τους δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης της διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων παρατηρούνται τα εξής:

- Ο δείκτης κάλυψης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων από προβλέψεις παρέμεινε σε γενικές γραμμές σταθερός κατά το α΄ εξάμηνο του 2016 (49,6%), γεγονός που υποδηλώνει ότι δεν αναμένεται κάποια αύξηση του πιστωτικού κινδύνου στο άμεσο χρονικό διάστημα. Ταυτόχρονα, ο λόγος Texas Ratio (ήτοι τα συνολικά μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα προς τις συνολικές προβλέψεις και τα εποπτικά κεφάλαια) διαμορφώθηκε στο 126%. Ειδικότερα, οι προβλέψεις που έχουν σχηματίσει οι τράπεζες μέχρι και τον Ιούνιο 2016 για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου ανέρχονται σωρευτικά στο επίπεδο των 53,8 δισεκ. ευρώ, έναντι 51,8 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2015. Κατά συνέπεια, η κάλυψη των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων από προβλέψεις είναι σε υψηλότερο επίπεδο σε σύγκριση με το μέσο όρο των ευρωπαϊκών ομίλων μεσαίου μεγέθους, ο οποίος ανέρχεται στο 42,5% το α΄ τρίμηνο του 2016 (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.7).

Διάγραμμα ΙΙΙ.7 Δείκτες κάλυψης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων από προβλέψεις

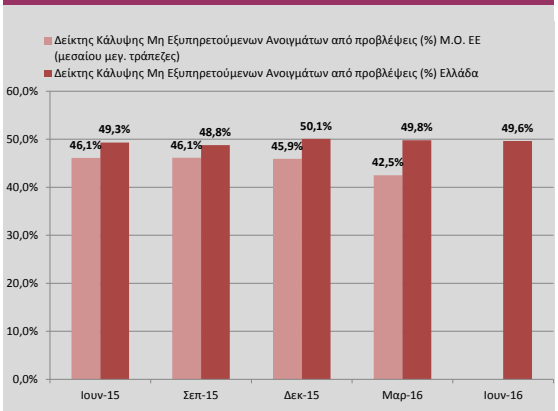

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

- Το σύνολο των ρυθμισμένων ανοιγμάτων[5] (Forborne) ανήλθε σε 46,7 δισεκ. ευρώ σημειώνοντας αύξηση το α΄ εξάμηνο του 2016 κατά 8,6% σε σχέση με το τέλος του 2015. Ο λόγος των ρυθμισμένων ανοιγμάτων προς τα συνολικά ανοίγματα ανήλθε

[5] Σύμφωνα με την ΠΕΕ 47/9.2.20105, περιγράφονται ενδεικτικά οι δυνατοί τύποι ρυθμίσεων και διευθετήσεων για τους δανειολήπτες για τα εξυπηρετούμενα ανοίγματα και τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα.

σε 19,5% για το α΄ εξάμηνο του 2016 από 17,6% στο τέλος του 2015. Ειδικότερα, τα ρυθμισμένα εξυπηρετούμενα ανοίγματα αυξήθηκαν κατά 12,1% σε σχέση με το τέλος του 2015, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τα ρυθμισμένα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα ανήλθε σε 7,2%. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι 72,4% των ανοιγμάτων αβέβαιης είσπραξης έχουν ρυθμιστεί (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.8).

- Τα στεγαστικά δάνεια εμφανίζουν τον υψηλότερο λόγο ρυθμισμένων ανοιγμάτων προς τα συνολικά ανοίγματα στεγαστικών δανείων (29,4%), ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για τα καταναλωτικά και επιχειρηματικά δάνεια ανέρχονται σε 19% και 15% αντίστοιχα.
- Οι διαγραφές δανείων κατά τη διάρκεια του α΄ εξαμήνου του 2016 ανήλθαν σε 1,6 δισεκ. ευρώ, έναντι 687 εκατ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2015 και αφορούν κυρίως καταγγελμένες απαιτήσεις.
- Ο δείκτης «αξία εξασφαλίσεων προς συνολικά μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα» συνεχίζει να παραμένει σε χαμηλά επίπεδα (51%). Επισημαίνεται ότι το 81,3% των συνολικών εξασφαλίσεων αφορά σε ακίνητα. Σχεδόν αμετάβλητοι παρέμειναν και οι σχετικοί δείκτες των επιμέρους χαρτοφυλακίων, ήτοι 75,6% για τα στεγαστικά, 14,5% για τα καταναλωτικά και 49% για τα επιχειρηματικά. Το ανάλογο ποσοστό για την αξία εξασφαλίσεων προς τα ρυθμισμένα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα ανέρχεται σε 59%, αποτυπώνοντας την τάση των τραπεζών να επιδιώκουν επιπλέον εξασφαλίσεις κατά τη διάρκεια των ρυθμίσεων. Ωστόσο, ο ανωτέρω λόγος βαίνει σταδιακά μειούμενος, καθώς ενδεχομένως οι δανειζόμενοι δεν παρέχουν (ίσως λόγω αδυναμίας) εξασφαλίσεις ανάλογες των ποσών που ρυθμίζονται.
- Θετικά αξιολογείται η σημαντική μείωση των ροών από τα εξυπηρετούμενα στα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα, καθώς και η αύξηση των ροών από τα μη εξυπηρετού-

Διάγραμμα ΙΙΙ.8 Εξέλιξη των ρυθμισμένων ανοιγμάτων (forborne) ανά κατηγορία και του λόγου του συνόλου των ρυθμισμένων ανοιγμάτων προς το σύνολο των ανοιγμάτων

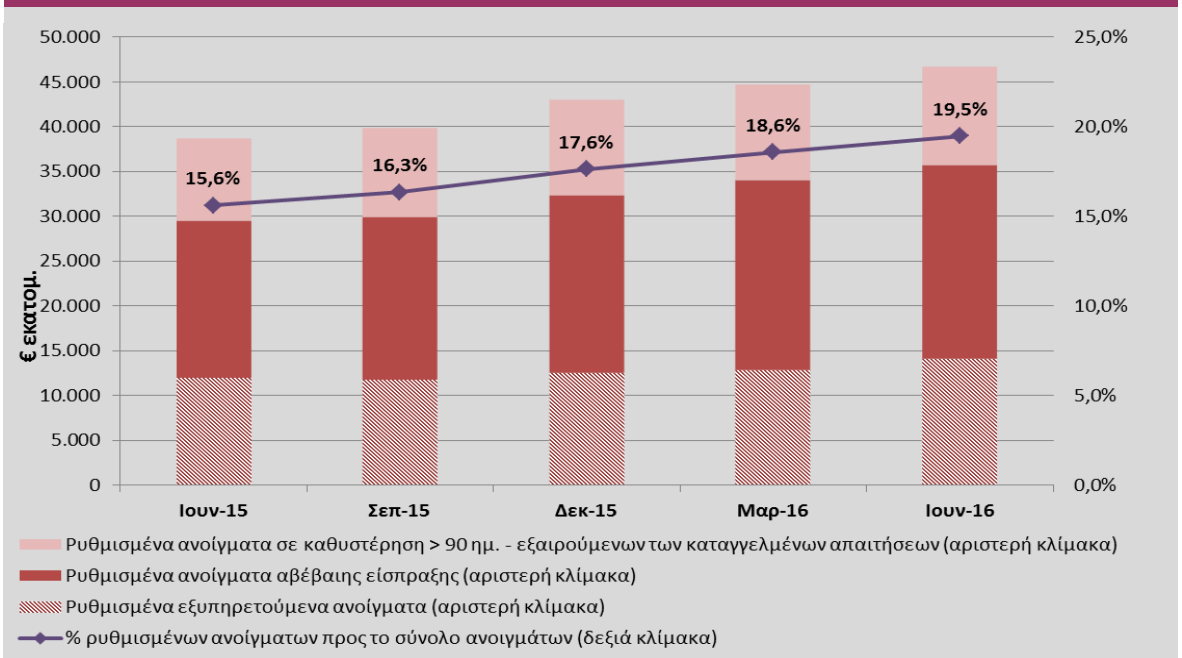

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα ΙΙΙ.9 Εξέλιξη των καθαρών ροών τριμήνου από εξυπηρετούμενα προς μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα και του δείκτη εξυγίανσης (cure rate) και δείκτη αθέτησης (default rate)

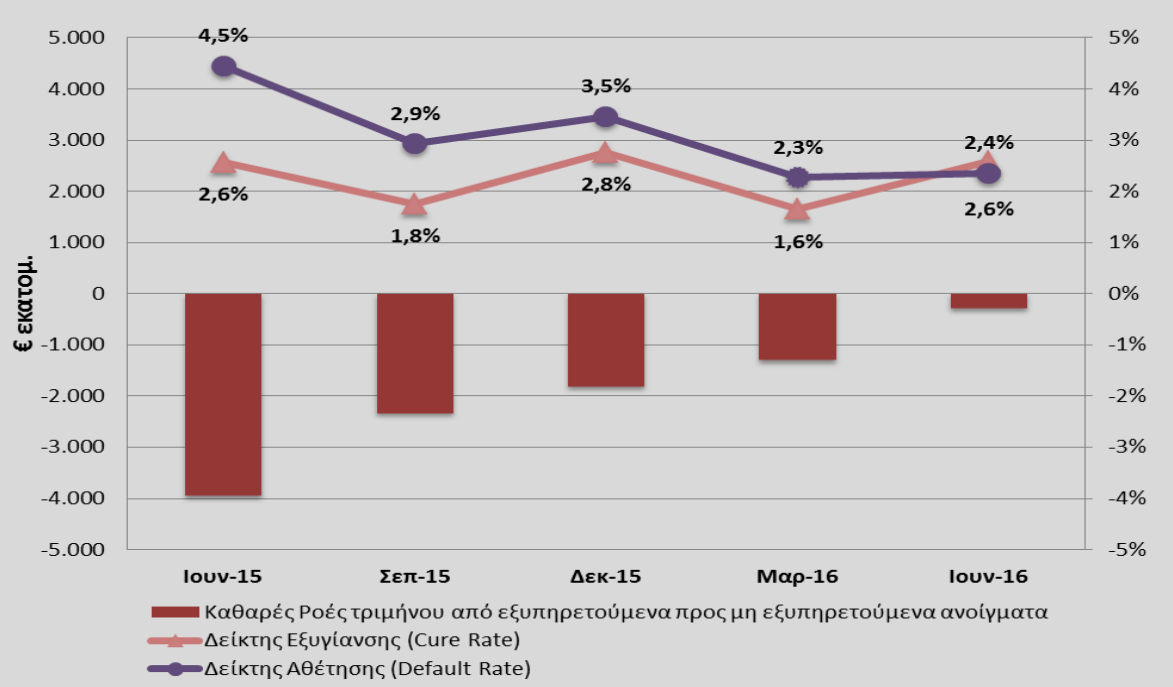

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

μενα στα εξυπηρετούμενα ανοίγματα, γεγονός που συνιστά βελτίωση της ποιότητας χαρτοφυλακίου. Ειδικότερα, επισημαίνεται ότι ο δείκτης εξυγίανσης (cure rate)[6] διαμορφώνεται σε 2,6% και βρίσκεται σε υψηλότερο επίπεδο από τον δείκτη αθέτησης (default rate)[7], ο οποίος διαμορφώνεται στο 2,4% (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.9). Ακόμη, τον Ιούνιο του 2016 οι εν λόγω καθαρές ροές διαμορφώθηκαν σε 300 εκατ. ευρώ, σημαντικά χαμηλότερες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2015, κατά την οποία οι καθαρές ροές ανήλθαν σε 4 δισεκ. ευρώ.

Σε ό,τι αφορά τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, παρατηρείται επιμήκυνση ως προς το χρονικό ορίζοντα των ρυθμίσεων/διευθετήσεων, πλην όμως υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό των φακέλων οι οποίοι υπόκεινται εκ νέου σε ρύθμιση παρά το γεγονός ότι είχε υλοποιηθεί μακροπρόθεσμη διευθέτηση στο παρελθόν. Συγκεκριμένα, οι τράπεζες πλέον προσανατολίζονται στην υλοποίηση μακροπρόθεσμων ρυθμίσεων, δεδομένου ότι οι εν λόγω ρυθμίσεις έχουν αυξηθεί κατά 31% από τις αρχές του έτους και κατά 61% από τον Ιούνιο του 2015. Το μεγαλύτερο ποσοστό αφορά κυρίως τις κατηγορίες των επιχειρηματικών και στεγαστικών δανείων, με την τελευταία κατηγορία να αυξάνεται κατά 145% το α΄ εξάμηνο του 2016 σε σχέση με το τέλος του 2015 (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.10).

[6] Ο δείκτης εξυγίανσης "cure rate" είναι ο λόγος της ροής από τα μη εξυπηρετούμενα προς εξυπηρετούμενα ανοίγματα ως προς το σύνολο των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων στην αρχή της περιόδου.

[7] Ο δείκτης αθέτησης "default rate" είναι ο λόγος της ροής από τα εξυπηρετούμενα προς τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα ως προς το σύνολο των εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων.

Διάγραμμα ΙΙΙ.10 Εξέλιξη του ύψους των ρυθμισμένων (forborne) ανοιγμάτων ανά είδος ρύθμισης και ανά χαρτοφυλάκιο

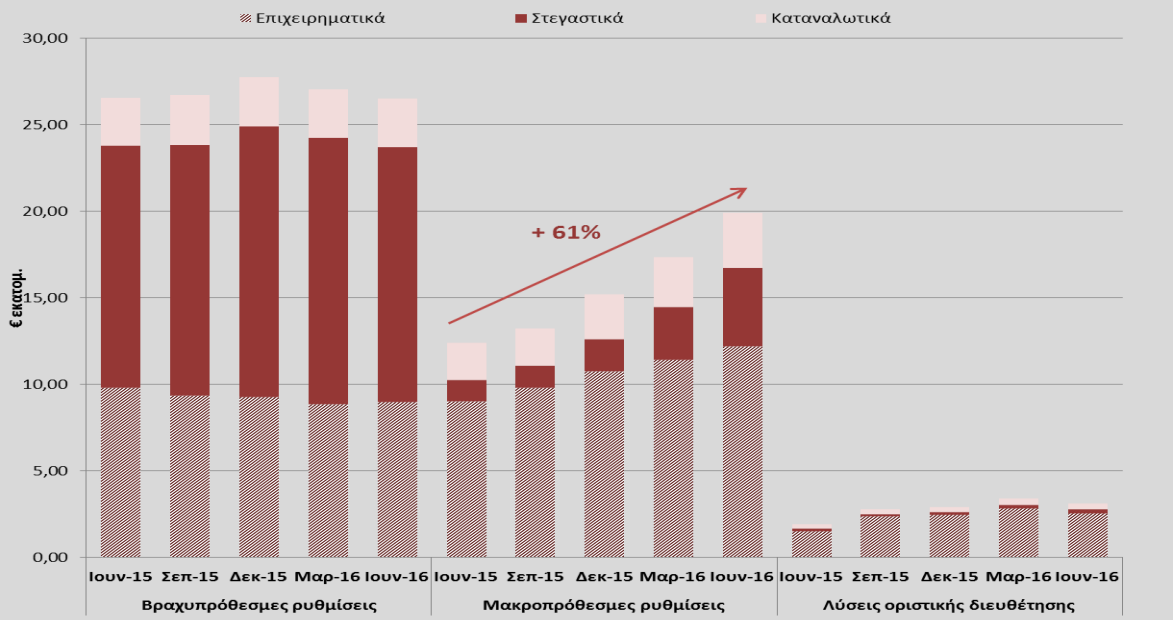

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Ωστόσο, το 37,5% των συνολικών ρυθμισμένων συμβάσεων (φακέλων) υπόκεινται ξανά σε ρύθμιση (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.11), τάση η οποία είναι περισσότερο εμφανής για τα δάνεια τα οποία είχαν ρυθμιστεί σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, γεγονός το οποίο δημιουργεί αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα των τραπεζών να διαχειριστούν αποτελεσματικά τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα.

Διάγραμμα ΙΙΙ.11 Εξέλιξη του λόγου των συμβάσεων με προγενέστερη ρύθμιση (remodified) προς το συνολικό αριθμό των ρυθμισμένων συμβάσεων (total modified) ανά είδος ρύθμισης

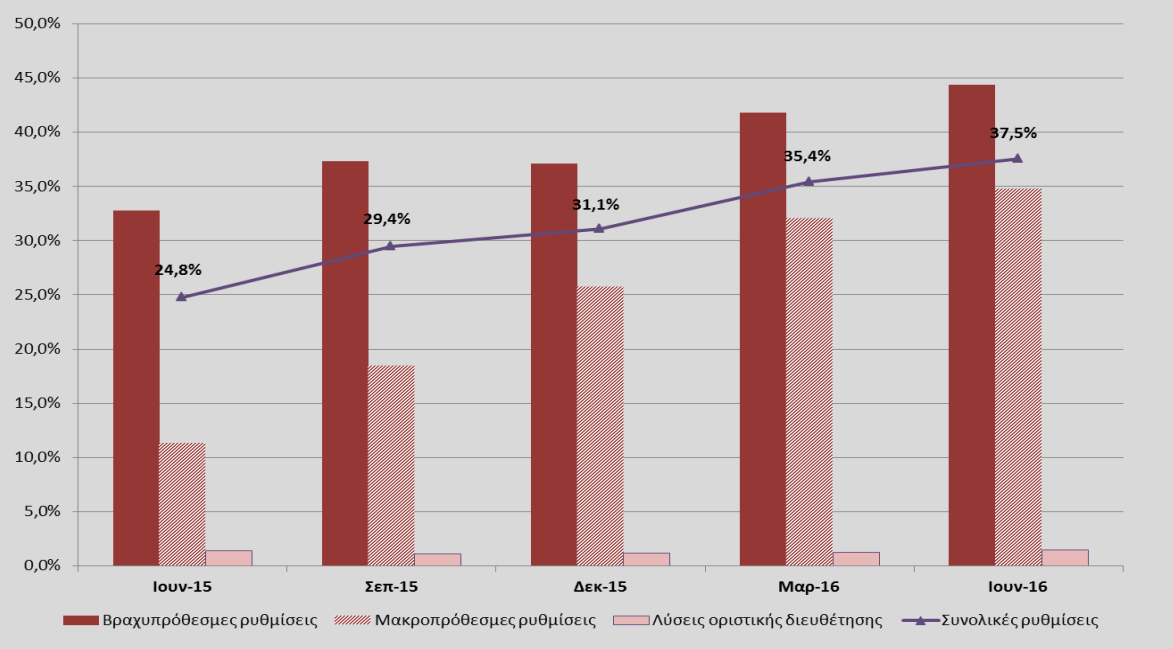

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Πιστωτικός κίνδυνος ανά κλάδο

Τα δάνεια προς τις επιχειρήσεις ανέρχονται το α΄ εξάμηνο του 2016 σε 145,5 δισεκ. ευρώ και αποτελούν το 60,6% της συνολικής χρηματοδότησης των ελληνικών εμπορικών τραπεζών. Όπως διαφαίνεται και στο Διάγραμμα ΙΙΙ.5, ο λόγος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων στο επιχειρηματικό χαρτοφυλάκιο επηρεάζεται κυρίως από το υψηλό ποσοστό στην κατηγορία των μικρομεσαίων (59,9%) και των πολύ μικρών επιχειρήσεων (67,2%).

Σχετικά με τη διάρθρωση των χρηματοδοτήσεων στους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, σημειώνεται ότι το 23% των συνολικών χρηματοδοτήσεων προς επιχειρήσεις έχουν δοθεί σε εταιρίες που δραστηριοποιούνται στον κλάδο του εμπορίου, με το δείκτη μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων για τον εν λόγω κλάδο να κυμαίνεται περίπου στα επίπεδα του μέσου όρου του αντίστοιχου δείκτη των επιχειρηματικών ανοιγμάτων (45,1%).

Όπως αποτυπώνεται και στο Διάγραμμα ΙΙΙ.12, πολύ υψηλά ποσοστά μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων παρατηρούνται στους κλάδους της εστίασης (76,3%), των αγροτικών δραστηριοτήτων (62,7%), των τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής και ενημέρωσης (58,4%), της μεταποίησης (53,2%) και των κατασκευών (52,8%), ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται ενδεικτικά στους κλάδους της ενέργειας (3,7%), της δημόσιας διοίκησης (7%), των χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (27%) και της ναυτιλίας (30,9%).

Διάγραμμα ΙΙΙ.12 Κλαδική ανάλυση επιχειρηματικών δανείων κατά το α΄ εξάμηνο του 2016

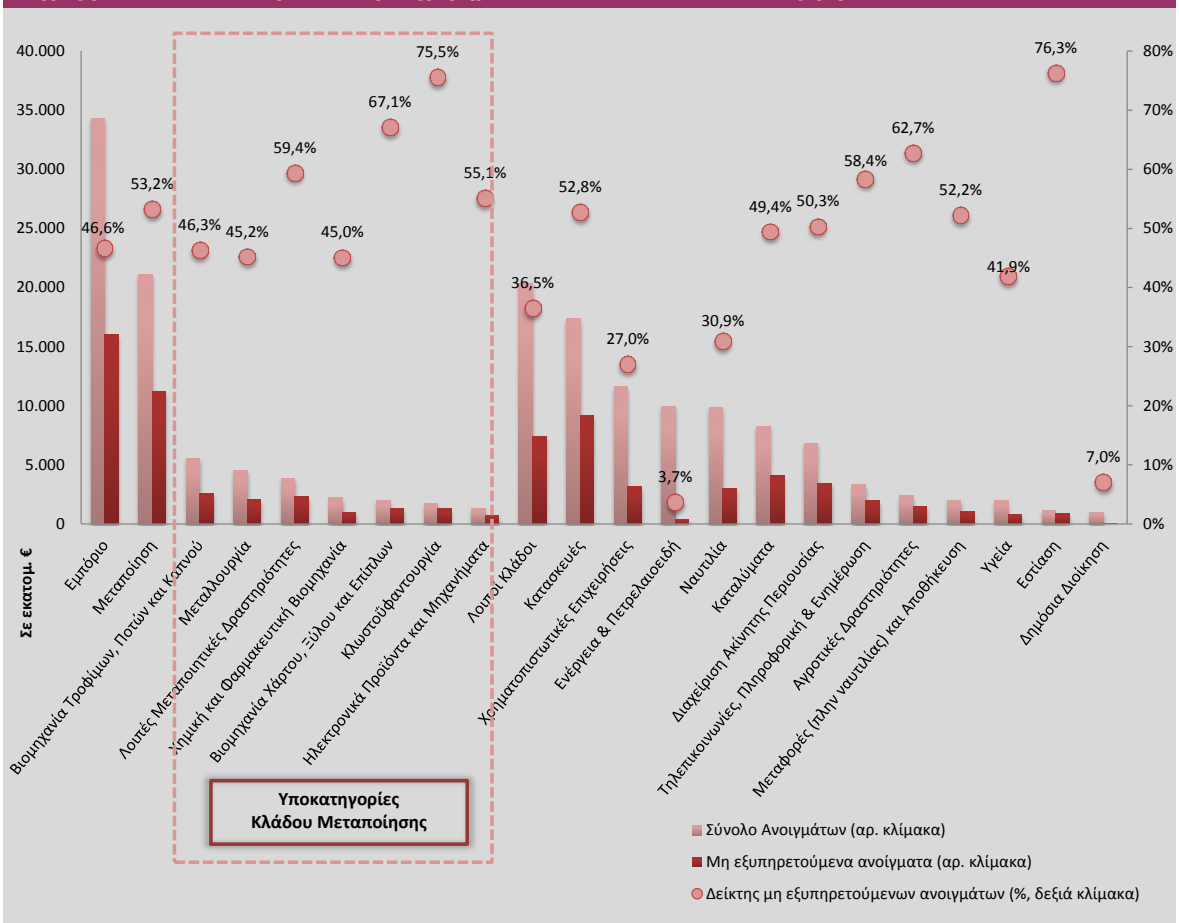

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (ΜΕΑ)

Η διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων αποτελεί τη σημαντικότερη πρόκληση του τραπεζικού συστήματος. Στο πλαίσιο αυτό, από τη χάραξη της εθνικής στρατηγικής από την Πολιτεία τον Αύγουστο του 2015 μέχρι και σήμερα ένα ευρύ πλέγμα ενεργειών έχει πραγματοποιηθεί με στόχο την αποτελεσματική διαχείριση του προβλήματος. Ο στόχος ο οποίος παραμένει σταθερός είναι διττός: αφενός η ελάφρυνση του βάρους από την πλευρά των δανειοληπτών και αφετέρου η απελευθέρωση πόρων από τα πιστωτικά ιδρύματα, ώστε να μπορούν να τους διοχετεύσουν στην πραγματική οικονομία ενισχύοντας τη χρηματοδότηση υγιών επιχειρήσεων.

Κύριο άξονα στην προσπάθεια αυτή αποτελεί η διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών μέσω της ενίσχυσης του υφιστάμενου εποπτικού και ρυθμιστικού πλαισίου, ώστε να επιτρέπεται η αποτελεσματική διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, τόσο εντός όσο και εκτός του ισολογισμού των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Προκλήσεις, κίνδυνοι και αβεβαιότητες

Παρά τις ενέργειες που έχουν συντελεστεί για τη βελτίωση της ποιότητας των δανειακών χαρτοφυλακίων των τραπεζών, οι προκλήσεις παραμένουν, καθώς ο δείκτης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων εξακολουθεί να βρίσκεται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα. Επιπροσθέτως, η επίτευξη των τεθέντων επιχειρησιακών στόχων από τα πιστωτικά ιδρύματα για την περίοδο 2016 – 2019, η ολοκλήρωση της εκκρεμούς νομοθετικής πρωτοβουλίας για τον εξωδικαστικό συμβιβασμό, η απλοποίηση της εξυγίανσης και της ειδικής εκκαθάρισης των επιχειρήσεων, και κυρίως η δημιουργία δευτερογενούς αγοράς δανείων στην οποία θα συμμετέχουν οι εταιρίες διαχείρισης και μεταβίβασης δανειακών απαιτήσεων αποτελούν επιπλέον προκλήσεις.

Συμπερασματικά, εκτιμάται ότι ο πιστωτικός κίνδυνος δεν αναμένεται να υποχωρήσει σύντομα εάν:

(α) οι μακροοικονομικές συνθήκες είναι λιγότερο ευνοϊκές από τις αναμενόμενες. Συγκεκριμένα, μια ενδεχόμενη παράταση της ύφεσης στην ελληνική οικονομία επηρεάζει πτωτικά και τις αγορές ακινήτων, καθώς σε περίπτωση απώλειας του σταθερού εισοδήματός τους, τα νοικοκυριά δεν θα είναι πλέον σε θέση να εξυπηρετήσουν το χρέος τους στα ενυπόθηκα δάνεια που έχουν λάβει ακόμη και με την πώληση του ακινήτου τους, ενώ από την άλλη πλευρά, θα επηρεαστεί σημαντικά και η δυνατότητα των τραπεζών να ανακτήσουν τα οφειλόμενα ποσά μέσω ρευστοποίησης των ενυπόθηκων εξασφαλίσεών τους.

(β) η πιστοληπτική ικανότητα των δανειοληπτών επιδεινωθεί ακόμη περισσότερο, οπότε τα μέτρα εξυγίανσης δεν θα μπορέσουν να αντισταθμίσουν την περαιτέρω αύξηση του αποθέματος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων.

Ενίσχυση του εποπτικού πλαισίου

Η Τράπεζα της Ελλάδος, σε συνέχεια των προσπαθειών ενίσχυσης του υφιστάμενου εποπτικού πλαισίου, κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2016 προέβη σε στοχευμένες ενέργειες με στόχο τη βελτίωση του τρόπου διαχείρισης αλλά και παρακολούθησης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων από τα πιστωτικά ιδρύματα.

Με βάση τις απορρέουσες από τη νέα Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης υποχρεώσεις, εκκρεμούσε η αναθεώρηση του Κώδικα Δεοντολογίας (βάσει του ν. 4224/2013) για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια.

Με την ολοκλήρωση της αναθεώρησης, προβλέπεται πλέον ότι ο νέος Κώδικας Δεοντολογίας εφαρμόζεται υποχρεωτικά από τις Εταιρίες Διαχείρισης Απαιτήσεων και τις Εταιρίες Απόκτησης Απαιτήσεων (ν. 4354/2015), ενώ επιπλέον οι διαδικασίες του θα έχουν εφαρμογή μόνο σε φυσικά πρόσωπα, επαγγελματίες και μικρές επιχειρήσεις με μέσο όρο κύκλου εργασιών της τελευταίας τριετίας μικρότερο του 1 εκατ. ευρώ. Εισάγεται για πρώτη φορά διαφορετική πρόβλεψη για τις μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις, για τις οποίες, κατά πάγιο αίτημα της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, θα ισχύουν μόνο οι γενικές αρχές (τυχόν πλήρης εξαίρεση θα προσέκρουε στον ν. 4224/2013), ενώ μετατίθεται από τις 30 στις 60 ημέρες από τη μη καταβολή δόσης, το χρονικό σημείο για αποστολή της πρώτης ειδοποίησης - κλήσης για ένταξη στη Διαδικασία Επίλυσης Καθυστερήσεων (Δ.Ε.Κ.). Επίσης, επιμηκύνεται από τις 15 στις 30 ημέρες η προθεσμία αποστολής ειδοποίησης από την τράπεζα, ενώ παρέχεται μεγαλύτερη ευελιξία στον τρόπο επικοινωνίας μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων και των δανειοληπτών, αποσαφηνίζοντας σε ποιες περιπτώσεις απαιτείται αποστολή των ειδοποιήσεων σε έντυπη ή σε ηλεκτρονική μορφή. Εισάγεται η έννοια του ελαχίστου επιπέδου των «ευλόγων δαπανών διαβίωσης» και επεκτείνεται το δικαίωμα υποβολής ενστάσεων α) σε όλα τα φυσικά πρόσωπα και όχι μόνο σε αυτά των οποίων διακυβεύεται η κατοικία, καθώς και β) στις πολύ μικρές επιχειρήσεις. Εισάγεται απαίτηση παρουσίασης από το ίδρυμα της ρύθμισης σε παρούσα αξία σε αντιπαραβολή με την εκτιμώμενη αξία πλειστηριασμού στις περιπτώσεις που το ίδρυμα, έχοντας αποκλείσει λύση ρύθμισης, προτείνει λύση οριστικής διευθέτησης που περιλαμβάνει ρευστοποίηση του υπόψη ακινήτου, ενώ καθορίζεται ότι για την εκτίμηση ακινήτων που περιλαμβάνονται σε ρύθμιση θα γίνεται χρήση πιστοποιημένων εκτιμητών και εκτιμητικών προτύπων, ειδικά όταν πρόκειται για κατοικία. Επιπλέον, εισάγεται και ειδικό κεφάλαιο για δανειολήπτες που ανήκουν σε κοινωνικά ευπαθείς ομάδες υποχρεώνοντας τα πιστωτικά ιδρύματα, προκειμένου για αναπήρους, να θεσπίζουν ειδική πολιτική επικοινωνίας με δικά τους κριτήρια. Προκειμένου δε για οικονομικά αδύναμους, δηλαδή όταν δεν υφίσταται λοιπή ακίνητη περιουσία πλην της κατοικίας ή σε περίπτωση χαμηλού οικογενειακού διαθέσιμου εισοδήματος και αντικειμενικής αξίας κατοικίας μικρότερης των 140.000 ευρώ, να προτείνουν μακροχρόνια ρύθμιση ή, εναλλακτικά, αν τούτο δεν καταστεί εφικτό, αποπληρωμή με τρόπο που σέβεται την ανάγκη διατήρησης ελαχίστου εισοδήματος για την κάλυψη των «ευλόγων δαπανών διαβίωσης» και δεν οδηγεί σε υπερχρέωση.

Με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 102/30.8.2016 αναθεωρήθηκε η Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 42/30.5.2014 η οποία αφορούσε το «Πλαίσιο εποπτικών υποχρεώσεων για τη διαχείριση των ανοιγμάτων σε καθυστέρηση και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων». Η αναθεώρηση κρίθηκε απαραίτητη προκειμένου να βελτιωθεί το επίπεδο πληροφόρησης αναφορικά με τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων από τα πιστωτικά ιδρύματα με την ενσωμάτωση περαιτέρω ανάλυσης σε σχέση με συγκεκριμένες πρακτικές διαχείρισης ανά κατηγορία δανείου. Επίσης, για να εισαχθούν τεχνικές βελτιώσεις στα υπάρχοντα υποδείγματα προκειμένου να καταστεί εφικτή η αναλυτικότερη απεικόνιση και παρακολούθηση των υποβαλλόμενων στοιχείων, καθώς και των βασικών και πρόσθετων δεικτών απόδοσης, ενώ επιπλέον για να ενσωματωθεί στα τακτικά υπο-

βαλλόμενα στοιχεία πληροφόρηση σχετικά με την εφαρμογή του Κώδικα Δεοντολογίας και τον υπολογισμό των επιχειρησιακών στόχων (operational targets) των τραπεζών για τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα.

Επισημαίνεται ότι η Τράπεζα της Ελλάδος, στο πλαίσιο της εφαρμογής της εθνικής στρατηγικής για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, προχώρησε, σε συνεργασία με τα πιστωτικά ιδρύματα και τον Ευρωπαϊκό Εποπτικό Μηχανισμό (SSM), στον καθορισμό Επιχειρησιακών Στόχων (Operational targets) σχετικά με τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων για την περίοδο 2016 - 2019. Οι στόχοι, οι οποίοι τέθηκαν ανά τράπεζα, καθορίζουν με σαφήνεια το ποσοστό της μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων το οποίο καλούνται τα πιστωτικά ιδρύματα να επιτύχουν, παράλληλα όμως προσδιορίζουν και τις επιμέρους δράσεις (π.χ. διαγραφές, πωλήσεις δανείων, αύξηση του ποσοστού μακροπρόθεσμων ρυθμίσεων, αναδιαρθρώσεις κ.λπ.) οι οποίες θα απαιτηθούν για την επίτευξη του στόχου. Για την παρακολούθηση των επιχειρησιακών στόχων, από το Σεπτέμβριο του 2016, τα πιστωτικά ιδρύματα υποβάλλουν στην Τράπεζα της Ελλάδος αναφορά ανά τρίμηνο[8] αντιπαραβάλλοντας τις επιδόσεις τους έναντι των στόχων. Προβλέπεται δε και η δυνατότητα ετήσιας αναθεώρησης των στόχων, ανάλογα βέβαια με την πορεία υλοποίησής τους.

Τέλος, στον τομέα της ενίσχυσης του ρυθμιστικού πλαισίου, η Τράπεζα της Ελλάδος προχώρησε στην αναθεώρηση της Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής 82/8.3.2016 σχετικά με το «Πλαίσιο για την ίδρυση και λειτουργία εταιριών διαχείρισης ή απόκτησης απαιτήσεων πιστωτικών ιδρυμάτων από δάνεια σε καθυστέρηση (ν. 4354/2015)», με στόχο την παροχή διευκρινίσεων και εξειδίκευσης των καθορισμένων κριτηρίων αδειοδότησης των εν λόγω εταιριών. Μάλιστα έχει ήδη χορηγηθεί η πρώτη σχετική άδεια.

Επόμενα βήματα

Για το αμέσως προσεχές διάστημα σημαντική προτεραιότητα, η οποία αποτελεί ταυτόχρονα και υποχρέωση που απορρέει από τη νέα Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης, είναι η αναμόρφωση του πλαισίου του εξωδικαστικού διακανονισμού χρέους ώστε να υπάρξουν δυνατότητες ταχείας, αποτελεσματικής και διαφανούς ρύθμισης χρεών προς ιδιώτες και φορείς του Ελληνικού Δημοσίου. Η εν λόγω νομοθετική ρύθμιση θα ολοκληρώσει τον κύκλο των απαιτούμενων νομοθετημάτων της Πολιτείας.

Παράλληλα, η Τράπεζα της Ελλάδος, στοχεύοντας στην ενίσχυση της προσπάθειας δημιουργίας δευτερογενούς αγοράς μη εξυπηρετούμενων δανείων, θα εξετάσει άμεσα τις υποβληθείσες αιτήσεις από τις εν δυνάμει εταιρίες διαχείρισης απαιτήσεων. Στόχος είναι η έγκαιρη χορήγηση άδειας σε αυτές που πληρούν τα κριτήρια καταλληλότητας με βάση το υφιστάμενο ρυθμιστικό πλαίσιο, ώστε να αρχίσει άμεσα η αναδιάρθρωση των χαρτοφυλακίων των τραπεζών.

Ταυτόχρονα, θα πρέπει να εντατικοποιηθεί από την Πολιτεία η προσπάθεια για την προώθηση και άλλων εργαλείων ενεργητικής διαχείρισης απαιτήσεων, όπως η τιτλοποίηση, και στο πλαίσιο αυτό, όπου κριθεί απαραίτητο, θα υπάρξουν επιπλέον νομοθετικές ή ρυθμιστικές παρεμβάσεις.

Επιπλέον ενέργειες θα αποσκοπούν στα παρακάτω:

[8] Αναλυτική παρουσίαση των στόχων περιλαμβάνεται στην ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος: http://www.bankofgreece.gr/BoGAttachments/Report_Operational_Targets_for_NPEs_GR.pdf

- Τη βελτίωση των υποδομών και της εξειδικευμένης τεχνογνωσίας του δικαστικού συστήματος.
- Την παροχή χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και συμβουλευτικής υποστήριξης σε (υπερχρεωμένα) νοικοκυριά και ελεύθερους επαγγελματίες.
- Την επίλυση χρόνιων ζητημάτων που σχετίζονται με τη φορολογική μεταχείριση διαγραφών και σχηματισμού προβλέψεων τόσο για τους δανειζόμενους όσο και για τους δανειστές.

Οι παραπάνω δράσεις αποτελούν σημαντικούς παράγοντες βελτίωσης του πλαισίου διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, αλλά μόνο συνδυαστικά με την ανάσχεση της ύφεσης και τη δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης θα λειτουργήσουν με τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρχει σημαντική αποκλιμάκωση του μεγέθους του αποθέματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

2.2 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ

Γενική ανασκόπηση

Μετά από τις σημαντικές εκροές καταθέσεων που παρατηρήθηκαν το α΄ εξάμηνο του 2015, οι συνθήκες ρευστότητας βελτιώθηκαν, η καταθετική βάση των τραπεζών σταθεροποιήθηκε το γ΄ τρίμηνο του 2015, ενώ αυξήθηκε κατά 1,7 δισεκ. ευρώ το δ΄ τρίμηνο (Δεκέμβριος 2015: 123,4 δισεκ. ευρώ, Σεπτέμβριος 2015: 121,7 δισεκ. ευρώ). Η αύξηση αυτή οφείλεται κατά ένα μεγάλο βαθμό στην εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης από τις ανακεφαλαιοποιήσεις των τραπεζών που ολοκληρώθηκαν το Δεκέμβριο του 2015. Κατά τη διάρκεια όμως του α΄ τριμήνου του 2016 η καταθετική βάση επηρεάστηκε δυσμενώς λόγω της αυξημένης αβεβαιότητας για τη διαδικασία ολοκλήρωσης της πρώτης αξιολόγησης της νέας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης σε ότι αφορά τις μεταρρυθμίσεις για το ασφαλιστικό και τα πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα. Ως αποτέλεσμα, το ύψος των καταθέσεων μειώθηκε κατά 1,9 δισεκ. ευρώ (Μάρτιος 2016: 121,5 δισεκ. ευρώ, Δεκέμβριος 2015: 123,4 δισεκ. ευρώ). Όμως, μετά το α΄ τρίμηνο του 2016 παρατηρήθηκε ανοδική τάση (Οκτώβριος 2016: 124,6 δισεκ. ευρώ, Σεπτέμβριος 2016: 123,5 δισεκ. ευρώ, Ιούνιος 2016: 122,7 δισεκ. ευρώ), η οποία οφείλεται στους ακόλουθους παράγοντες που βελτίωσαν το κλίμα εμπιστοσύνης των καταθετών: α) ενίσχυση των προοπτικών για σύγκλιση μεταξύ Ελλάδος και διεθνών δανειστών που δημιούργησε η ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης της νέας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης και της έγκρισης της δεύτερης δόσης των 10,3 δισεκ. ευρώ από το Διοικητικό Συμβούλιο του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ) στις 17 Ιουνίου 2016 και β) απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ στις 22 Ιουνίου 2016 για την επανένταξη των ελληνικών κρατικών τίτλων στις αποδεκτές εξασφαλίσεις για τις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος (επαναφορά «waiver»). Οι ως άνω εξελίξεις συνέβαλαν καθοριστικά στη σημαντική μείωση της εξάρτησης των τραπεζών από το ELA, που ανήλθε σε 46,3 δισεκ. ευρώ τον Οκτώβριο του 2016 από 68,9 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2015. Το Διάγραμμα ΙΙΙ.13 αποτυπώνει την εξέλιξη του ύψους των καταθέσεων και της παροχής ρευστότητας από το Ευρωσύστημα, με διαχωρισμό στη ρευστότητα που παρέχεται μέσω των πράξεων νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ και το ELA. Παρατηρείται ότι το ELA δεν παρουσίασε αξιοσημείωτη μείωση μέχρι και το Μάιο του 2016. Στη συνέχεια από τον Ιούνιο του 2016, η εξάρτηση από το ELA υποχώρησε σημαντικά, ενώ μετά την επαναφορά του «waiver» μέρος του ELA αντικαταστάθηκε από αναχρηματοδότηση μέσω των πρά-

ξεων νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος. Μετά το β΄ τρίμηνο του 2016 συνεχίστηκε η μείωση τόσο σε ό,τι αφορά τη συνολική εξάρτηση από το Ευρωσύστημα όσο και την επιμέρους εξάρτηση από το ELA (Οκτώβριος 2016: 46,3 δισεκ. ευρώ, Σεπτέμβριος 2016: 47,6 δισεκ. ευρώ, Ιούνιος 2016: 54,4 δισεκ. ευρώ).

Διάγραμμα III.13 Καταθέσεις μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων και Νοικοκυριών έναντι Χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα

(δισεκ. ευρώ)

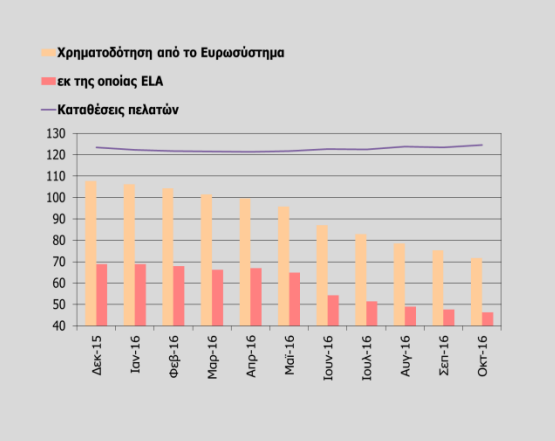

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Η σταδιακή μείωση του ELA αναμένεται να συνεχιστεί περαιτέρω και στο μέλλον, εν μέρει λόγω (α) της ενίσχυσης της καταθετικής βάσης, (β) της επέκτασης των πηγών άντλησης ρευστότητας (αξιοποιώντας σε repos περιουσιακά στοιχεία των τραπεζών που δεν είναι επιλέξιμα ως ασφάλειες για τις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος) και (γ) της άντλησης ρευστότητας από την αγορά ομολόγων.

Η σταθεροποίηση των καταθέσεων, σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη απομόχλευση, είχε ως αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση του λόγου Δάνεια προς Καταθέσεις. Δεδομένου του ήπιου ρυθμού απομόχλευσης των ελληνικών τραπεζών την περίοδο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου, η μεταβολή του λόγου οφείλεται κυρίως στην εξέλιξη των καταθέσεων, οι οποίες ύστερα από τη μείωσή τους το α΄ τρίμηνο του 2016 για τους λόγους που προαναφέρθηκαν, αυξήθηκαν και πάλι το β΄ και γ΄ τρίμηνο του 2016 (Σεπτέμβριος 2016: 119,5%, Ιούνιος 2016: 123,5%, Μάρτιος 2016: 126,1%). Το Διάγραμμα III.14 αποτυπώνει την εξέλιξη του λόγου Δάνεια προς Καταθέσεις, ο οποίος όμως εξακολουθεί να παραμένει αρκετά υψηλότερος σε σχέση με το μέσο όρο των τραπεζών μεσαίου μεγέθους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Διάγραμμα III.14 Δάνεια (μετά από προβλέψεις) προς Καταθέσεις των εμπορικών τραπεζών (%)

(σε ενοποιημένη βάση)

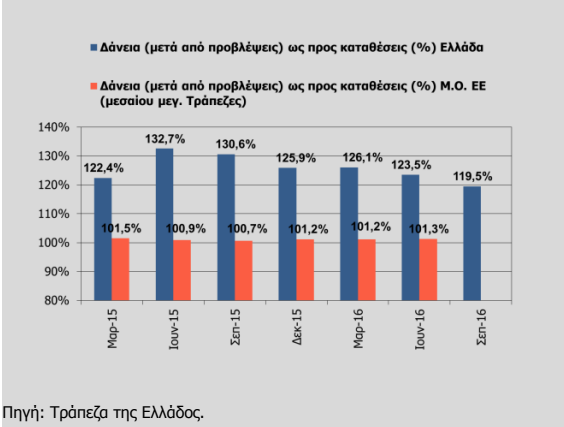

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Πάντως, η απομόχλευση αναμένεται να συνεχιστεί, δεδομένων και των στόχων που έχουν τεθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος για την περίοδο 2017-2019 αναφορικά με την εξέλιξη των NPEs και NPLs, σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν υποβληθεί στον SSM στο τέλος του Σεπτεμβρίου 2016.

Σε ότι αφορά τη διατραπεζική αγορά, η πρόσβαση στη χρηματοδότηση υπό τη μορφή των διατραπεζικών repos ενισχύεται σταδιακά από το Σεπτέμβριο του 2015 (βλέπε Διάγραμμα III.15), ενώ οι τράπεζες έχουν εξασφαλίσει πιστωτικά όρια από τους δανειστές και οι όροι (επιτόκια) των συναλλαγών αυτών βελτιώνονται συνεχώς σε σύγκριση με τα επίπεδα του παρελθόντος.

Διάγραμμα ΙΙΙ.15 Εξέλιξη του δανεισμού της διατραπεζικής αγοράς από τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα

(δισεκ. ευρώ)

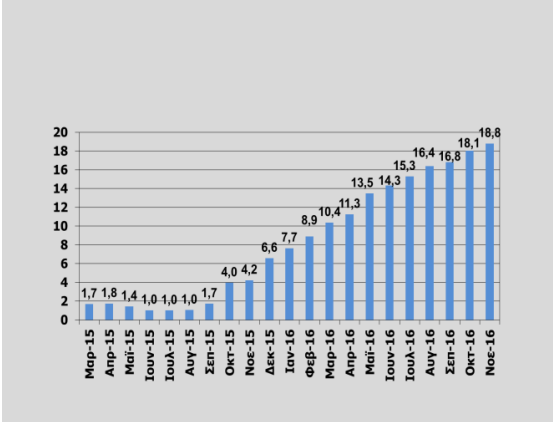

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Πρέπει να επισημανθεί ότι στη βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση μέσω διατραπεζικών repos συμμετέχει πλέον ένα ευρύτερο φάσμα αντισυμβαλλομένων, οι οποίοι είναι πρόθυμοι να δανείσουν τις τράπεζες με εξασφαλίσεις ελληνικά εταιρικά ομόλογα, ομόλογα του Πυλώνα ΙΙ του Νόμου 3723/2008, καθώς και έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου. Το γεγονός αυτό έχει υποβοηθήσει εν μέρει και την προαναφερθείσα σταδιακή αποδέσμευση των τραπεζών από το ELA. Ωστόσο η δυνατότητα των τραπεζών για διατραπεζική χρηματοδότηση χωρίς εξασφαλίσεις, δεδομένου και του μικρού βάθους της αγοράς, είναι ακόμη πολύ περιορισμένη και εξαρτάται κυρίως από τις μακροοικονομικές εξελίξεις. Ακόμη η πρόσβαση στις κεφαλαιαγορές παραμένει δυσχερής με τις κινήσεις άντλησης ρευστότητας να είναι περιορισμένες κατά το 2016. Συγκεκριμένα η Εθνική Τράπεζα προέβη σε τιτλοποίηση επιχειρηματικών δανείων ύψους 300 εκατ. ευρώ, ενώ η Eurobank εξέδωσε δύο καλυμμένες ομολογίες ύψους 975 εκατ. ευρώ και 1,2 δισεκ. ευρώ.

Επίσης, η περαιτέρω χαλάρωση των περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και μεταφορά κεφαλαίων (ΦΕΚ 2282/22.7.2016 & ΦΕΚ Β 3724/18.11.2016) έχει ήδη συντελέσει στην εμπέδωση της εμπιστοσύνης στο τραπεζικό σύστημα και στη σταδιακή ανάκαμψη της καταθετικής βάσης (βλ. Ειδικό θέμα ΙΙ).

Κίνδυνοι και προοπτικές

Βεβαίως, η δυνατότητα για περαιτέρω βελτίωση των συνθηκών ρευστότητας υπόκειται σε μια σειρά από πιθανούς κινδύνους που θα μπορούσαν να την ανακόψουν. Ο πρώτος κίνδυνος αφορά δυσμενέστερες από τις αναμενόμενες εξελίξεις της ελληνικής οικονομίας και των μακροοικονομικών μεγεθών, οι οποίες είναι πιθανόν να επιφέρουν σημαντικές επιπτώσεις στα οικονομικά αποτελέσματα των τραπεζών, με συνέπεια την περαιτέρω μείωση της δυνατότητας άντλησης ρευστότητας από τις χρηματοπιστωτικές αγορές.

Ακόμη, στο βαθμό που η παρατηρούμενη αρνητική συσχέτιση μεταξύ του κινδύνου χώρας και της δυνατότητας ενίσχυσης της καταθετικής βάσης περιορίζει τη δυνατότητα χορήγησης πιστώσεων προς την πραγματική οικονομία σε περιόδους ύφεσης, ο υπερκυκλικός ρόλος που διαδραματίζουν οι τράπεζες στη μετάδοση των δημοσιονομικών ανισορροπιών στην οικονομία θα διατηρείται.

Από τη θετική πλευρά, τα μέτρα που ήδη λαμβάνονται για τη βελτίωση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος και της αναδιάρθρωσης των τραπεζικών χαρτοφυλακίων μπορούν να συντελέσουν στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης των καταθετών και στη δυνατότητα μεγαλύτερης άντλησης ρευστότητας από τις καταθέσεις. Ένα επαρκές απόθεμα κεφαλαίων και η ενίσχυση της καταθετικής βάσης, σε συνδυασμό με τη θέσπιση βραχυπρόθεσμων μέτρων βελτίωσης της εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, μπορεί να αποτελέσουν το κλειδί για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας σε δημοσιονομικές διαταραχές.

Πέρα από τα περιοριστικά δημοσιονομικά μέτρα, τις ασκήσεις διαχείρισης παθητικού (που στοχεύουν στη μείωση των δανειακών αναγκών), καθώς και τους μηχανισμούς επιμερισμού βαρών για τις τράπεζες, η κατανόηση της δυναμικής της συσχέτισης ανάμεσα στα μακροοικονομικά μεγέθη και στον κίνδυνο ρευστότητας είναι χρήσιμη για την εφαρμογή μακροπροληπτικών πολιτικών που θα μπορούσαν να συμβάλλουν σε βελτίωση των συνθηκών σε μακροπρόθεσμο επίπεδο.

Επισημαίνεται πάντως ότι οι ουσιαστικές προϋποθέσεις ανάκαμψης της καταθετικής βάσης θα μπορούν να επιτευχθούν μόνο με την άρση της αβεβαιότητας τόσο στο επιχειρηματικό όσο και στο μακροοικονομικό περιβάλλον, που θα ενθαρρύνει τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις να αποσύρουν ένα μέρος από τα αποθηκευμένα τραπεζογραμμάτια και να τα αποταμιεύσουν ξανά σε λογαριασμούς καταθέσεων.

2.3 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΑΓΟΡΑΣ

Παρά την ανάκαμψη του χρηματιστηριακού τραπεζικού δείκτη το β΄ τρίμηνο του 2016, οι αποτιμήσεις των τραπεζικών μετοχών εξακολουθούν να παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα, αντανακλώντας και τις γενικότερες πιέσεις που δέχεται ο τραπεζικός κλάδος πανευρωπαϊκά. Πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι οι χρηματιστηριακοί δείκτες μετά το β΄ τρίμηνο του 2016 επέδειξαν αξιοσημείωτη σταθερότητα (βλ. Διάγραμμα III.16)

Η επιφυλακτικότητα των επενδυτών απέναντι στις ελληνικές τραπεζικές μετοχές συνεχίστηκε σε όλη την περίοδο του 2016, λόγω της ισχνής δυνατότητας κερδοφορίας σε ένα περιβάλλον χαμηλών επιτοκίων και μεγάλου όγκου μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων.

Διάγραμμα III.16 Τραπεζικός δείκτης

(11.11.2013 – 29.11.2016, ημερήσιες τιμές)

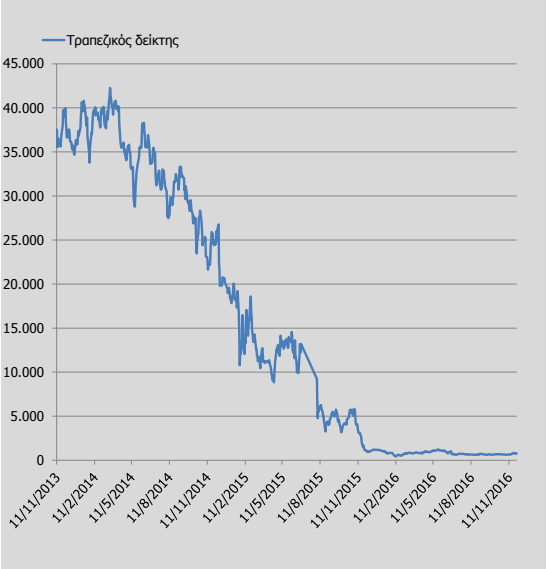

Πηγή: Bloomberg.

Ακόμη, η επιφυλακτικότητα των επενδυτών οφείλεται και στα εν γένει διαρθρωτικά προβλήματα που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν οι τράπεζες ως κληροδότημα της κρίσης χρέους, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη βελτίωσης της επιχειρησιακής τους αποτελεσματικότητας και της ενίσχυσης των επιχειρηματικών τους μοντέλων. Ο συνδυασμός των κυκλικών παραγόντων (π.χ. μακροοικονομικές συνθήκες) σε συνδυασμό με τους διαρθρωτικούς παράγοντες (π.χ. ύψος μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων) συντελεί στη διατήρηση των χρηματιστηριακών δεικτών σε χαμηλά επίπεδα (βλ. Διαγράμματα III.17 και III.18).

Διάγραμμα III.17 Χρηματιστηριακοί δείκτες

(11.11.2013 – 29.11.2016, ημερήσιες τιμές)

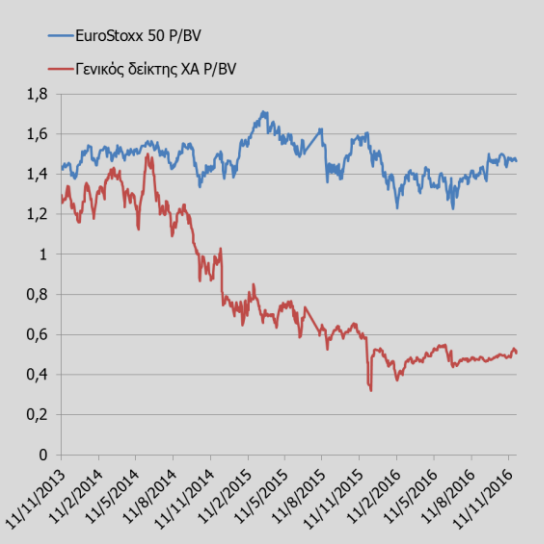

Πηγή: Bloomberg.

Διάγραμμα III.18 Χρηματιστηριακή αξία τραπεζών προς σταθμισμένο ενεργητικό

(30.6.2012 – 30.6.2016)

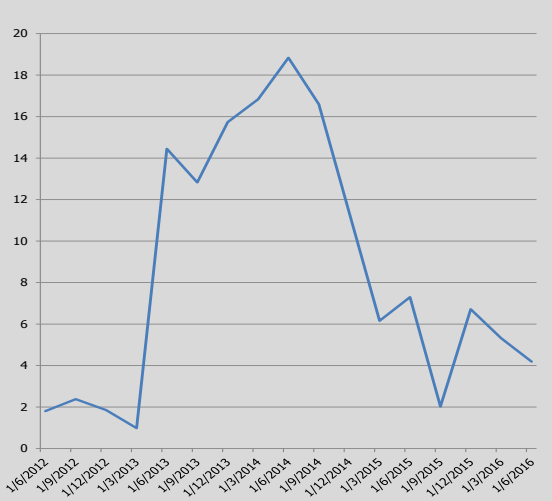

Πηγή: Bloomberg.

Παρ' όλα αυτά, οι επιπτώσεις του κινδύνου αγοράς περιορίστηκαν λόγω του μικρού μεγέθους του χαρτοφυλακίου μετοχών[9] του τραπεζικού συστήματος, η αξία του οποίου στις 30.6.2016 ανερχόταν σε 2,37 δισεκ. ευρώ. Η ζημία που θα προέκυπτε από αυτό το χαρτοφυλάκιο υπό συνθήκες ενός δυσμενούς σεναρίου μείωσης των τιμών των μετοχών κατά 40% εκτιμάται σε 948 εκατ. ευρώ ή ποσοστό 2,78% των ιδίων κεφαλαίων, το οποίο ισοδυναμεί με μείωση του Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας (ΔΚΕ) κατά 41 μονάδες βάσης (βλ. Διάγραμμα III.19).

Διάγραμμα III.19 Κίνδυνος τιμών μετοχών

(30.9.2012-30.6.2016)

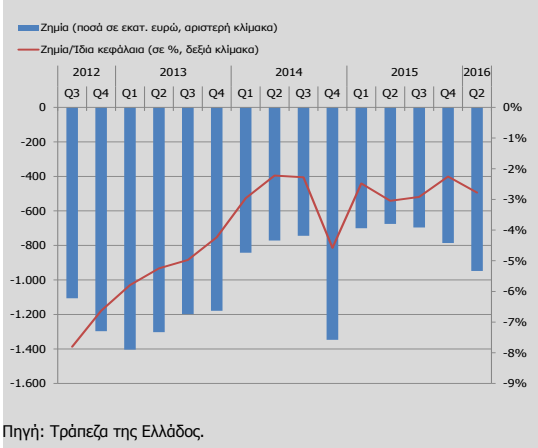

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Περιορισμένος ήταν και ο κίνδυνος επιτοκίων του χαρτοφυλακίου ομολόγων του τραπεζικού συστήματος, η αξία του οποίου στις 30.6.2016 ανερχόταν σε 15,7 δισεκ. ευρώ. Η ζημία που θα προέκυπτε από αυτό το χαρτοφυλάκιο, υπό συνθήκες ενός δυσμενούς σεναρίου αύξησης των επιτοκίων κατά 300 μονάδες βάσης, εκτιμάται σε 125 εκατ. ευρώ ή ποσοστό 0,37% των ιδίων κεφαλαίων το οποίο ισοδυναμεί με μείωση του ΔΚΕ κατά 5 μονάδες βάσης (βλ. Διάγραμμα III.20).

[9] Περιλαμβάνει το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών, το χαρτοφυλάκιο αποτιμώμενο στην εύλογη αξία και το χαρτοφυλάκιο διαθέσιμο προς πώληση.

Διάγραμμα ΙΙΙ.20 Κίνδυνος επιτοκίου

(30.9.2012-30.6.2016)

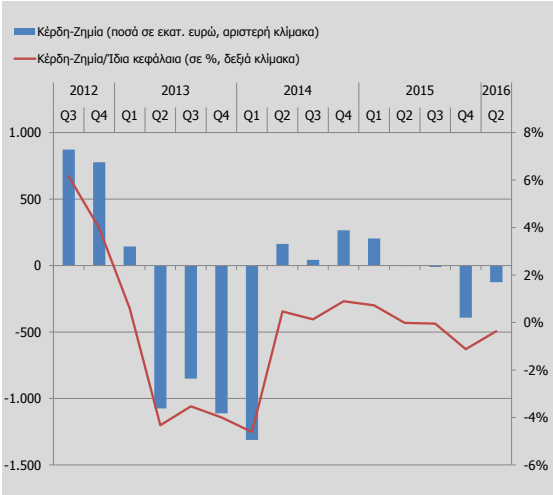

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Συνολικά δηλαδή, η αθροιστική ζημία που θα προέκυπτε από τον κίνδυνο τιμών μετοχών και τον κίνδυνο επιτοκίων του χαρτοφυλακίου συναλλαγών, υπό τις συνθήκες των δυσμενών σεναρίων που προαναφέρθηκαν, εκτιμάται σε 1 δισεκ. ευρώ ή ποσοστό 3,15% των ιδίων κεφαλαίων, το οποίο ισοδυναμεί με μείωση του ΔΚΕ κατά 47 μονάδες βάσης. (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.21).

Διάγραμμα ΙΙΙ.21 Συνολικός κίνδυνος αγοράς

(30.9.2012-30.6.2016)

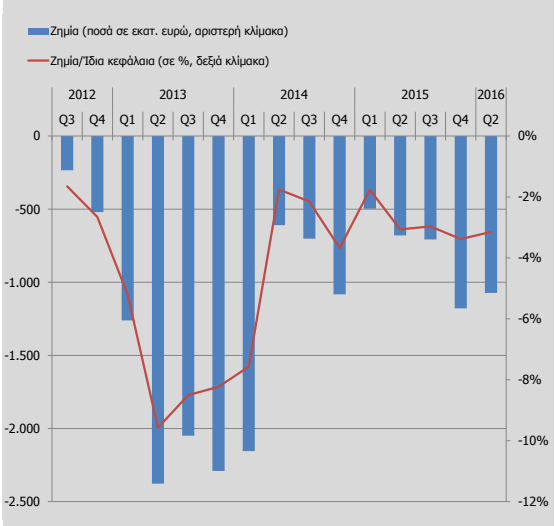

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Συμπερασματικά, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα αντιμετωπίζει μικρό κίνδυνο αγοράς και η συνολική ζημία που προαναφέρθηκε εύκολα μπορεί να απορροφηθεί από τα κεφάλαια ύψους 34 δισεκ. ευρώ που διαθέτουν οι ελληνικές τράπεζες, χωρίς περαιτέρω συνέπειες. Αυτό ωστόσο δεν αναιρεί την ανάγκη για προσεκτική παρακολούθηση και αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων αγοράς, καθώς και για υιοθέτηση συνετών επενδυτικών στρατηγικών, ιδιαίτερα σε περιόδους έντονων αναταράξεων στις αγορές κεφαλαίων.

2.4 ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΕ ΟΜΟΛΟΓΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ (Ο.Ε.Δ.)

Η αξία του συνολικού χαρτοφυλακίου των Ο.Ε.Δ. (περιλαμβάνονται και έντοκα γραμμάτια Ελληνικού Δημοσίου) που βρίσκονται στη κατοχή του τραπεζικού συστήματος ανέρχεται σε 12,3 δισεκ. ευρώ στις 30.6.2016 και είναι μειωμένη κατά 600 χιλ. ευρώ περίπου (-5%) σε σχέση με την αντίστοιχη αξία του στις 31.12.2015. Σημειώνεται πως τα Ο.Ε.Δ. αντιπροσωπεύουν το 4% περίπου του συνόλου του ενεργητικού του τραπεζικού συστήματος. Από το σύνολο του χαρτοφυλακίου των ομολόγων, ομόλογα αξίας 10 δισεκ. ευρώ αποτιμώνται σε τρέχουσες αξίες και αφορούν τα χαρτοφυλάκια των ομολόγων που κατηγοριοποιούνται ως διαθέσιμα προς πώληση, στην εύλογη αξία και ως διακρατούμενα για εμπορικούς σκοπούς. (Διάγραμμα ΙΙΙ.22) Η αποτίμηση των προαναφερθέντων χαρτοφυλακίων Ο.Ε.Δ. σε τρέχουσες αξίες συνιστά μεταξύ άλλων και την άμεση απεικόνιση των προσδοκιών των επενδυτών.

Διάγραμμα ΙΙΙ.22 Κατοχή Ο.Ε.Δ. από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα

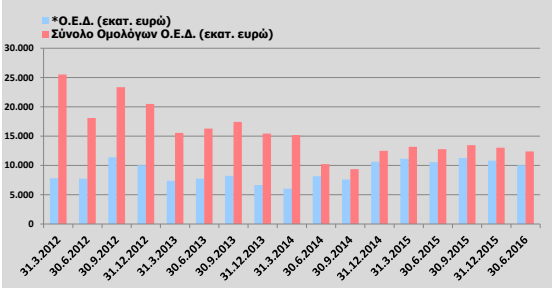

* Ο.Ε.Δ.: αφορά ομόλογα Ε.Δ. που αποτιμώνται ως διαθέσιμα προς πώληση, στην εύλογη αξία & διακρατούμενα για εμπορικούς σκοπούς.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων 10ετούς διάρκειας κατά το α΄ εξάμηνο του 2016 παραμένουν στα ίδια υψηλά επίπεδα με αυτά που αποτυπώνονται κατά τα τέλη του προηγούμενου έτους 2015 δεδομένου ότι η πολιτική αβεβαιότητα και η επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων συνεχίστηκαν και κατά το πρώτο εξάμηνο του 2016. Συγκεκριμένα, στο τέλος του α΄ τριμήνου 2016 οι αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων ανέρχονταν σε 8,58%, ενώ στις 30.6.2016 σε 8,29%, παρουσιάζοντας ελάχιστη βελτίωση. Σε επίπεδο σύγκρισης εξαμηνιαίας περιόδου, οι αποκλίσεις των αποδόσεων των ελληνικών ομολόγων 10ετούς διάρκειας από τα αντίστοιχα γερμανικά ομόλογα παρουσιάζουν επιδείνωση, με την απόδοση των γερμανικών ομολόγων να ανέρχεται σε –0.13% στις 30.6.2016. (Διάγραμμα ΙΙΙ.23).

Διάγραμμα ΙΙΙ.23 Αποδόσεις Ελληνικών και Γερμανικών ομολόγων 10ετούς διάρκειας

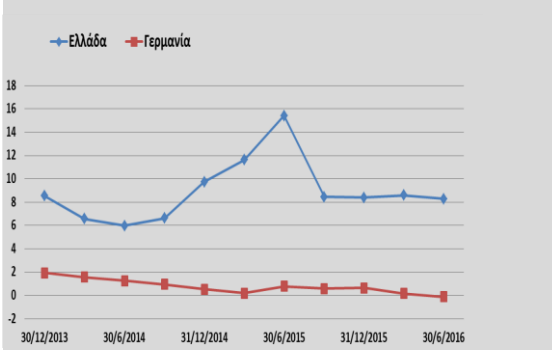

Πηγή: Bloomberg.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως σε περίπτωση αύξησης των πιστωτικών περιθωρίων κατά 300 μονάδες βάσης, η αξία του χαρτοφυλακίου Ο.Ε.Δ. κατηγοριοποιημένων ως διαθέσιμων προς πώληση, στην εύλογη αξία και ως διακρατούμενων για εμπορικούς σκοπούς την 30.6.2016, θα παρουσίαζε ζημία αξίας 650 χιλ. ευρώ περίπου, με αρνητική επίδραση στα ίδια κεφάλαια των τραπεζών της χώρας κατά 1.9% (31.12.2015: ζημία 600 χιλ. ευρώ περίπου, αρνητική επίδραση στα ίδια κεφάλαια κατά 2%) (Διάγραμμα ΙΙΙ.24).

Διάγραμμα ΙΙΙ.24 Ζημία στα αποτελέσματα και στα ίδια κεφάλαια των τεσσάρων συστημικών τραπεζών από την αύξηση του πιστωτικού περιθωρίου κατά 300 μ.β.

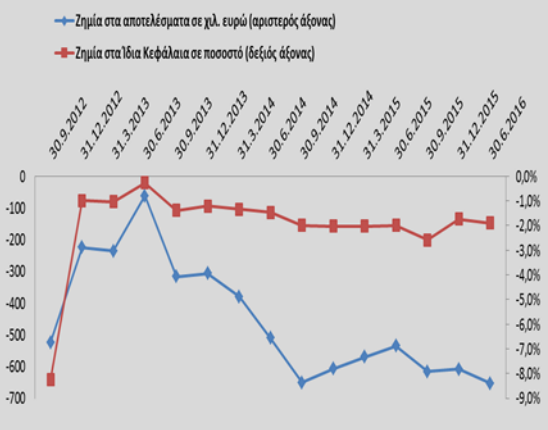

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

2.5 ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Η δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη[10] επικεντρώνεται πλέον σε τρεις χώρες, στη Ρουμανία, στην Κύπρο και στη Βουλγαρία (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.25) ως συνέπεια της αποεπένδυσης της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος από την

[10] Η δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη αφορά θυγατρικά πιστωτικά ιδρύματα και υποκαταστήματα στις χώρες: Αλβανία, Βουλγαρία, Κύπρος, Ουκρανία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ), Ρουμανία και Σερβία.

Τουρκία[11]. Το ενεργητικό των ελληνικών τραπεζικών ομίλων στις χώρες της ΝΑ Ευρώπης ανήλθε σε 34,3 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2016, αυξημένο κατά 1,8% σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2015, και αποτελεί το 11% του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών σε ενοποιημένη βάση.

Διάγραμμα III.25 Ενεργητικό των ελληνικών τραπεζικών ομίλων στη Νοτιοανατολική Ευρώπη (δισεκ. ευρώ)

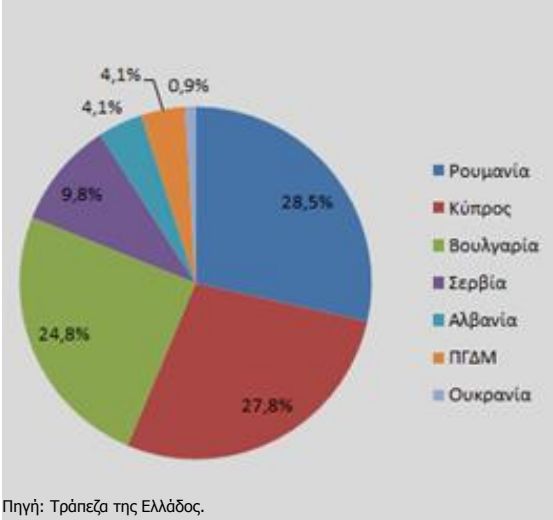

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Το πρώτο εξάμηνο του 2016 οι διεθνείς δραστηριότητες συνεισέφεραν θετικά στα αποτελέσματα, με κέρδη προ φόρων ύψους 129 εκατ. ευρώ (έναντι ζημιών το πρώτο εξάμηνο του 2015), τα οποία προήλθαν κυρίως από τη Βουλγαρία (43,4%), την Κύπρο (28,4%) και την ΠΓΔΜ (17,2%). Ζημιογόνες ήταν οι δραστηριότητες στην Αλβανία και την Ουκρανία. Η κερδοφορία συνέβαλε οριακά στην ενίσχυση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2015, ενώ το σταθμισμένο ενεργητικό μειώθηκε κατά 2%.

Η ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου επιδεινώθηκε οριακά. Τα δάνεια σε καθυστέρηση[12] αυξήθηκαν κατά 1,4% σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2015 και ανήλθαν σε 8,6 δισεκ. ευρώ, δηλαδή σε 31% του δανειακού χαρτοφυλακίου. Η αύξηση αυτή των δανείων σε καθυστέρηση οφείλεται αποκλειστικά στην επιδείνωση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου στην Κύπρο. Όσον αφορά την κατανομή, παρατηρήθηκε σημαντική μείωση των καταναλωτικών δανείων σε καθυστέρηση κατά 27% το πρώτο εξάμηνο του 2016 λόγω της διενέργειας σημαντικού ύψους διαγραφών. Παρά τη διενέργεια διαγραφών, οι ελληνικές τράπεζες ενίσχυσαν τις συσσωρευμένες προβλέψεις τους για τον πιστωτικό κίνδυνο (5,8 δισεκ. ευρώ, αυξημένες κατά 1,2%) με αποτέλεσμα το ποσοστό κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση να διατηρηθεί στο 67%.

Τέλος, όσον αφορά τη ρευστότητα, παρατηρήθηκε αύξηση των καταθέσεων κατά 6% σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2015, ενώ η καθαρή χρηματοδότηση από τις μητρικές μειώθηκε στα 2,2 δισεκ. ευρώ (από 3,7 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2015). Θετική εξέλιξη είναι ότι πλέον οι καταθέσεις στη ΝΑ Ευρώπη υπερβαίνουν τα δάνεια μετά από προβλέψεις κατά 1,5 δισεκ. ευρώ.

Οι προοπτικές για την κερδοφορία και την ποιότητα χαρτοφυλακίου από τις δραστηριότητες στη ΝΑ Ευρώπη διαγράφονται θετικές, λαμβάνοντας υπόψη τη βελτίωση των προοπτικών ανάπτυξης των χωρών της περιοχής και την επιτυχή έξοδο της Κύπρου από το Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής. Στο πλαίσιο αυτό, οι ελληνικές τράπεζες μπορούν να προχωρήσουν στην περαιτέρω διερεύνηση των στρατηγικών τους δυνατοτήτων σχετικά με τις δραστηριότητές τους στην περιοχή,

[11] Στο πλαίσιο της εφαρμογής των εγκεκριμένων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχεδίων αναδιάρθρωσης των ελληνικών τραπεζών, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος προέβη στην πώληση της θυγατρικής της στην Τουρκία (Finansbank) τον Ιούνιο του 2016. Επίσης, η Alpha Bank πούλησε τη θυγατρική της στην ΠΓΔΜ το Μάιο του 2016.

[12] Δάνεια σε καθυστέρηση άνω των 3 μηνών.

Πίνακας ΙΙΙ.2 Αποτελέσματα χρήσεως τραπεζικών ομίλων (α΄ εξάμηνο 2015 – α΄εξάμηνο 2016)

(ποσά σε εκατ. ευρώ)

	α' εξάμηνο 2015	α' εξάμηνο 2016	Μεταβολή (%)
Λειτουργικά έσοδα	**4.341**	**4.651**	**7,2**
Καθαρά έσοδα από τόκους	3.651	3.713	1,7
- Έσοδα από τόκους	5.781	5.202	-10,0
- Έξοδα τόκων	2.131	1.489	-30,1
Καθαρά έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες	690	938	35,9
- Καθαρά έσοδα από προμήθειες	501	538	7,4
- Έσοδα από χρηματοοικονομικές πράξεις	12	210	>100
- Λοιπά έσοδα	177	189	6,7
Λειτουργικά έξοδα	**2.394**	**2.440**	**1,9**
Δαπάνες προσωπικού	1.290	1.307	1,3
Διοικητικά έξοδα	893	924	3,5
Αποσβέσεις	211	209	-0,8
Καθαρά έσοδα (λειτουργικά έσοδα – έξοδα)	**1.947**	**2.211**	**13,6**
Προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο	9.252	1.941	-79,0
Λοιπές ζημίες απομείωσης	355	106	-70,3
Μη επαναλαμβανόμενα κέρδη/ζημιές	129	-73	-
Κέρδη(+)/Ζημίες(-) προ φόρων	**-7.531**	**91**	**-**
Φόροι	-1.808	42	-
Κέρδη(+)/Ζημίες(-) από διακοπτόμενες δραστηρότητες [1]	-115	-2.958	-
Κέρδη(+)/Ζημίες(-) μετά από φόρους	**-5.838**	**-2.909**	**50,2**

Πηγή: Οικονομικές καταστάσεις ελληνικών εμπορικών τραπεζών.

[1] Το α' εξάμηνο του 2016 καταγράφηκε ζημία από διακοπτόμενες δραστηριότητες ύψους €3.095 εκατ. λόγω της πώλησης της Finansbank από την ΕΤΕ. Η εν λόγω ζημία είχε ήδη αναγνωριστεί στα λοιπά συνολικά έσοδα/έξοδα προηγούμενων περιόδων και κατά συνέπεια δεν υπήρξε καμία επίπτωση στο κεφάλαιο κοινών μετοχών και στα εποπτικά ίδια κεφάλαια.

σύμφωνα και με τα εγκεκριμένα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχέδια αναδιάρθρωσης.

2.6 ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το πρώτο εξάμηνο του 2016 οι ελληνικές τράπεζες βελτίωσαν τους δείκτες ανθεκτικότητας, γεγονός που οφείλεται και στη σταδιακή βελτίωση στο οικονομικό και χρηματοπιστωτικό περιβάλλον. Εμφάνισαν οριακή κερδοφορία προ φόρων, προχώρησαν στην εφαρμογή των δεσμεύσεών τους στο πλαίσιο των εγκεκριμένων σχεδίων αναδιάρθρωσής τους και ενίσχυσαν την κεφαλαιακή τους βάση. Η εικόνα αυτή διατηρήθηκε και στο εννεάμηνο του 2016.

Αποδοτικότητα

Το α΄ εξάμηνο του 2016 οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες εμφάνισαν οριακά κέρδη προ φόρων σε ενοποιημένη βάση μετά από μια σειρά ζημιογόνων χρήσεων. Στην επάνοδο στην κερδοφορία συνέβαλαν η βελτίωση των λειτουργικών αποτελεσμάτων και κυρίως η μεγάλη μείωση των προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.2). Οι τάσεις αυτές συνεχίστηκαν και στο εννεάμηνο του 2016, με βάση τα στοιχεία των τεσσάρων συστημικών τραπεζών.

Ειδικότερα, τα καθαρά έσοδα από τόκους αυξήθηκαν κατά 1,7% σε σχέση με το α΄ εξάμηνο του 2015, λόγω της σημαντικής μείωσης των εξόδων από τόκους, η οποία αντιστάθμισε τη μείωση των εσόδων από τόκους. Η υποχώρηση των εξόδων από τόκους οφείλεται στη μείωση του κόστους χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα, τη σταδιακή αποκλιμάκωση των επιτοκίων των νέων καταθέσεων και την αλλαγή στη διάρθρωση της κα-

ταθετικής βάσης με στροφή προς τις καταθέσεις τρεχούμενου λογαριασμού και ταμιευτηρίου. Τα έσοδα από τόκους επηρεάστηκαν αρνητικά κυρίως από τη συρρίκνωση του δανειακού χαρτοφυλακίου. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, το καθαρό επιτοκιακό περιθώριο βελτιώθηκε το α΄ εξάμηνο του 2016 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2015 (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.3), παραμένοντας σημαντικά υψηλότερο από το καθαρό επιτοκιακό περιθώριο που εμφανίζουν μεσαίου μεγέθους τραπεζικοί όμιλοι στην ΕΕ.

Τα καθαρά έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες ενισχύθηκαν κατά 35,9% σε ετήσια βάση, κυρίως λόγω της καταγραφής κερδών από χρηματοοικονομικές πράξεις, τα οποία αντανακλούν την πώληση της συμμετοχής των ελληνικών τραπεζών στη Visa Europe. Παράλληλα, τα καθαρά έσοδα από προμήθειες ενισχύθηκαν από την αυξημένη χρήση τερματικών αποδοχής καρτών και από την αποπληρωμή μέρους των ομολόγων του Πυλώνα ΙΙ του νόμου 3723/2008.

Όσον αφορά τα λειτουργικά έξοδα, παρατηρήθηκε μικρή αύξηση το α΄ εξάμηνο του 2016, αν και πρέπει να αναγνωριστεί η σημαντική συρρίκνωσή τους τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο η εξέλιξη αυτή αντισταθμίζεται από την ταχύτερη ενίσχυση των λειτουργικών εσόδων, με συνέπεια τα καθαρά έσοδα να εμφανίζονται βελτιωμένα το α΄ εξάμηνο του τρέχοντος έτους, όπως και ο δείκτης αποτελεσματικότητας των ελληνικών τραπεζών, ο οποίος συνεχίζει να είναι υψηλότερος σε σύγκριση με το μέσο όρο των μεσαίου μεγέθους τραπεζικών ομίλων στην ΕΕ.

Οι τράπεζες, το α΄ εξάμηνο του 2016, διατήρησαν συντηρητική πολιτική προβλέψεων σχηματίζοντας επιπρόσθετες προβλέψεις 1,9 δισεκ. ευρώ, οι οποίες αντιστοιχούν σε 210 μονάδες βάσης επί του καθαρού υπολοίπου των δανείων τους. Παρά την πολιτική αυτή και τη μείωση του ρυθμού εμφάνισης νέων

Πίνακας ΙΙΙ.3 Δείκτες αποδοτικότητας στην Ελλάδα και τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ποσοστό (%)[1]

	Ελλάδα		ΕΕ 28
	Τραπεζικοί όμιλοι		Τραπεζικοί όμιλοι2
	α' εξάμηνο 2015	α' εξάμηνο 2016	2015
Καθαρό επιτοκιακό περιθώριο	2,1	2,4	1,4
Λειτουργικά έξοδα / ενεργητικό	1,4	1,6	1,4
Δείκτης αποτελεσματικότητας	55,1	52,5	61,9
Προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο / ενεργητικό	2,6	0,6	
Προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο / λειτουργικά έσοδα	213,1	41,7	
Αποδοτικότητα ενεργητικού (μετά από φόρους)	-3,3	0,0	0,2
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων (μετά από φόρους)	-44,7	0,3	2,7

Πηγές: Οικονομικές καταστάσεις ελληνικών εμπορικών τραπεζών, Στατιστική βάση δεδομέων (SDW) της ΕΚΤ.

1 Για τον υπολογισμό των δεικτών χρησιμοποιείται το σύνολο του ενεργητικού της υπό εξέταση περιόδου.

2 Τραπεζικοί όμιλοι μεσαίου μεγέθους, με βάση το ενεργητικό τους.

μη εξυπηρετούμενων δανείων, οι αυξημένες διαγραφές στις οποίες προέβησαν οι τράπεζες το πρώτο εξάμηνο είχαν ως αποτέλεσμα την οριακή μείωση του ποσοστού κάλυψης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων από συσσωρευμένες προβλέψεις σε ενοποιημένη βάση (Ιούνιος 2016: 49,6%, Δεκέμβριος 2015: 49,7%).

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, βελτιώθηκαν σημαντικά η αποδοτικότητα του ενεργητικού (ROA) και των ιδίων κεφαλαίων (ROE) των τραπεζικών ομίλων (βλ. Πίνακα III.3).

Όσον αφορά στις μεσοπρόθεσμες προοπτικές για την κερδοφορία, είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τη σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης προς το τραπεζικό σύστημα. Σημαντικές προκλήσεις, ωστόσο, παραμένουν με κυριότερες την ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης της νέας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης, την εξεύρεση αμοιβαίας αποδεκτής λύσης για την αποκατάσταση της βιωσιμότητας του δημοσίου χρέους και την επιλεξιμότητα των Ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ. Η επιτυχής έκβαση των παραπάνω θα συμβάλει στη μείωση του κόστους χρηματοδότησης των τραπεζικών ομίλων και θα σταθεί αρωγός στην προσπάθειά τους για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Κεφαλαιακή επάρκεια

Η κεφαλαιακή επάρκεια των ελληνικών τραπεζικών ομίλων βελτιώθηκε περαιτέρω κατά την διάρκεια του 2016. Αναλυτικότερα, ο Δείκτης Κεφαλαίου Κοινών Μετοχών (Common Equity Tier 1 – CET1) σε ενοποιημένη βάση ανήλθε σε 17,8% τον Ιούνιο και σε 18,1% το Σεπτέμβριο του 2016, έναντι 16,3% το Δεκέμβριο του 2015. Αντίστοιχα ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας αυξήθηκε σε 18% τον Ιούνιο του 2016 και 18,2% το Σεπτέμβριο του 2016 από 16,5% στο τέλος του προηγούμενου έτους (βλ. Διάγραμμα III.26).

Η βελτίωση των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας οφείλεται στη σημαντική μείωση του σταθμισμένου ενεργητικού κατά 10,4% τον Ιούνιο του 2016 σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2015. Καθοριστικά συνέβαλε η μείωση του σταθμισμένου ως προς τον πιστωτικό κίνδυνο ενεργητικού, το οποίο αποτελεί το 89,8% του συνόλου του σταθμισμένου ενεργητικού. Η μείωση αυτή οφείλεται στην πώληση της θυγατρικής της ΕΤΕ στην Τουρκία, καθώς και στο σχηματισμό αυξημένων προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο.

III.26 Κατανομή του σταθμισμένου ενεργητικού ανά κίνδυνο και εξέλιξη της κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών εμπορικών τραπεζών

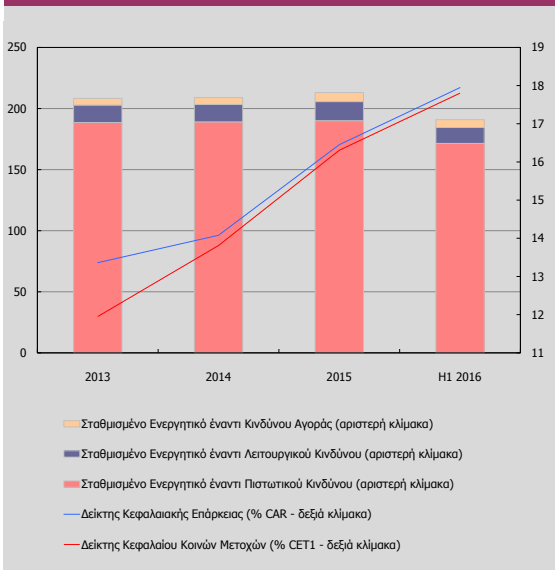

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Μεσοπρόθεσμα, η αποτελεσματική διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και η εφαρμογή των σχεδίων αναδιάρθρωσης αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για τη διατήρηση του κεφαλαιακού αποθέματος των ελληνικών τραπεζικών ομίλων σε ικανοποιητικό επίπεδο.

IV. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΑ ΑΝΟΙΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ

1. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Το Σεπτέμβριο του 2016 τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα υπέβαλαν στην Τράπεζα της Ελλάδος και στον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό (Single Supervisory Mechanism) επιχειρησιακούς στόχους για τη διαχείριση των Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων[13] (ΜΕΑ) τους. Σύμφωνα με τους στόχους αυτούς, τα πιστωτικά ιδρύματα δεσμεύτηκαν στο επίπεδο της μείωσης των ΜΕΑ που θα επιτύχουν σε απόλυτα μεγέθη την περίοδο Ιουνίου 2016 – Δεκεμβρίου 2019.

Όπως απεικονίζεται στον Πίνακα IV.1, το αρχικό υπόλοιπο των ΜΕΑ (Ιούνιος 2016) για το σύνολο των ελληνικών εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών αγγίζει τα 106,9 δισεκ. ευρώ (σημειώνεται ότι στα αναφερόμενα ανοίγματα δεν περιλαμβάνονται εκτός ισολογισμού στοιχεία ύψους 1,5 δισεκ. ευρώ περίπου). Οι τράπεζες έθεσαν ως στόχο τη μείωση του υπολοίπου των ΜΕΑ κατά 38% για την περίοδο Ιουνίου 2016 – Δεκεμβρίου 2019, διαμορφώνοντας το αναμενόμενο υπόλοιπο των ΜΕΑ στα 66,7 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2019.

Αναλυτικά, όπως προκύπτει από τα υποβληθέντα στοιχεία, η μείωση θα προέλθει από συνδυασμό ενεργειών από την πλευρά των πιστωτικών ιδρυμάτων οι οποίες περιλαμβάνουν ρυθμίσεις[14], διαγραφές δανείων, ρευστοποιήσεις εξασφαλίσεων, αλλά και πωλήσεις μη εξυπηρετούμενων δανείων. Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό ότι κάποιες από τις ενέργειες αυτές ενδέχεται να έχουν ένα πρόσθετο κόστος κεφαλαίων για τα πιστωτικά ιδρύματα με αποτέλεσμα να επηρεάζονται οι Δείκτες Κεφαλαιακής τους Επάρκειας.

Στόχος της παρούσας άσκησης είναι η διερεύνηση και αξιολόγηση της επίπτωσης στην κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών από την υλοποίηση της στρατηγικής για τη μείωση των ΜΕΑ στη βάση των υποβληθέντων επι-

Πίνακας IV.1 . Επιχειρησιακοί Στόχοι Διαχείρισης ΜΕΑ

(ποσά σε δισεκ. ευρώ)

	Ιουν. 2016	Σεπ. 2016	Δεκ. 2016	Μαρ. 2017	Ιουν. 2017	Σεπ. 2017	Δεκ. 2017	2018	2019
Στόχος 1: Υπόλοιπο ΜΕΑ (πριν από προβλέψεις)	**106,9**	**106,9**	**105,8**	**105,2**	**103,4**	**102,0**	**98,2**	**83,3**	**66,7**
Δείκτης Παρακολούθησης: Δείκτης ΜΕΑ	51%	51%	51%	51%	50%	50%	48%	42%	34%
Στόχος 2: Υπόλοιπο ΜΕΔ (πριν από προβλέψεις)	**78,3**	**78,1**	**76,3**	**74,7**	**72,4**	**70,5**	**65,9**	**53,0**	**40,2**
Δείκτης Παρακολούθησης: Δείκτης ΜΕΔ	38%	37%	36%	36%	35%	34%	32%	27%	20%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

[13] Σύμφωνα με το υφιστάμενο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Αρχής (European Banking Authority – EBA) και τις κανονιστικές διατάξεις της Τράπεζας της Ελλάδος, στα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα περιλαμβάνονται δάνεια με καθυστέρηση μεγαλύτερη των 90 ημερών και δάνεια αβέβαιης είσπραξης χωρίς τη ρευστοποίηση εξασφάλισης, ανεξαρτήτως ημερών καθυστέρησης (EBA, Annex V. Part 2. 145-162).

[14] Προσδιορίζονται επακριβώς στην ΠΕΕ 42/ 30.5.2014, όπως ισχύει.

χειρησιακών στόχων.

Παράλληλα όμως η άσκηση αποσκοπεί να εξετάσει τις επιπτώσεις και υπό το πρίσμα ενός εύρους σεναρίων με μεταβολές παραδοχών.

Περίμετρος Ανάλυσης Ευαισθησίας – Δεδομένα - Παραδοχές

Η περίμετρος της ανάλυσης ευαισθησίας περιλαμβάνει τις τέσσερεις συστημικές τράπεζες και τις τρεις μη συστημικές υψηλής προτεραιότητας (High Priority, Less Significant Institutions), ήτοι το 99,6% του τραπεζικού συστήματος σε επίπεδο ενεργητικού και ΜΕΑ.

Για τον υπολογισμό της κεφαλαιακής επάρκειας του συνόλου των ανωτέρω τραπεζών κατά την περίοδο Ιουνίου 2016 - Δεκεμβρίου 2019 χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία από τη στρατηγική διαχείρισης των ΜΕΑ που υπέβαλαν τα πιστωτικά ιδρύματα, αναφορικά με την εξέλιξη της κερδοφορίας προ προβλέψεων, την κίνηση των προβλέψεων έναντι δανείων εντός της περιόδου, καθώς και τις ζημιές που αναμένουν να καταγράψουν από τις ενέργειες διαχείρισης των ΜΕΑ για το τμήμα που δεν καλύπτεται από τις προβλέψεις. Επίσης, η ανάλυση έγινε σε ατομική βάση για να είναι συνεπής με τους στόχους των τραπεζών για τα ΜΕΑ, ενώ χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία κεφαλαιακής επάρκειας σε πλήρη εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 575/2013[15] (fully loaded) χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τυχόν προγραμματισμένες ενέργειες των τραπεζών για μεταβολή των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων. Σημειώνεται ότι βασική παραδοχή της άσκησης είναι η δυνατότητα επίτευξης των τεθέντων επιχειρησιακών στόχων από τα πιστωτικά ιδρύματα[16] για το κάθε έτος, ενώ δεν ελήφθησαν υπόψη παράγοντες που θα δυσχέραιναν την επίτευξη των στόχων μείωσης των ΜΕΑ, όπως για παράδειγμα επιβράδυνση των μεταρρυθμίσεων που προβλέπονται στη νέα Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης η οποία υπογράφηκε με τους Θεσμούς τον Αύγουστο του 2015.

Επιπροσθέτως, ο υπολογισμός για τη διενέργεια της ανάλυσης ευαισθησίας υπό το πρίσμα των σεναρίων πραγματοποιείται με βάση παραδοχές για τις μεταβολές στις βασικές παραμέτρους προσδιορισμού του λειτουργικού αποτελέσματος των τραπεζών. Συγκεκριμένα, εξετάζεται η πιθανή μεταβολή στα κέρδη προ προβλέψεων (Pre-provision income-PPI) και στο κόστος του πιστωτικού κινδύνου (Cost of risk-CoR).

2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

Συνολικά διαπιστώνεται ότι παρά τη σημαντική μείωση των ΜΕΑ εντός των επόμενων 3 ½ ετών, τα πιστωτικά ιδρύματα αναμένεται να διατηρήσουν υψηλά επίπεδα κεφαλαιακής επάρκειας ακόμη και υπό ένα δυσμενές σενάριο. Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της άσκησης, που περιγράφονται στη συνέχεια, δεν τίθεται υπό απειλή η διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας ακόμη και από επιθετικότερη διαχείριση των ΜΕΑ, σε σχέση με αυτή που προβλέπεται στους προαναφερθέντες επιχειρησιακούς στόχους.

Πιο αναλυτικά, με αφετηρία τα στοιχεία Ιουνίου του 2016, ο Δείκτης Κεφαλαίου Κοινών Μετοχών της κατηγορίας 1 (CET1 - fully

[15] Κανονισμός (ΕΕ) 575/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις προληπτικής εποπτείας για πιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις επενδύσεων, ενσωματώνοντας τις μεταβατικές διατάξεις των άρθρων 465 έως 485.

[16] Η παρακολούθηση των στόχων σύμφωνα με το υπόδειγμα της ΠΕΕ 47 / 9.2.2015 πιστοποιεί, με βάση τα στοιχεία του γ΄ τριμήνου του 2016, τη μέχρι τώρα επίτευξη των επιχειρησιακών στόχων. Επισημαίνεται ότι η ΠΕΕ 47/9.2.2015 έχει πλέον αντικατασταθεί με την ΠΕΕ 102/30.08.2016.

loaded), σε επίπεδο συστήματος σε ατομική βάση, ανέρχεται σε περίπου 17%.

Υπό το πρίσμα αυτό, η ανάλυση ευαισθησίας διενεργήθηκε προκειμένου να εξεταστεί η επίπτωση στην κεφαλαιακή επάρκεια από:

α) τη χαμηλότερη του αναμενομένου, σε σχέση με ότι προέβλεψαν τα πιστωτικά ιδρύματα κατά την κατάρτιση των επιχειρησιακών στόχων, ανάκαμψη της κερδοφορίας για την περίοδο 2016-2019, και

β) τη διεύρυνση του κόστους του πιστωτικού κινδύνου πέραν του αναμενομένου με τους προαναφερθέντες επιχειρησιακούς στόχους, που μπορεί να προέλθει είτε από διατήρηση υψηλών ρυθμών εισροής νέων πιστούχων σε καθεστώς αθέτησης είτε από υψηλότερες του αναμενόμενου ζημίες από τη διαχείριση των ΜΕΑ.

Το διάγραμμα IV.1 συνοψίζει τα αποτελέσματα της άσκησης. Απεικονίζει τη δυνητική διακύμανση (πράσινη σκίαση) του Δείκτη CET1 με βάση δύο επιλεγμένα σενάρια, ένα ευνοϊκό (best case) και ένα δυσμενές (worst case). Συνεπώς, τα σενάρια αυτά προσδιορίζουν τα όρια (Bounds) για το πιθανό εύρος μεταβολής του Δείκτη CET1 των τραπεζών κατά τη χρονική περίοδο 2016 – 2019.

Πιο αναλυτικά, προκύπτει ότι στο ευνοϊκό σενάριο ο δείκτης διαμορφώνεται σε 20,5% με βάση εκτιμήσεις αναλυτών οι οποίοι προσδιορίζουν τη μέση ετήσια αύξηση της προ προβλέψεων κερδοφορίας για την περίοδο 2016 - 2019 να ανέρχεται σε 8% και το κόστος πιστωτικού κινδύνου σε 0,8%. Αντίστοιχα, στο δυσμενές σενάριο ο δείκτης διαμορφώνεται σε 14,7% λαμβάνοντας υπόψη ετήσια μείωση της προ προβλέψεων κερδοφορίας στο σύνολο του τραπεζικού συστήματος της τάξεως του -3,4% και κόστος πιστωτικού κινδύνου 2,3%.

Επιπλέον, η κίτρινη καμπύλη απεικονίζει την εξέλιξη του μέσου Δείκτη CET1 με βάση τις προβλέψεις των τραπεζών σύμφωνα με τους υποβληθέντες επιχειρησιακούς στόχους. Σχετικά με τη μέση ετήσια εξέλιξη της κερδοφορίας προ προβλέψεων, τα πιστωτικά ιδρύματα εκτιμούν ότι αυτή θα κυμανθεί σε 12%, ενώ το μέσο κόστος του πιστωτικού κινδύνου σε 1,3%, ενώ τα κέρδη μετά από φόρους αναμένεται να εμφανίσουν σημαντική βελτίωση,

Διάγραμμα IV.1 Εύρος μεταβολής της Κεφαλαιακής Επάρκειας του πιστωτικού συστήματος

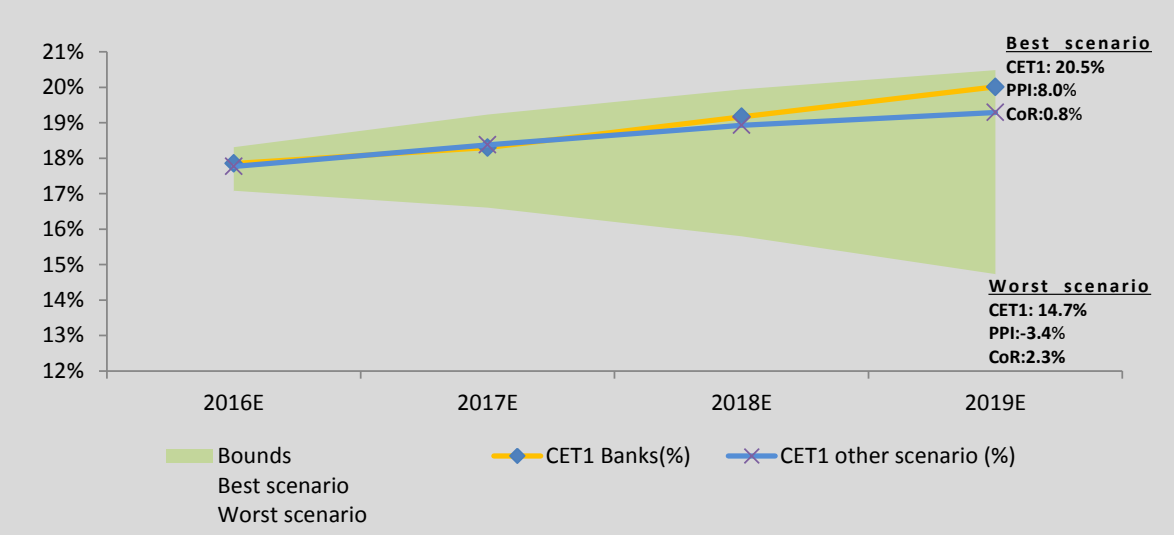

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

ήδη από το 2017. Η αυξημένη κερδοφορία αναμένεται να οδηγήσει το μέσο Δείκτη CET1 περίπου στο 20% το 2019.

Τέλος, η μπλε καμπύλη αφορά ένα σενάριο ετήσιας αύξησης της προ προβλέψεων κερδοφορίας κατά 5,5% και του κόστους του πιστωτικού κινδύνου σε 1,6% το 2016, 1,2% το 2017 και 0,9% την περίοδο 2018-2019[17]. Υπό αυτό το σενάριο ο Δείκτης CET1 εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στο 19,3% στο τέλος του 2019.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η μείωση των ΜΕΑ είναι ζωτικής σημασίας για την επανεκκίνηση της πιστωτικής επέκτασης και ταυτόχρονα της οικονομικής ανάπτυξης στη χώρα, παράλληλα όμως και για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του επιχειρηματικού μοντέλου των ίδιων των πιστωτικών ιδρυμάτων. Υπό το πρίσμα αυτό, τα πιστωτικά ιδρύματα υπέβαλαν φιλόδοξους επιχειρησιακούς στόχους για δραστική μείωση των ΜΕΑ κατά 38% εντός των επόμενων 3 ½ ετών, η επίτευξη όμως των οποίων δεν αναμένεται να αποβεί εις βάρος της φερεγγυότητάς τους. [18]

Τα υψηλά επίπεδα της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, σε συνδυασμό με το υψηλό ποσοστό κάλυψης από προβλέψεις (coverage ratio), που για την ίδια περίοδο διαμορφώνεται σε περίπου 49%, παρέχουν στα πιστωτικά ιδρύματα ένα κεφαλαιακό περιθώριο (capital buffer) το οποίο δυνητικά θα επιτρέψει ακόμη πιο δραστικές ενέργειες για τη μείωση των ΜΕΑ εάν αυτό κριθεί αναγκαίο ή επιθυμητό. Παρόλα αυτά, η επιτυχής έκβαση του καθορισμένου οδικού χάρτη τελεί υπό την απαραίτητη προϋπόθεση να προχωρήσει χωρίς καθυστέρηση η υλοποίηση των προβλεπόμενων στη νέα Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης ενεργειών για την άρση κάθε είδους εμποδίων στη διαχείριση των ΜΕΑ, καθώς και η επιτάχυνση των διαδικασιών για τη λειτουργία μιας αποτελεσματικής δευτερογενούς αγοράς ΜΕΑ.

[17] Τόσο η κίτρινη όσο και μπλε γραμμή βρίσκονται εντός της οριοθετημένης με πράσινη σκίαση περιοχής.

[18] Βλ. Ειδικό Θέμα ΙΙ: Μεταβιβάσεις μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (ΜΕΑ) και κεφαλαιακή επάρκεια πιστωτικών ιδρυμάτων

V. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΠΛΗΡΩΜΗΣ

Με τη συμπλήρωση ενός έτους από τη νομοθέτηση του πλαισίου για τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων και τη χρήση μετρητών, επιχειρήσεις και καταναλωτές έχουν προσαρμοστεί σε ευρεία πλέον κλίμακα στη διενέργεια ηλεκτρονικών συναλλαγών για την εκτέλεση εταιρικών και προσωπικών πληρωμών. Οι συναλλαγές διενεργούνται με τη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής που περιλαμβάνουν τις κάρτες πληρωμών, τις μεταφορές πιστώσεων και τις άμεσες χρεώσεις. Η εκτενής χρήση τους συνεπάγεται αναπόφευκτα και αυξανόμενο ενδεχόμενο εκδήλωσης περιστατικών απάτης στις επιμέρους πληρωμές. Σε αυτή την κατεύθυνση, η χρήση αποτελεσματικών μηχανισμών ασφάλειας των ηλεκτρονικών συναλλαγών από τους φορείς παροχής υπηρεσιών πληρωμών της χώρας φαίνεται να έχει λειτουργήσει ιδιαίτερα αποτρεπτικά στις απόπειρες διενέργειας απάτης, καθώς και να έχει περιορίσει το ποσοστό επιτυχίας τους.

1. ΚΑΡΤΕΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

1.1 ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΡΤΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Σε συνέχεια της ιδιαίτερα σημαντικής αύξησης (+11,26%) του αριθμού των καρτών πληρωμών που καταγράφηκε το β΄ εξάμηνο του 2015, προκειμένου τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις να ανταποκριθούν στις νέες συνθήκες διενέργειας των συναλλαγών, ο συνολικός αριθμός των καρτών πληρωμών αυξήθηκε περαιτέρω το α΄ εξάμηνο του 2016 κατά 440 χιλ. κάρτες (+3%), σε σχέση με το β΄ εξάμηνο του 2015, και ανήλθε σε 14,6 εκατ. κάρτες. Η αυξητική τάση που παρατηρείται και στο α΄ εξάμηνο του έτους αποδίδεται στη συνεχιζόμενη αντικατάσταση των τραπεζικών βιβλιαρίων με κάρτες, ώστε να καταστεί αποτελεσματικότερη η διαχείριση των τραπεζικών λογαριασμών από τους κατόχους τους. Ως εκ τούτου, η αύξηση καταγράφεται κυρίως στις χρεωστικές κάρτες, καθώς εκδόθηκαν επιπλέον 385 χιλ. κάρτες (+3%) συγκριτικά με το β΄ εξάμηνο του 2015. Αναφορικά με τις επιμέρους κατηγορίες καρτών, στο τέλος του α΄ εξαμήνου του 2016 τα ποσοστά των χρεωστικών καρτών (81%) και των πιστωτικών καρτών (19%) επί του συνόλου των ενεργών καρτών σε κυκλοφορία παρέμειναν αμετάβλητα στα επίπεδα του τέλους του 2015 (βλ. Διάγραμμα V.1).

Διάγραμμα V.1 Αριθμός καρτών ανά κατηγορία κάρτας (σε εκατ. κάρτες)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

1.2 ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΕ ΚΑΡΤΕΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Παρά την αύξηση του αριθμού των καρτών πληρωμών το α΄ εξάμηνο του 2016, ο συνολικός αριθμός συναλλαγών που διενεργήθηκαν με κάρτες διατηρήθηκε στο ίδιο αυξημένο επίπεδο με αυτό του β΄ εξαμήνου του 2015, ενώ η συνολική αξία των συναλλαγών μειώθηκε κατά 7%. Συγκεκριμένα, ο όγκος των συναλλαγών με κάρτες πληρωμών ανήλθε σε 233 εκατ. συναλλαγές (βλ. Διάγραμμα V.2).

Διάγραμμα V.2 Αριθμός συναλλαγών με κάρτες (σε εκατ. συναλλαγές)

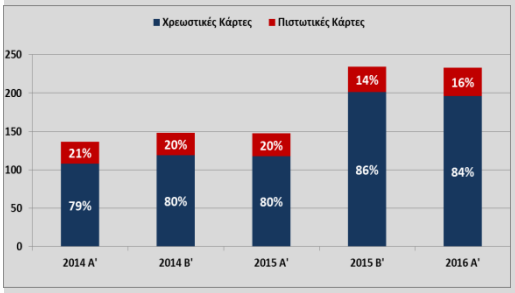

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Αντίστοιχα, η αναλογούσα αξία διαμορφώθηκε στα 26,2 δισεκ. ευρώ (βλ. Διάγραμμα V.3).

Διάγραμμα V.3 Αξία συναλλαγών με κάρτες (σε δισεκ. ευρώ)

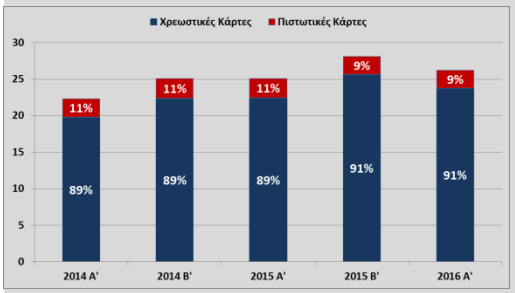

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι εξελίξεις στα ανωτέρω στοιχεία συναλλαγών, σε απόλυτες και σχετικές τιμές, μπορούν να αποδοθούν α) στην εξοικείωση των συναλλασσόμενων με τη χρήση καρτών για τη διενέργεια πληρωμών, β) στις σχεδιαζόμενες φορολογικές αλλαγές για το κτίσιμο του αφορολόγητου ορίου των εισοδημάτων αποκλειστικά μέσω των ηλεκτρονικών συναλλαγών με τη χρήση καρτών και άλλων ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής, γ) στην περαιτέρω απομείωση των διαθέσιμων εισοδημάτων για κατανάλωση και δ) στη χαμηλότερη αξία των υπολοιπόμενων φορολογικών υποχρεώσεων του 2015 που κλήθηκαν να εξοφλήσουν τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις εντός του α΄ εξαμήνου του 2016.

Εστιάζοντας στις συναλλαγές ανά κάρτα, ο μέσος αριθμός συναλλαγών ανά κάρτα διατηρήθηκε αμετάβλητος στις 16 συναλλαγές, σε πλήρη αντιστοιχία με τη μη μεταβολή του συνολικού αριθμού συναλλαγών το α΄ εξάμηνο του 2016. Οι χρεωστικές κάρτες συνεχίζουν να έχουν πρωτεύοντα ρόλο ως υποκατάστατο των μετρητών, με το μέσο αριθμό συναλλαγών ανά χρεωστική κάρτα να μειώνεται σε 16 συναλλαγές, από 17 το προηγούμενο εξάμηνο, και τον μέσο αριθμό συναλλαγών ανά πιστωτική κάρτα να αυξάνεται στις 13 συναλλαγές, από 12 το προηγούμενο εξάμηνο (βλ. Διάγραμμα V.4).

Διάγραμμα V.4 Μέσος αριθμός συναλλαγών ανά κατηγορία κάρτας

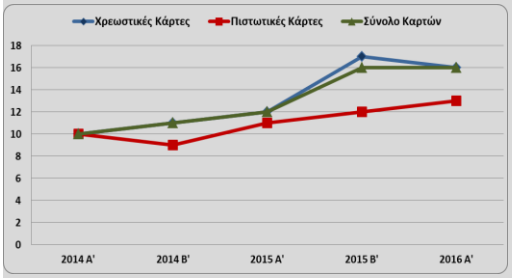

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Παρά το γεγονός ότι ο μέσος αριθμός συναλλαγών ανά κάρτα παρουσιάζει μηδενική μεταβολή το τρέχον εξάμηνο, η μέση αξία συναλλαγών ανά κάρτα μειώθηκε σε 1.781 ευρώ (-10%) συγκριτικά με το προηγούμενο εξάμηνο (βλ. Διάγραμμα V.5). Η μείωση αυτή οφείλεται στη μείωση της μέσης αξίας συναλλαγών ανά χρεωστική κάρτα σε 1.991 ευρώ (-10%).

Διάγραμμα V.5 Μέση αξία συναλλαγών ανά κατηγορία κάρτας
(σε ευρώ)

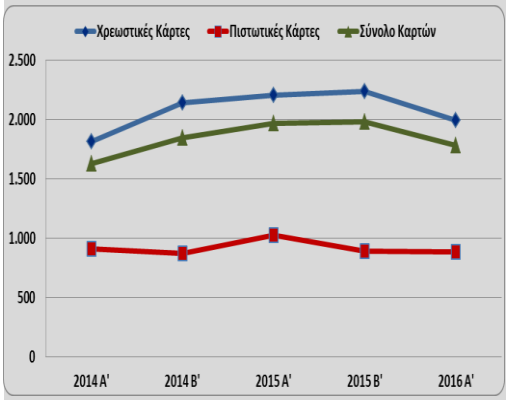

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Η δυσχερής οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών και επιχειρήσεων εξακολουθεί να αποτυπώνεται και στους δείκτες της μέσης αξίας ανά συναλλαγή (βλ. Διάγραμμα V.6). Το α΄ εξάμηνο του 2016, η μέση αξία ανά συναλλαγή για το σύνολο των καρτών μειώθηκε σε 112 ευρώ (-7%) σε σχέση με το β΄ εξάμηνο του 2015. Για δε τις χρεωστικές κάρτες, η μέση αξία ανά συναλλαγή παρουσίασε μείωση στα 121 ευρώ (-5%).

Διάγραμμα V.6 Μέση αξία ανά συναλλαγή με κάρτες
(σε ευρώ)

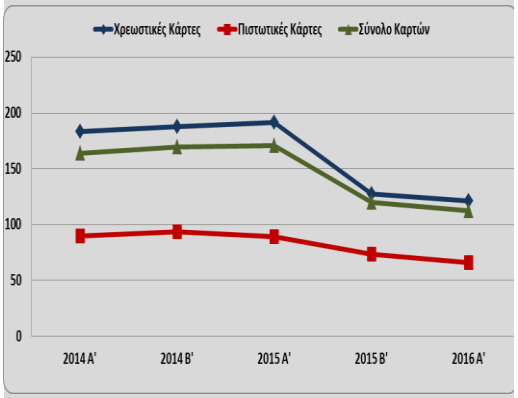

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

1.3 ΑΠΑΤΗ ΣΤΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΕ ΚΑΡΤΕΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Η παρακολούθηση της εξέλιξης της απάτης στις συναλλαγές με κάρτες πληρωμών έχει αποκτήσει ιδιαίτερη βαρύτητα για τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και την εμπιστοσύνη του κοινού στις νέες συναλλακτικές πρακτικές, εντός του υφιστάμενου πλαισίου των κεφαλαιακών περιορισμών και της προώθησης των ηλεκτρονικών συναλλαγών.

Αντιπροσωπευτικοί δείκτες της έντασης της απάτης αποτελούν η αναλογία των περιστατικών απάτης και της αντίστοιχης αξίας τους προς τον αριθμό και την αξία των συναλλαγών με κάρτες. Ο δείκτης αυτός, σε όρους αξίας της απάτης, κυμαίνεται σταθερά στο χαμηλό επίπεδο του 0,01% (βλ. Πίνακα V.1) και, για το α΄ εξάμηνο του 2016, αναλογεί σε 1 ευρώ αξία απάτης ανά 10 χιλ. ευρώ αξία συναλλαγών.

Πίνακας V.1 Αξία συναλλαγών απάτης ως προς τη συνολική αξία συναλλαγών
(σε ευρώ)

Χρονική Περίοδος	Αξία συναλλαγών	Αξία συναλλαγών απάτης	% συναλλαγών απάτης
2016 A'	26.209.423.595	2.621.141	0,01%
2015 B'	28.096.973.502	2.021.590	0,01%
2015 A'	25.108.023.828	2.797.699	0,01%
2014 B'	25.111.638.873	2.159.213	0,01%
2014 A'	22.349.672.460	2.363.410	0,01%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Σε όρους περιστατικών απάτης, ο δείκτης κυμαίνεται στο επίπεδο του 0,01% (βλ. Πίνακα V.2) και αναλογεί σε μία συναλλαγή απάτης ανά 8 χιλ. συναλλαγές.

Πίνακας V.2 Αριθμός συναλλαγών απάτης ως προς το συνολικό αριθμό συναλλαγών

Χρονική Περίοδος	Αριθμός συναλλαγών	Αριθμός συναλλαγών απάτης	% συναλλαγών απάτης
2016 A'	233.192.850	29.673	0,01%
2015 B'	234.034.179	18.821	0,01%
2015 A'	147.150.009	21.134	0,01%
2014 B'	148.322.401	19.444	0,01%
2014 A'	136.470.947	20.914	0,02%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Το αποτέλεσμα αυτό αποδίδεται στην υιοθέτηση ισχυρών μηχανισμών και διαδικασιών

ασφάλειας από τους φορείς παροχής υπηρεσιών πληρωμών με σκοπό τον αποτελεσματικότερο έλεγχο και την αποτροπή της απάτης.

Η επιμέρους ανάλυση της απάτης ανά τύπο συναλλαγής με κάρτες πληρωμών, όπως α) συναλλαγές σε τερματικά ATM, β) πληρωμές σε τερματικά POS και γ) εξ αποστάσεως συναλλαγές χωρίς την φυσική παρουσία της κάρτας (card not present) καταδεικνύει ότι το υψηλότερο ποσοστό απάτης εκδηλώνεται στις εξ αποστάσεως συναλλαγές μέσω διαδικτύου ή ταχυδρομείου/τηλεφώνου (βλ. Διαγράμματα V.7 και V.8).

Διάγραμμα V.7 Αξία συναλλαγών απάτης ανά τύπο συναλλαγής

(σε εκατ. ευρώ)

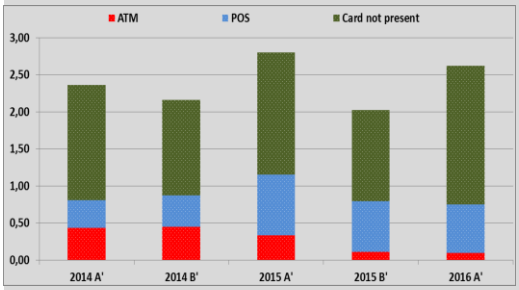

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα V.8 Αριθμός συναλλαγών απάτης ανά τύπο συναλλαγής

(σε χιλ. συναλλαγές)

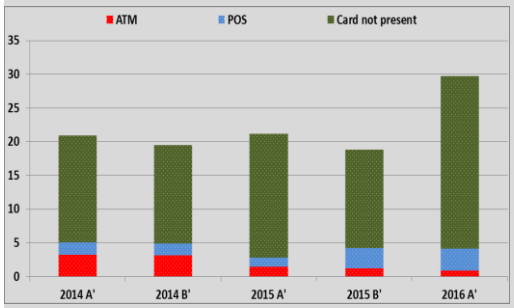

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Περαιτέρω ανάλυση της εξ αποστάσεως απάτης υποδεικνύει ότι στην πλειονότητα των περιστατικών έχουν εμπλακεί ελληνικές κάρτες πληρωμών που αφορούν τη διαδικτυακή αγορά προϊόντων από εμπόρους του εξωτερικού. Σε αντίθεση με την ελληνική αγορά, όπου οι φορείς παροχής υπηρεσιών πληρωμών έχουν υλοποιήσει σε ευρεία έκταση το διεθνές τεχνικό πρότυπο ασφαλών συναλλαγών 3D Secure, με αποτέλεσμα τη διατήρηση χαμηλού επιπέδου διαδικτυακής κυρίως απάτης στις εγχώριες συναλλαγές, η μη χρήση της τεχνολογίας αυτής από φορείς παροχής υπηρεσιών πληρωμών του εξωτερικού συνεπάγεται υψηλότερα ποσοστά απάτης στις διασυνοριακές συναλλαγές με κάρτες πληρωμών Ελλήνων κατόχων.

Αναφορικά με την απάτη στις συναλλαγές με φυσική παρουσία της κάρτας σε τερματικά ATM και POS, παρατηρείται μείωση της αξίας της το τρέχον εξάμηνο κατά 13% και 4%, αντίστοιχα, εξέλιξη που συνάδει με την ενίσχυση του επιπέδου ασφάλειας σε αυτούς τους τύπους συναλλαγών.

Σε κάθε περίπτωση, κρίνεται σημαντικό οι φορείς παροχής υπηρεσιών πληρωμών να συνεχίσουν και να βελτιώσουν την ενημέρωση προς τους κατόχους καρτών ως προς τις βέλτιστες πρακτικές ασφάλειας στη χρήση των καρτών, με έμφαση στις περιπτώσεις αγοράς προϊόντων και υπηρεσιών μέσω διαδικτύου.

2. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ

2.1 ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΕ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ

Βάσει των ετήσιων στοιχείων που συλλέγει η Τράπεζα της Ελλάδος, το έτος 2015 διενεργήθηκαν 245 εκατ. πελατειακές συναλλαγές με τη χρήση μεταφορών πιστώσεων αξίας 464 δισεκ. ευρώ. Σε σχέση με το 2014, παρατηρείται αύξηση του αριθμού των συναλλαγών κατά 24% και, αντίστροφα, μείωση της αναλογούσας αξίας κατά 22% (βλ. Διάγραμμα V.9).

Διάγραμμα V.9 Μεταφορές πιστώσεων – Αριθμός και Αξία συναλλαγών

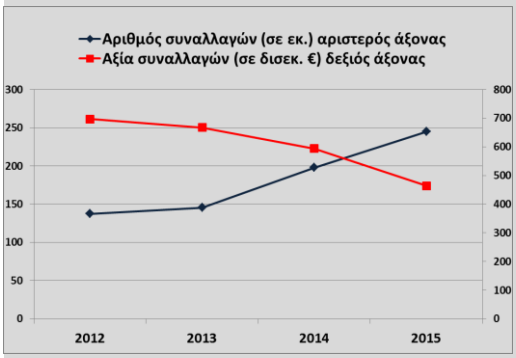

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Σε αντιστοιχία με τη χρήση των καρτών πληρωμών, οι κεφαλαιακοί περιορισμοί οδήγησαν σε αυξημένο όγκο μεταφορών πιστώσεων, με παράλληλη μείωση όμως της αξίας που εμβάστηκε, κυρίως λόγω της επιβολής στο β΄ εξάμηνο του 2015 ανώτατων ημερήσιων και μηνιαίων χρηματικών ορίων στις μεταφορές πιστώσεων των φυσικών και νομικών προσώπων προς το εξωτερικό, καθώς και ανώτατων ορίων στη χρήση μετρητών για την εκτέλεση πληρωμών. Η εξέλιξη αυτή αποτυπώνεται χαρακτηριστικά στη μέση αξία ανά συναλλαγή, η οποία μειώθηκε στα 1.900 ευρώ, από 3.000 ευρώ το 2014 (βλ. Διάγραμμα V.10).

Διάγραμμα V.10 Μεταφορές πιστώσεων - Μέση αξία ανά συναλλαγή (σε ευρώ)

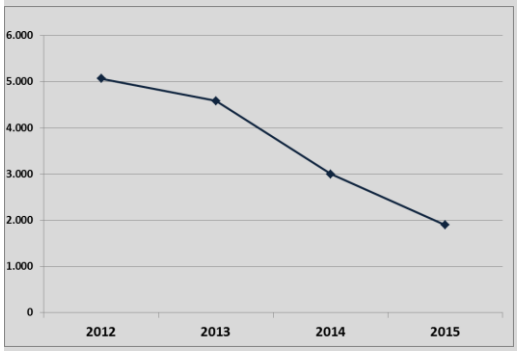

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

2.2 ΑΠΑΤΗ ΣΤΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΕ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ

Με βάση στοιχεία του έτους 2015 που έχουν συλλεχθεί από αντιπροσωπευτικό δείγμα φορέων παροχής υπηρεσιών πληρωμών[19], διενεργήθηκε μία συναλλαγή απάτης ανά 1,7 εκατ. συναλλαγές μεταφορών πιστώσεων, με 1 ευρώ αξία απάτης ανά 530 χιλ. ευρώ αξία συναλλαγών. Σε σχέση με το ίδιο αντιπροσωπευτικό δείγμα του έτους 2014, οι συναλλαγές απάτης στις μεταφορές πιστώσεων παρουσίασαν μεν αυξητική τάση, κυρίως λόγω της αντίστοιχης αύξησης των συναλλαγών με τη χρήση του συγκεκριμένου μέσου πληρωμής, διατηρήθηκαν όμως σε ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο, με το ποσοστό των περιστατικών απάτης να διαμορφώνεται στο 0,00006% των συναλλαγών μεταφορών πιστώσεων και την αξία της απάτης στο 0,00019% της αξίας των συναλλαγών μεταφορών πιστώσεων.

Αναφορικά με την εξέλιξη των τεχνικών διενέργειας απάτης, καταγράφεται μετατόπιση από τη χρήση τεχνικών που εστιάζουν στην υποκλοπή των προσωπικών στοιχείων ασφάλειας των χρηστών υπηρεσιών μεταφορών πιστώσεων μέσω παραπλανητικών μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (phishing), προς τη χρήση προηγμένων μεθόδων «μόλυνσης» των υπολογιστών των χρηστών με την εγκατάσταση κακόβουλου λογισμικού (malware), το οποίο υποκλέπτει τα στοιχεία ασφάλειας του χρήστη χωρίς ο ίδιος να το αντιλαμβάνεται.

Προκειμένου οι φορείς παροχής υπηρεσιών μεταφορών πιστώσεων να ενισχύσουν τη γνώση των χρηστών υπηρεσιών μεταφορών πιστώσεων σε θέματα ασφάλειας, έχουν προ-

[19] Το δείγμα αντιστοιχεί στο 77% του συνολικού όγκου και στο 69% της συνολικής αξίας των μεταφορών πιστώσεων πελατείας.

βεί τα τελευταία χρόνια σε εκτενείς δράσεις ενημέρωσης των καταναλωτών και των επιχειρήσεων. Στόχος τους η υιοθέτηση από τους χρήστες ασφαλούς συναλλακτικής συμπεριφοράς ώστε να προστατεύονται από κακόβουλες ενέργειες τρίτων.

3. ΑΜΕΣΕΣ ΧΡΕΩΣΕΙΣ

3.1 ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΕ ΑΜΕΣΕΣ ΧΡΕΩΣΕΙΣ

Σε ετήσια βάση, οι πελατειακές συναλλαγές με τη χρήση άμεσων χρεώσεων παρουσίασαν το 2015 αύξηση κατά 4% συγκριτικά με το 2014 και διαμορφώθηκαν στις 17,4 εκατ. συναλλαγές. Η αντίστοιχη αξία των συναλλαγών παρουσίασε θεαματική αύξηση κατά 47%, ανερχόμενη στα 9,8 δισεκ. ευρώ (βλ. Διάγραμμα V.11).

Διάγραμμα V.11 Άμεσες χρεώσεις - Αριθμός και Αξία συναλλαγών

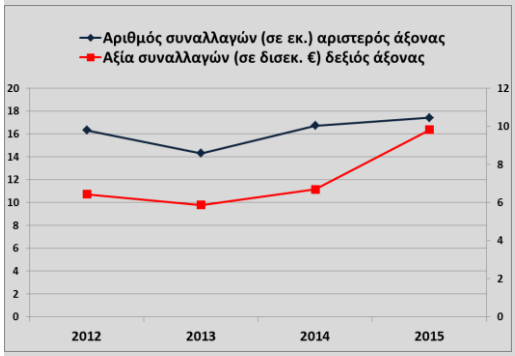

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Η αύξηση αυτή ενδέχεται να οφείλεται στην επιλογή των καταναλωτών και των επιχειρήσεων να χρησιμοποιούν πλέον τις άμεσες χρεώσεις προκειμένου να διενεργούν πάγιες πληρωμές προς τρίτους, όπως επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας και προμηθευτές αγαθών και υπηρεσιών, εντός του υφιστάμενου περιοριστικού πλαισίου στην κίνηση κεφαλαίων και στη χρήση μετρητών. Αποτυπώνεται δε χαρακτηριστικά στη μέση αξία ανά συναλλαγή, η οποία αυξήθηκε στα 564 ευρώ, από 400 ευρώ το 2014 (βλ. Διάγραμμα V.12).

Διάγραμμα V.12 Άμεσες Χρεώσεις - Μέση αξία ανά συναλλαγή (σε ευρώ)

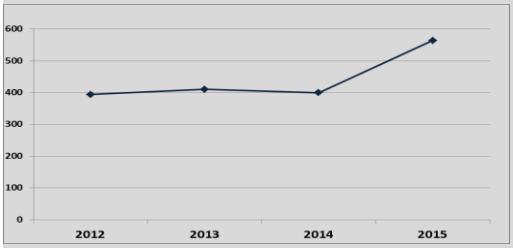

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

3.2 ΑΠΑΤΗ ΣΤΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΑΜΕΣΩΝ ΧΡΕΩΣΕΩΝ

Οι άμεσες χρεώσεις αποτελούν το πλέον ασφαλές μέσο πληρωμής δεδομένου ότι τα έτη 2014 και 2015 δεν έχουν καταγραφεί περιστατικά απάτης από τους φορείς παροχής υπηρεσιών πληρωμών.

4. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Η αναθεωρημένη Οδηγία (ΕΕ) 2366/2015 σχετικά με τις υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά δημοσιεύθηκε στις 23.12.2015 στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τέθηκε σε ισχύ στις 13.1.2016 και πρέπει να ενσωματωθεί από τα κράτη-μέλη στην εθνική νομοθεσία τους έως τις 13.1.2018. Η Οδηγία αναφέρεται και ως "Payment Services Directive 2 (PSD2)" καθώς αντικαθιστά πλήρως και καταργεί την πρώτη αντίστοιχη Οδηγία (ΕΚ) 64/2007, η οποία έχει ενσωματωθεί στην ελληνική νομοθεσία με τον ν. 3862/2010.

Βασικοί στόχοι της νέας Οδηγίας είναι:

α) Η παροχή ενός υψηλότερου επιπέδου νομικής σαφήνειας και ασφάλειας δικαίου σε σχέση με τα νομικά κενά που υπήρχαν στην πρώτη Οδηγία, το οποία θα επιτύχει την ομοιόμορφη ενσωμάτωσή της από τα κράτη-μέλη προκειμένου να διασφαλιστεί η συνεπής εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου των πληρωμών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

β) Η εισαγωγή κανονιστικών διατάξεων που λαμβάνουν υπόψη τις ποικίλες καινοτόμες επιχειρηματικές και τεχνολογικές εξελίξεις των τελευταίων ετών στην πανευρωπαϊκή αγορά πληρωμών.

Η Οδηγία θεσμοθετεί δύο νέες υπηρεσίες πληρωμών: α) την «υπηρεσία εκκίνησης πληρωμής» και β) την «υπηρεσία πληροφοριών λογαριασμού». Οι νέες υπηρεσίες δύνανται να παρέχονται από τρίτους φορείς, πέραν των εποπτευόμενων φορέων παροχής υπηρεσιών πληρωμών του χρηματοπιστωτικού συστήματος, οι οποίοι δεν τηρούν λογαριασμούς πληρωμών και κεφάλαια για λογαριασμό πελατών τους. Σε αρκετά κράτη-μέλη οι υπηρεσίες αυτές ήδη προσφέρονται από τρίτους φορείς, οι οποίοι όμως λειτουργούν σε αβέβαιο νομικό πλαίσιο. Με την Οδηγία εισάγεται θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των τρίτων παρόχων, η επιχειρηματική δραστηριότητα των οποίων θα αφορά την εξ αποστάσεως παροχή πρόσβασης των φυσικών και νομικών προσώπων στους λογαριασμούς πληρωμών τους για σκοπούς πληροφόρησης και εκτέλεσης εντολών πληρωμής. Επιπλέον, προβλέπεται η υπαγωγή τους σε καθεστώς προληπτικής εποπτείας από τις αρμόδιες Αρχές των κρατών-μελών.

Περαιτέρω, η Οδηγία στοχεύει στην αύξηση της προστασίας των χρηστών των υπηρεσιών πληρωμών μέσω της υιοθέτησης μέτρων που αφορούν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, καθώς και την παροχή υψηλότερου επιπέδου ασφάλειας στις συναλλαγές πληρωμών, λόγω των αυξανόμενων κρουσμάτων απάτης και κυβερνο-επιθέσεων.

Οι νέες ρυθμίσεις περιέχονται τόσο στις βασικές διατάξεις της Οδηγίας όσο και σε συνδεδεμένα με αυτήν κείμενα κανονιστικών τεχνικών προτύπων και κατευθυντήριων αρχών. Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην Οδηγία, η ανάπτυξη των προτύπων και των αρχών έχει ανατεθεί στην Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Η Τράπεζα της Ελλάδος συνεχίζει να συμβάλλει στη διαμόρφωση των εν λόγω κανονιστικών κειμένων μέσω της ενεργής συμμετοχής της στις αρμόδιες επιτροπές και ομάδες εργασίας του Ευρωσυστήματος και της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ Ι
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥΣ ΣΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών το Δεκέμβριο του 2015 σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης της νέας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης, συνέβαλε καθοριστικά στη σταδιακή αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας και τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, γεγονός που διευκόλυνε την περαιτέρω χαλάρωση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων.

Αναλυτικότερα, τροποποιήσεις επήλθαν στους περιορισμούς που ίσχυαν από τον Ιανουάριο του 2016 στην ανάληψη μετρητών, το άνοιγμα λογαριασμών και τη μεταφορά κεφαλαίων. Μεταξύ των αλλαγών ήταν και η δυνατότητα σωρευτικής ανάληψης μετρητών μέχρι του ποσού των 840 ευρώ ανά δύο εβδομάδες, η πρόωρη, μερική ή ολική, εξόφληση δανείου σε πιστωτικό ίδρυμα, οι αναλήψεις μετρητών έως και 100% για το σύνολο των χρηματικών ποσών που κατατίθεται σε τραπεζικούς λογαριασμούς των δικαιούχων μετά τις 22.7.2016, καθώς και οι αναλήψεις μετρητών έως και 30% για το σύνολο των χρηματικών ποσών που έχουν μεταφερθεί σε τραπεζικούς λογαριασμούς των δικαιούχων από την αλλοδαπή με μεταφορά πίστωσης μετά τις 22.07.2016 (ΦΕΚ 2282/22.7.2016).

Επίσης, από τις 18.11.2016 (ΦΕΚ Β 3724/18.11.2016) επιτρέπεται σε εταιρίες το άνοιγμα λογαριασμού, όψεως ή καταθετικού, σε πιστωτικό ίδρυμα μέσω της δημιουργίας νέου κωδικού πελάτη (Customer ID), ανεξαρτήτως της ύπαρξης άλλου διαθέσιμου λογαριασμού του οποίου είναι δικαιούχοι.

Από την αρχή του έτους, το όριο για την ελεύθερη μεταφορά χρημάτων στο εξωτερικό, μέσω πιστωτικών ιδρυμάτων ή ιδρυμάτων πληρωμών, ορίστηκε στα 1.000 ευρώ ανά ημερολογιακό μήνα και ανά συναλλασσόμενο, φυσικό ή νομικό πρόσωπο. Με απόφαση της Επιτροπής Έγκρισης Τραπεζικών Συναλλαγών (ΕΕΤΣ), το μηνιαίο όριο αποδοχής και εκτέλεσης εντολών μεταφοράς κεφαλαίων προς το εξωτερικό για το σύνολο των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην Ελλάδα για τις προαναφερθείσες συναλλαγές αυξήθηκε στα 54 εκατ. ευρώ (ΦΕΚ Β 2415/4.8.2016), από 40 εκατ. ευρώ (ΦΕΚ Β 1069/15.4.2016), και το μηνιαίο όριο μεταφοράς κεφαλαίων προς το εξωτερικό για το σύνολο των ιδρυμάτων πληρωμών (που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας από την Τράπεζα της Ελλάδος ή από αρμόδια αρχή άλλου κράτους - μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και παρέχουν μέσω αντιπροσώπων τους ή μέσω ΕΛ.ΤΑ. υπηρεσίες εμβασμάτων στην Ελλάδα) αυξήθηκε στα 43 εκατ. ευρώ (ΦΕΚ Β 3313/14.10.2016), από 32 εκατ. ευρώ (ΦΕΚ Β 1069/15.4.2016). Συνεπώς, συνολικά το μηνιαίο εγκεκριμένο όριο μεταφοράς κεφαλαίων στο εξωτερικό ανέρχεται στα 97 εκατ. ευρώ. Ακόμα, αυξήθηκε για κάθε πελάτη (νομικό πρόσωπο ή επιτηδευματία) το ημερήσιο όριο συναλλαγών στο εξωτερικό που διεκπεραιώνονται απευθείας από τα πιστωτικά ιδρύματα σε 10.000 ευρώ, από 5.000 ευρώ που ίσχυε προηγουμένως.

Τέλος, η ΕΕΤΣ αύξησε περαιτέρω το ανώτατο όριο έγκρισης από τις Ειδικές Υποεπιτροπές των πιστωτικών ιδρυμάτων του συνολικού ύψους των αιτημάτων για κάθε πελάτη σε 350.000 ευρώ ανά εργάσιμη ημέρα (ΦΕΚ Β 2359/29.7.2016), από 250.000 ευρώ που ίσχυε από τον Ιανουάριο του 2016. Το εβδομαδιαίο εγκριτικό όριο των Ειδικών Υποεπιτροπών για το σύνολο των πιστωτικών ιδρυμάτων για αιτήματα νομικών προσώπων, ελεύθερων επαγγελματιών και ατομικών επιχειρήσεων για μεταφορές κεφαλαίων στο εξωτερικό διαμορφώθηκε στα 480 εκατ. ευρώ (ΦΕΚ Β 2359/29.7.2016).

Η χαλάρωση των περιορισμών στην ανάληψη και κίνηση κεφαλαίων, καθώς και η αύξηση των ανώτατων ορίων έγκρισης των Ειδικών Υποεπιτροπών των πιστωτικών ιδρυμάτων, όπως παρουσιάζονται παραπάνω, συνετέλεσαν στη μείωση των συνολικών αιτημάτων προς την ΕΕΤΣ κατά 30% το πρώτο εννεάμηνο του 2016. Κατά την περίοδο αυτή, τα συνολικά αιτήματα προς την ΕΕΤΣ ανήλθαν σε 43.375, από τα οποία εγκρίθηκε το 62%.

Επιπτώσεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα από τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων

Η επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων συνέβαλε αποφασιστικά στη βελτίωση της ρευστότητας του τραπεζικού συστήματος μέσω της συγκράτησης της εκροής καταθέσεων και της φυγής των κεφαλαίων στο εξωτερικό. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαπέντε μηνών, οι εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα με κύριες την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών το Δεκέμβριο του 2015 και την επανένταξη των ελληνικών ομολόγων στις αποδεκτές από το Ευρωσύστημα εξασφαλίσεις, σε συνδυασμό με τη σταθεροποίηση της οικονομίας, οδήγησαν σε σταδιακή αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταθετών και επέτρεψαν τη σταδιακή χαλάρωση των αρχικών περιορισμών. Ενδεικτικά, από το Δεκέμβριο του 2014 έως τον Ιούνιο του 2015 οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα μειώθηκαν κατά 24%, ενώ από την περίοδο που ακολούθησε την εφαρμογή των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων έως το Σεπτέμβριο του 2016 αυξήθηκαν κατά 2%. Η ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης της νέας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης και η συνακόλουθη χαλάρωση των περιοριστικών μέτρων στην κίνηση κεφαλαίων, ενίσχυσαν περαιτέρω το ρυθμό επιστροφής των καταθέσεων, ο οποίος την περίοδο από το Μάιο έως το Σεπτέμβριο του 2016 ανήλθε σε 1,4%. Οι ανωτέρω εξελίξεις είχαν ως άμεση θετική επίδραση τη σημαντική υποχώρηση της άντλησης ρευστότητας του εγχώριου τραπεζικού συστήματος από την παροχή ρευστότητας του Ευρωσυστήματος.

Επιπρόσθετα, η διαδεδομένη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, που ακολούθησε μετά την επιβολή των κεφαλαιακών περιορισμών, διατηρήθηκε και συνέβαλε στα αυξημένα έσοδα προμηθειών των ελληνικών τραπεζών.

Επιπτώσεις στην οικονομία από τους περιορισμούς κίνησης κεφαλαίων

Οι δυσμενείς επιπτώσεις των κεφαλαιακών περιορισμών στην οικονομία, αν και ηπιότερες σε σχέση με τις αρχικές εκτιμήσεις, επιδρούν αρνητικά στα μακροοικονομικά μεγέθη.

Όπως προκύπτει από την πορεία της οικονομικής δραστηριότητας το δεύτερο τρίμηνο του 2016, αυτή παρουσίασε κάμψη ύψους 1,1% σε ετήσια βάση, λόγω μεταξύ άλλων της υποχώρησης της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 1%, γεγονός που αποδίδεται εν μέρει στη διατήρηση των κεφαλαιακών ελέγχων,

καθώς και στην αύξηση των φορολογικών συντελεστών, η οποία επηρέασε δυσμενώς την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών. Η τάση αυτή δείχνει σημάδια αντιστροφής με βάση τα στοιχεία του γ΄ τριμήνου.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία αυξήθηκε την περίοδο Ιανουαρίου – Αυγούστου του 2016 κατά 13,3% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2015, κυρίως λόγω της αύξησης των εισαγωγών, τάση η οποία επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία του εννεάμηνου. Πιο αναλυτικά, οι εξαγωγές αγαθών για την περίοδο Ιανουαρίου – Αυγούστου του 2016 υποχώρησαν κατά 1,1% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ αντίθετα οι εισαγωγές ενισχύθηκαν κατά 4,7%. Σημειωτέον ότι τον Αύγουστο του 2015, κατόπιν της επιβολής των κεφαλαιακών ελέγχων, είχαν καταγραφεί οι χαμηλότερες τιμές για τις εισαγωγές και τις εξαγωγές από το 2011. Η σταδιακή χαλάρωση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων επέτρεψε αύξηση των εισαγωγών, διευρύνοντας το έλλειμμα στο ισοζύγιο αγαθών χωρίς τα καύσιμα και τα πλοία, ενώ οι εξαγωγές δεν επέδειξαν την αντίστοιχη ανοδική δυναμική. Αυτό εν μέρει εξηγείται από την έλλειψη τραπεζικής χρηματοδότησης, καθώς και την αυξημένη φορολογική επιβάρυνση των επιχειρήσεων. Ωστόσο, η σταδιακή αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταθετών θα επιταχύνει την επιστροφή των καταθέσεών τους και θα επιτρέψει την περαιτέρω μείωση του κόστους χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών, καθώς και την περαιτέρω χαλάρωση των κεφαλαιακών περιορισμών, διευκολύνοντας κατά συνέπεια την αύξηση των πιστώσεων που χορηγούνται στην πραγματική οικονομία και την τόνωση του εξαγωγικού τομέα της οικονομίας.

Όσον αφορά την πλήρη άρση των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων, αυτή θα εξαρτηθεί από μια σειρά παραγόντων. Ειδικότερα, η ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης της νέας Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης, καθώς και η διασφάλιση της βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους είναι σημαντικά βήματα για τη συμμετοχή της Ελλάδος στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Οι εξελίξεις αυτές θα συμβάλουν περαιτέρω στην παγίωση της εμπιστοσύνης και την ενίσχυση της οικονομικής ανάκαμψης, επιτρέποντας τη σταδιακή άρση των κεφαλαιακών περιορισμών.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ ΙΙ
ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΑΝΟΙΓΜΑΤΩΝ (ΜΕΑ) ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

Το υφιστάμενο εποπτικό πλαίσιο αναφοράς[20] διαχωρίζει τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα σε τρεις γενικές κατηγορίες, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπει την άντληση αναλυτικής πληροφόρησης αναφορικά με τα επίπεδα καθυστέρησης και απομείωσης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων ανά είδος χαρτοφυλακίου. Πιο συγκεκριμένα τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα (ΜΕΑ) διαχωρίζονται σε:

1. **Ανοίγματα Αβέβαιης Είσπραξης χωρίς καθυστέρηση ή σε καθυστέρηση ≤ 90 ημέρες** (Unlikely to Pay). Υποκατηγορία ανοιγμάτων τα οποία θεωρούνται μη εξυπηρετούμενα, παρόλο που είναι είτε ενήμερα, είτε σε καθυστέρηση μέχρι 90 ημέρες.

2. **Ανοίγματα σε Καθυστέρηση >90 ημερών, εξαιρούμενων των Καταγγελμένων Απαιτήσεων** (Exposures in Arrears > 90 dpd excluding Denounced Loans). Υποκατηγορία ανοιγμάτων που παρουσιάζουν καθυστέρηση μεγαλύτερη των 90 ημερών, από τα οποία όμως για τις ανάγκες της παρούσας άσκησης εξαιρούνται τα καταγγελμένα ανοίγματα.

3. **Καταγγελμένες Απαιτήσεις** (Denounced Loans). Ως καταγγελμένες απαιτήσεις θεωρούνται τα δάνεια των οποίων η σύμβαση έχει καταγγελθεί από τον δανειοδότη και η καταγγελία αυτή έχει γνωστοποιηθεί στο δανειολήπτη.

Το σύνολο των τριών παραπάνω κατηγοριών αποτελούν τα ΜΕΑ και ανέρχονται σε 107,5 δισεκ. ευρώ με ημερομηνία τέλος Σεπτεμβρίου του 2016 (συμπεριλαμβάνονται και εκτός ισολογισμού ανοίγματα). Το σύνολο των ανοιγμάτων σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών (συμπεριλαμβανομένου και των καταγγελμένων ανοιγμάτων), ανέρχονται σε περίπου 80 δισεκ. ευρώ, ενώ τα καταγγελμένα ανοίγματα ανέρχονται σε περίπου 48 δισεκ. ευρώ.

Στόχο της παρούσας άσκησης αποτελεί η αξιολόγηση της δυνητικής επίπτωσης των πωλήσεων δανείων στην κεφαλαιακή βάση του τραπεζικού συστήματος και ειδικότερα των χαρτοφυλακίων στα οποία οι τράπεζες εμφανίζουν τα υψηλότερα ΜΕΑ, δηλαδή:

- Καταναλωτικά Δάνεια
- Στεγαστικά Δάνεια
- Χρηματοδοτικά ανοίγματα προς ελεύθερους επαγγελματίες και επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μικρότερο των 2,5 εκατ. ευρώ (Ελεύθεροι Επαγγελματίες και Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις - Small Business & Professionals - SBPs).
- Χρηματοδοτικά ανοίγματα προς επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο των 2,5 εκατ. ευρώ και μικρότερο των 50 εκατ. ευρώ (Μικρές και Μεσαίες Επιχειρήσεις - Small & Medium Enterprises - SMEs).
- Χρηματοδοτικά ανοίγματα προς επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο των 50 εκατ. ευρώ (Μεγάλες Επιχειρήσεις - Corporate).
- Χρηματοδοτικά ανοίγματα προς ναυτιλιακές επιχειρήσεις (Shipping Finance).
- Δάνεια για Διαχείριση Ακινήτων ή δάνεια των οποίων η αποπληρωμή βασίζεται σε μελλοντικές ταμειακές ροές οι οποίες συνδέονται με το χρηματοδοτού-

[20] ΠΕΕ 42/2014, όπως τροποποιήθηκε με την ΠΕΕ47/2015.

Διάγραμμα Α Ονομαστική αξία και αξία ισολογισμού ανά είδος χαρτοφυλακίου

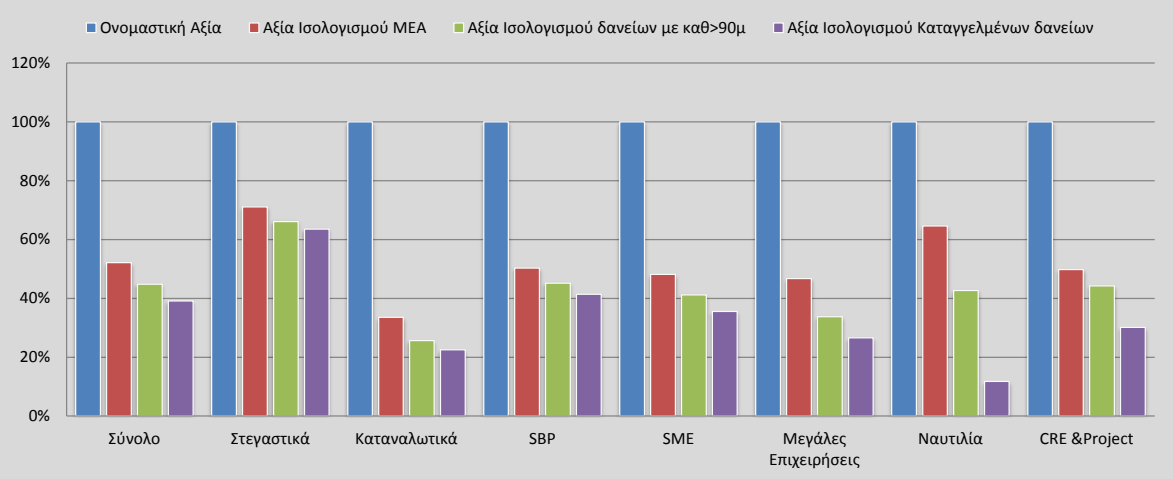

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

μενο έργο (Commercial Real Estate and Project Finance).

Προκειμένου να θωρακίσουν τον ισολογισμό τους έναντι του πιστωτικού κινδύνου, και έπειτα από τέσσερις διαγνωστικές ασκήσεις που έγιναν τα τελευταία χρόνια, οι ελληνικές τράπεζες διενήργησαν μεγάλο ύψος προβλέψεων έναντι δανείων και απομείωσαν σημαντικά την αξία ισολογισμού των ΜΕΑ. Με στοιχεία Σεπτεμβρίου 2016, το σύνολο των προβλέψεων έναντι δανείων ήταν άνω των 53 δισεκ ευρώ και το ποσοστό κάλυψης ΜΕΑ από προβλέψεις ανήρχετο σε περίπου 50%.

Η μεταβολή της αξίας προ προβλέψεων (ονομαστική αξία) και της αξίας μετά προβλέψεων (αξία ισολογισμού) ανά κατηγορία χαρτοφυλακίου και είδους καθυστέρησης απεικονίζεται στο Διάγραμμα Α

Σύμφωνα με τα δεδομένα του Διαγράμματος Α το ύψος απομείωσης ποικίλει ανάλογα με το χαρτοφυλάκιο δανείων και με το είδος καθυστέρησης, με τις τράπεζες να διενεργούν, όπως ήταν αναμενόμενο, υψηλότερες προβλέψεις για ανοίγματα τα οποία έχουν ήδη καταγγείλει. Ενδεικτικά, στο ναυτιλιακό χαρτοφυλάκιο υπάρχουν καταγγελμένα ανοίγματα ονομαστικής αξίας περίπου 270 εκατ. ευρώ τα οποία έχουν απομειωθεί κατά 88% και έχουν διαμορφωθεί σε αξία ισολογισμού περίπου στα 32 εκατ. ευρώ, δηλαδή θα ήταν δυνατόν να μεταβιβαστούν σε τιμή από 12% της ονομαστικής αξίας δανείου και πάνω χωρίς ζημία. Αντίθετα, το στεγαστικό χαρτοφυλάκιο εμφανίζει συγκριτικά χαμηλότερα ποσοστά απομείωσης που δεν ξεπερνούν το 40%, ακόμα και για ανοίγματα των οποίων η σύμβαση έχει καταγγελθεί.

Τα ποσοστά τα οποία εμφανίζονται στο Διάγραμμα Α απεικονίζουν ουσιαστικά τη ζημία (σε ποσοστό) που έχουν ήδη εγγράψει οι τράπεζες στον ισολογισμό τους και αντιστοίχως

Διάγραμμα Β Τιμή μεταβίβασης ανοιγμάτων με ουδέτερη επίπτωση στον δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας των Τραπεζών

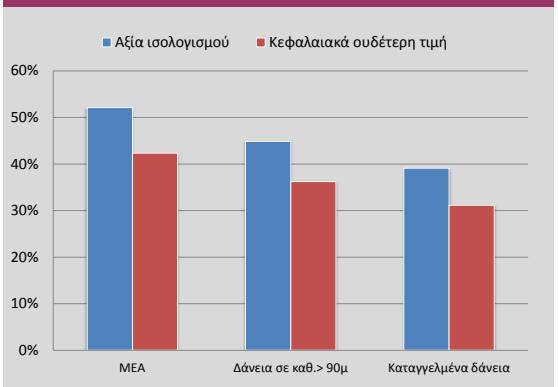

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

την τιμή στην οποία θα μπορούσαν δυνητικά να μεταβιβάσουν τα εν λόγω ανοίγματα χωρίς να υπάρχει κεφαλαιακή επίπτωση[21]. Δεδομένου επίσης ότι η μεταβίβαση δανείων πέραν της επίπτωσης στα κεφάλαια οδηγεί και σε μείωση του σταθμισμένου ενεργητικού[22] (Risk Weighted Assets relief) υπολογίστηκε το ύψος της περαιτέρω απομείωσης η οποία θα είχε ουδέτερη επίπτωση στους βασικούς εποπτικούς κεφαλαιακούς δείκτες των Τραπεζών (Διάγραμμα Β).

Όπως απεικονίζεται στο Διάγραμμα Β, οι τράπεζες θα μπορούσαν να μεταβιβάσουν τα προβληματικά δάνειά τους σε τιμή αρκετά χαμηλότερη από την ήδη απομειωμένη αξία ισολογισμού, χωρίς να επηρεάζεται ο δείκτης κεφαλαιακής τους επάρκειας. Ενδεικτικά, το σύνολο των καταγγελμένων δανείων ύψους 48 δισεκ. ευρώ, με αξία εξασφαλίσεων ύψους περίπου 22 δισεκ. ευρώ, θα μπορούσε δυνητικά να μεταβιβασθεί στο 30% της αξίας τους, ήτοι 14 δισεκ. ευρώ χωρίς να γίνει χρήση του υφιστάμενου υπερβάλλοντος κεφαλαιακού αποθέματος (capital buffer)[23].

Επισημαίνεται πάντως ότι το είδος και η αξία των εξασφαλίσεων αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη διενέργεια λογιστικών προβλέψεων και συνακόλουθα για τη δυνητική τιμολόγηση μεταβιβάσεων χαρτοφυλακίου.

Από το Διάγραμμα Γ συνάγεται ότι τουλάχιστον για τα ανοίγματα σε καθυστέρηση μεγαλύτερη των 90 ημερών (περιλαμβανομένων και των καταγγελθέντων) ή μόνο για τα καταγγελθέντα ανοίγματα, η αξία των εξασφαλίσεων[24] υπερβαίνει κατά πολύ την αξία ισολογισμού (μετά από προβλέψεις) των εν λόγω δανείων.

Η παραπάνω ανάλυση έγινε με βάση μια σειρά από βασικές παραδοχές, ήτοι ότι: α) υπάρ-

Διάγραμμα Γ Δείκτης κάλυψης ανοιγμάτων από εξασφαλίσεις ανά κατηγορία χαρτοφυλακίου (Αξία ανοιγμάτων μετά από προβλέψεις απομείωσης)

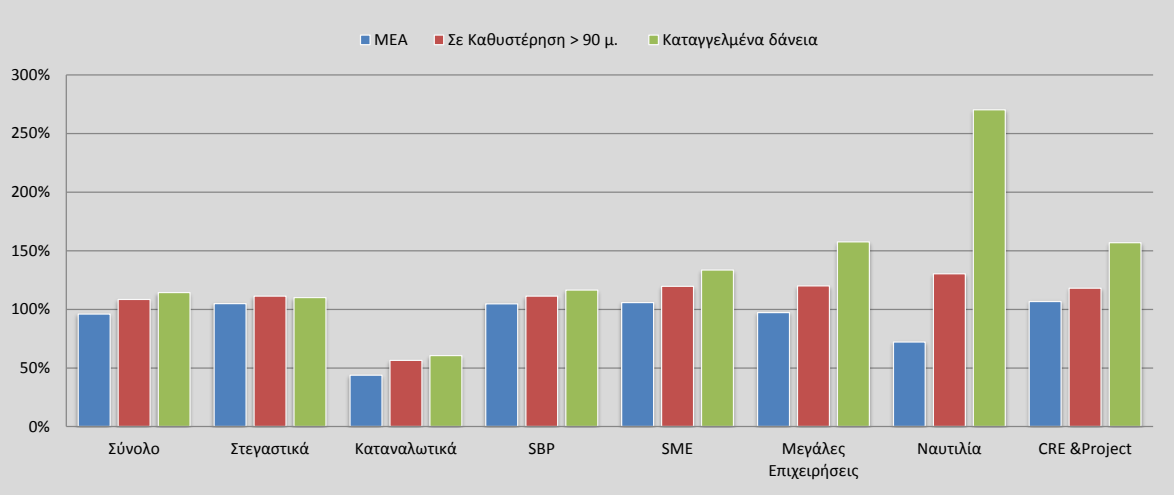

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

[21] Δεν έχει ληφθεί υπόψη τυχόν επίπτωση η οποία προκύπτει από το νομοθετικό πλαίσιο για τις αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις.

[22] Για τον υπολογισμό αυτό έγινε η υπόθεση ότι το μέσο ποσοστό στάθμισης του ακάλυπτου από προβλέψεις μέρους του δανείου ανέρχεται σε 100% ενώ για σκοπούς απλούστευσης δεν έγινε κάποια ειδική μεταχείριση για τα χαρτοφυλάκια υποκείμενα στην προσέγγιση εσωτερικών διαβαθμίσεων.

[23] Ο συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών τραπεζών με στοιχεία Σεπτεμβρίου 2016 σε ενοποιημένη βάση ανέρχεται σε 18%, περίπου.

[24] Στους εποπτικούς πίνακες αναφοράς, οι τράπεζες υποβάλλουν στοιχεία για την τρέχουσα αξία των εξασφαλίσεων, όπως αυτή αποτιμάται από το κάθε πιστωτικό ίδρυμα και με μέγιστη τιμή αναφοράς την ονομαστική αξία του δανείου (τυχόν υπέρεξασφάλιση, δηλαδή πάνω από το 100% της ονομαστικής αξίας του δανείου, δεν λαμβάνεται υπόψη).

χει δευτερογενής αγορά για ελληνικά μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα, και β) δεν υπάρχουν φορολογικές ή άλλου είδους επιπτώσεις, που θα μετρίαζαν την κεφαλαιακή επίπτωση από στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών.

Συμπερασματικά, η ανάλυση καταδεικνύει ότι για ορισμένα είδη ανοιγμάτων και ειδικότερα για τα καταγγελμένα επιχειρηματικά και καταναλωτικά δάνεια οι τράπεζες θα μπορούσαν να εξετάσουν συναλλαγές μεταβίβασης ανοιγμάτων για τις οποίες δεν θα υπάρχει επίπτωση στην κεφαλαιακή τους επάρκεια, εφόσον απαλειφθούν τα εμπόδια στη διαχείριση των ΜΕΑ και δημιουργηθεί συνακόλουθα μια αποτελεσματική δευτερογενής αγορά τραπεζικών δανείων στην Ελλάδα.

ISSN: 2529 - 0681